

శ్రీమతే గామానుజా మనఃము.

ఆపారకరుణానుగ్రహభవైవ, శ్రీపరాశరధర్మబ్రహ్మచారి

హనుకృత్యో ప్రసాదించిన

స వ్యాఖ్యాన అష్టశ్లోక.

~~~~~

శ్రీ-ఉ-ప-శ్రీమాకా, ప్రతిపాదనకుంకం శ్రీమ గారు

పాదించిన వైవాఖ్యానము ననుసరించి

• మూలమునకు

శ్రీ-ఉ-ప-శ్రీమాకా, ఆనురాగి స్వరూపైందనుమానాన్

సంస్కరించిన

లిఖితులై కాండూరి నంసాచార్యస్వామి కుమారులు

కవిశిల్పర నిపుణులును నైన,

భాష్యకారాచార్యులవారిచే,

నామకరించిన

సంధ్య ప్రతిపదితీకా తాత్పర్యసహితము.

~~~~~

ప్రకంఠ సంపత్స్వి చక్రమానుజా

శ్రీమాకా - అంకరై ఆమారి తాతాచార్యులవారిచేతను,

ప్రకరించ భాష్యకారాచార్యులవారిచేతను,

~~~~~
చెప్పితిరి :

శ్రీగీతాచార్యముద్రాక్షరశాలయందు,

ముద్రింపించి, ప్రచురింపబడియు.

విజయవేరమాం.

రిజిస్టర్ కాపీగ్రాట్.

1907.

గ్రంథములపట్టి.

అంధప్రతిపదికాకారవ్యవహార సవ్యాఖ్యాన అచ్చకొరి.

దీర్ఘము.

౧-౨-౩

అంధప్రతిపదికాకారవ్యవహారమును వినువాయ్ ముఖ్య ౨-౨-౩

౨-౨-౩ కామానుజ సూక్తింబాదియను ప్రపన్న గాత్రము ౧-౨-౩

వాక్యేచ్ఛాద్వీలు గ్రంథములను కొనువారే భరించవలయును.

ఈ గ్రంథములు వలయువారు

శ్రీ-శ్రీ-శ్రీమాన్, కవిశర్మభూరైః,

తి-కాం-భాష్యకారాచార్యులవారు.

దీర్ఘము.

ఈ గ్రంథి అద్రుకువ్రావీ తెప్పించుకొనవచ్చును.

తెప్పపురి, చైవాబాదుబిడి,) కాదాకాదా వామలను పుష్ప
87 నిం. గృహము.) ముగ వ్రావీ బంపగోరెదము.

ఇట్లు,

గ్రంథాధికారి,

శ్రీమాన్-అలకరై-అనూరి తాతాచార్యులవారు.

శ్రీమదేవామహామహాయనమః.

అంధ ప్రతిపద టీకా తాత్పర్యసహిత
సన్యాభ్యాస అష్టశ్లోకీ ప్రారంభః.

అష్టశ్లోకీవ్యాఖ్యానమునందుండిన, ప్రతివాదిభయంకరా
తాత్పర్యవారి టీకలు మైద రవిదను

(౧) వేదాంతదేవకటాక్ష వివృత్తబోధం ।

కాన్తపయన్త్యయమనన కరుడైకపాత్రమ్ ।

వత్సాన్వవాయమనవద్య గునైగుపితం ।

భక్త్యాభజామిపరవాది భయంకరాఝమ్॥

ఈ ప్రతివాది భయంకరాచార్యులవారు, మూలగ్రంథకర్తలగు
శ్రీకృష్ణమూర్తిండి యవదంభించిన రవిదను

(౧) తాత్పర్యము.--- పదాంతదేవకటాక్ష కటాక్షము
చేరబట్టికొండిన (సకలజేత వేదాంతకాస్త్ర) వ్యాసమంగలవాయు
(శ్రీమదాగమిహామమల్యమమ ముగ్యంబ్రుణమ) శ్రీవత్సనాశ్రో
ద్యవ్రుణమ వాళములేది (వ్యాస, శక్తి, వైరాగ్యాదిమర్త) నగుపూ
ర్ణులుమనను ప్రతివాది భయంకరాచార్యులవారిది, భక్తితోడ కడిం
చెదను.

౨ ఆంధ్ర ప్రతిపదటికా తాత్పర్యసహిత

(౨) కీపరాశరభష్టార్య శ్శ్రీరంగేశపురోహితః ।

క్రీవత్సాంకిసురశ్శ్రీమాన్ క్రేయసేమస్తుభూయసే॥

శ్రీమద్భక్తకృష్ణార్జున శ్రీమదాదింశి ముంను ఘటికాచల
బాబులు వరిసింహస్వామివారి ప్రార్థనను శ్రేయమివ్వారు.

(3) వందేహంఘటికాదీశం క్రీనిధిం కిరుగానిధిమ్ ।

ఎధూలకులదైవ స్తం సతామృతనిధింనిధిమ్ ॥

ఎల్లట వంశిగాచల వాఘులను భాగ్యనింపిమివ్వారు.

(౪) అభలచిదచిదీశశ్శ్రీనివాసాదియాభిః

స్వపదకినులయ్యుప్రసాపకిస్సంక్రీతానామ్ ।

నిగమశిఖరగమ్యా నిత్యమవ్యాజబంధుః

విలసతుమమచిచ్ఛేవేభ్య-ః టిశోముకుంశి ॥

(౨) తా. — గ్రీనిధి వాగువికీ పురోహితులను, క్రీవత్సాంకి
(సూర్యబాహు) పురోహితుల నను క్రీవరాశిభక్తమణిని, వామ
నిశిచైవ చింతితులారకు (అనుగమగారి).

(౩) తా. — లక్ష్మీ నివాసధూతులను దయానిధులను వా
నిల శ్రోద్ధిక్షల కులదైవమును ఎక్కువములకు ఆరధ్యేని నిధి
నిగమితులను ప్రసాదపులకుట్టలను ఘటికాచలాధీశులను వంద్య
నింపిమివ్వవలెను.

(౪) తా. — ఎదుర్వలేక వాదేతనములకు వాఘులను లక్ష్మీకి
నివాసధూతులను దయానిధులను, భక్తులను నివాసాదియైతుల
నింపిమివ్వవలెను వేదాద్వైతపర్యవర్తిని నిమిషాధి నిత్యబంధు
నిగమితులను వేంకటాద్రికి వాఘులను అను ముసంపదకు వామ
నిగమ ప్రకాశిం దుగార.

అథవాత సమస్తాద్యో సమస్కా మనశేషి సమస్తాద్యో
సంప్రమమ దిష్టమన్నరు.

(౫) ప్రణమ్యదేకా సర్వాసప్తశ్లోకాయ భాగ్యతే
అథోపైస్తవదాసేన బాలబోధాయవస్థితే ॥

అ వ తా రి కా.

అథపరమకాయోకోభగవాన్ క్షీపరాశరభష్టార్యస్స
కలచేతనోక్షేననాయ సర్వవేదసారతయా స్వరూపోపాయ
పురుషార్థ ప్రతిపాదకితయాచ సదాముముక్షుభరనుసంభే
యస్య రహస్యత్రయస్య సంప్రదాయ పరంపరాప్రాప్త
మథం దర్శయితు కామః స్వరూపక్షాన పూర్వకిత్వాదిభి
ష్టోపాయ ప్రవృత్తేః స్వరూపప్రతిపాదసమరం సులభాస్త్ర
దుచిపరిగృహీతంక్షీమదష్టక్షరం మంత్రమాదావివృణో
తి చతుర్భుజోక్షేః, అథద్వాభ్యాంద్వయంమూలమంత్రవి
వరణరూపం స్వరూపానురూపోపాయపురుషార్థప్రతిపాద
నపరంను న రత్నం, తతోద్వాభ్యాంద్వయవివరణరూపం
చరమశ్లోకిం॥ తత్రసులవేదసారసంగ్రహః ప్రణవః (ప్రణ

(౫) కా. — (పరాంసుకపాకాలాది) సమస్తాద్యోమమ సమ
స్కరించి అష్టశ్లోకీ, బాలలందునుచ ముఖముగ గ్రహించున
టుల బ్రహ్మకదానునిచేత బ్రహ్మకర్తవ్యంపరమమన్నది. అవగా! బాలల
నునునూడ ముఖముగ బ్రహ్మకర్తవ్యము, అష్టశ్లోకీ వ్యాఖ్యానమును
చేయుభక్తానుని యర్థము. బ్రహ్మకదానులు అని ప్రతిపాదింపఁ
కరదాద్యుల వారికికేదు.

వాద్యాస్తథావేదాఃప్రణవేపర్యవః తాఃవాద్వియంప్రణ
వస్సర్వంతస్త్వాత్ప్రణవమభ్యసేత్ || ఓంకారప్రభవావేదా
ఓంకారప్రభవాస్సర్వరాః | ఓంకారప్రభవంసర్వంజగత్సా
వరజంగమమ్ | ఆద్యంతత్యక్తిరం బహుతయాయత్రప్ర
తిష్ఠితా | సగుహ్యోన్యస్త్రిప్రద్యేదో యస్తంవేదసవేద
విత్) ఇత్యాదివచనాత్ ప్రణవవివరణంవంత్రశేషః, అ
కారస్యనారాయణపదేన, ఉకారస్యనమసా, మకారస్య
నారపదేనచ, విశదీకరణాత్, మూలమంత్రవివరణంద్వ
యం - తత్రసంగ్రహేణోక్తిస్య ఉపాయోచిత్య స్వరూ
పస్యద్వయే వివిచ్యప్రతిపాదనాత్ ద్వయవివరణం చర
మశ్లోకః | ఉపాయఉపేయ స్వరూపాపేక్షిత ప్రాపకాంత
రపరిత్యాగ సర్వపాపనివృత్త్యస్త్రాధిధానాత్ - అత
స్సర్వసంగ్రహం ప్రణవమాదావివృణోతి ||

శ్రీకృష్ణగీతపరమార్థశేషము.

ఈయవకారికార్థము. — పరమకృపాశుభ్రులును పూజ్యులునునగు
క్రీపరాశరథత్తురువారు, సమస్త(సాంసారికమలగు)చేతమలయుజ్జీవనము
కొరకు సమస్తవేదపారంబగుటచేరను (స్వరూప ఉపాయ పురుషార్థ
మలను) దెప్పవదియగుటచేతనును యల్లప్పుడును, వెన్నముందిచ్చగల
వారిచేత సమసంధింపఁగినట్టి రహస్యక్రియముయొక్క, సంప్రదాయ
పరంపరగ ప్రాప్తంబగు అర్థమునుచూపింపఁ(లోకమునకు తెలుపుదు
చేయ) నిచ్చుమించినవారగుచు, స్వరూపజ్ఞానము (తేజఃపూరుండగు
జీవుని శేషత్వాదులు) ఇట్టిదియను జ్ఞానముగలిగిన శే, గంభీరనియగు
ఉపాయ పురుషార్థమందు అభినివేశము గలుగుటచేరనును, (జీత)

స్వయాపమును బాహ్యబ్రతిపాదించునట్టిదియు సకలకాస్త్రములచేర
 నబ్యాపరంబుగ సరిగ్రహించునదివలయునగు శ్రీమత్ అష్టాక్షరమస్త్రం
 బాను ముంసగ నానుభవోక్తములచే వివరింపుచున్నారు. పిమ్మట
 శ్లోకీకరణముచే, మూలకాస్త్రం (అష్టాక్షర)మునకు వివరణరూపం
 బును, సుసాక్షుభుసాక్షుభు ప్రతిపాదించును మంత్రరక్షంబని శ్లో
 కముదీపనియును వివరింపుచున్నారు. పిమ్మట
 యాద్యధ్యాయాదులతో మొదటి అష్టాక్షరమంత్రమునకు వివ
 రింపుచున్నారు. అందు మొదటియును అష్టాక్షరమంత్రమందలి
 శ్రీమ, ముంత్రంబును, వేదములగునాదులు అది గానలవి అట్లు ప్రణ
 వమందుంచబడినవి. సమస్తముల శబ్దకాలము ప్రణవ స్వయాప)ము
 గనుక ప్రణవము స్వస్థినిపదలయును. “వేదములు ఓంకారము
 వలన బుట్టినవి అచ్చులు ఓంకారమువలన బుట్టినవి సావరజంగమా
 ర్శకంబగు స్వరజగన్తము ఓంకారమువలన బుట్టినది వేదమెచ్చట
 నుంపబడినదో (బుట్టి) యానుభవములచేరికయే (ఓంకార మేయను
 ట) సమస్తమునకాయుగబ్రహ్మ (ఆనగా బ్రహ్మసప్రతిపాదించునది
 యానుట) రహస్యంబైన యాద్యక్షరమి, త్రివృత్ ఆనువేదసారము
 కానిది (ఓంకారమున్నయవకు తెలిసికొనుచున్నాడో వాడు వేద
 ములను తెలిసికొనినవాడు (అగుచున్నాడు).” ఇది మొదలగునవ
 నములబట్టి స్వరజవసంగ్రహము. మంత్రశేషము (నారాయ
 నాయనము ఆనువేదములు) ముందుచెప్పినప్రణవ (అర్థ)మునకే వివ
 రణములు ఆకార (అర్థ)ము నాగాయణపద (అర్థ)ముచేరను ఉకార
 (అర్థ)ము నను; అనుపద (అర్థ)ము చేరనును మకార (అర్థ)ము
 (నారాయణపదమందలి) నారపద (అర్థ)ముచేరనును విశదీకరించు
 టవలన. (ఈ)యూలమంత్ర(అర్థ)వివరణము ద్వయమంత్రము, అచ్చట
 (యూలమంత్రమందు) సంగ్రహముగ జెప్పబడిన ఉపాయ ఉపాయ

౬. ఆంధ్ర ప్రతిపదికా తాత్పర్యసహిత

స్వరూపములను, స్వయముందు వికాసముగ ప్రతిపాదించుటలబట్టి, (ఈ) స్వయమునకే వికారము చిరమిల్లకము, (ఈ) స్వయములైమించు స్వప్రముగ ప్రతిపాదించబడిన) ఉపాయ ఉపేయ స్వరూప(ములను) అనే నీ లింబు (ముఖ్యకారణంబును) ప్రాపకార్థాపరివ్యాప్తియు స్వరూప స్వస్థియు అచట (చిరమిల్లకమున) లొంగి ప్రతిపాదించుట లలె.

అవ.---గమక అన్నిటిని సంస్కరించును ప్రణవమును అది మించు (అకారాక్షోవిష్టుఁ) యనుశ్లోకముచే వివరింపుచున్నాను.

మూ॥ అకారాక్షోవిష్టుర్జగదుదయరక్షాప్రళయ్యున్తకా
రాక్షోజీవస్తదుపకిరణంవైష్ణవమిదమ్ | ఉకారోన
న్యార్తంనియమయతి సంబంధమనయోస్త్రయీ
సారస్త్రితాప్రణవశ్చమమర్థంసమదిశత్ || ౧॥

అవ.---జగదుదయ...కృత్ - జగత్ - లోకములయొక్క, ఉదయ - ఉద్భవించి, రక్ష - రక్షణమును, ప్రళయ - సంహారము నున్నది, కృత్ - చేయవచ్చు, విష్టుఁ - వ్యాపించుచున్నపుడు, అకారాక్షో - అకారమునకర్థము, జీవః - (నిరంతరము క్రింద భేదములచే మిగులు ప్రకారములుగనుండు) చేరమండు, మకారాక్షో - మకారమునకు అర్థము, వైష్ణవం - విష్ణువునలనబట్టిన, ఇదం - ఈ (అక్షరపు), తిరుపకరణం - వానికి (యావిష్టువునకు) శేషభూతము, ఉకారః - ఉకారము, అనయః - విడిదొకిని (అకారవాచ్యుండున విష్టువునకును మకారవాచ్యుండున జీవునకును) గల, సంబంధం - శేషశేషభావమాసంబగుసంబంధమును, అనవ్యాన్తం - (ఈశ్వరుడు పితాప్తి భాగవతులు అనాద్యులు వీరికంటె) అవ్యయమ శేషముకాని దగునటుల, నియమయతి - నియమించిరెన్నచున్నది, శ్రయీసారః -

త్రయీ - ఋగ్వేదాసామయజుర్మఘాసంబగు వేదత్రయముయొక్క, పాఠః - పాఠంబగునదియు, త్రాన్యన్త - మూడు (అకార ఉకార మకార ములు) స్వరూపము గానిదియునగు, ప్రణవః - 2 మ్ అను అక్షరము, ఇమం - ఈపూర్వోక్తంబగు, అక్షం - అక్షమున, (అనగా చేరమిడు ధగవచ్చునకాచార్యులకే కేషభూతుండును యంశమునమిడు) నను బరత్ - బాగని కెట్టివది.

మఠేయు, (తనీపకరణం వైషవమిదం) అనుచోట, తలే - ఉపకరణం-అని పదవ్యయముగ నొకయోజనగలదు. అప్పుడు, తలే - అమకారవాన్యంబగు చేరవజారము, వైషవం ఉపకరణం - విష్ణు సంబంధమైన కేషవస్తువు అనియర్థము. (తల) మకారాన్తోడను మకారవాన్యంబగు చేరమడున, తనుపకరణం - అతేషవికే కేషం బగు, ఇదం - ఈ, విశ్రవర్త్యము శుద్ధవర్త్యము వర్త్యకూన్యము అను భేదత్రయతంబునుచేరవమున, వైషవం-విష్ణువునకేషభూరియు, అనిగా, చేరవాచేరవములుగెండును ధగవంతునికే కేషభూరిములని గార్వర్త్యము తుప్రకారముగను మకారాన్తో...మిదం అనువాక్యమున కర్థవదముగలదు. ఈవాక్యమునకు మూడువిధములుగ అన్వయభేదిమునలన వైదెప్పిన మూర్తిగములుగలవు.

తా. - - - - - వారాయనామోక్షరంబను ఈమంత్రిమందలి మొదటి పదమునకు ప్రణవంబనికేది. ఇది అకార ఉకార మకారముల చేరిగలది. అందు అకారము, నకలజగన్తులయొక్క స్పృహిణితి సంహారకత్తయని, ప్రతిస్తుతి ప్రతిపాద్యంతుడును అటులనే వర్తవ్యాపకుండునగు విష్ణువుకే కేషవున్నది. మకారము, నిత్యము క్తబద్ధ భేదముచే మూడుప్రకారములుగనుండు తేవునికేషవున్నది. ఇట్టి తేవుడు యాయకారప్రతిపాద్యంబగు విష్ణువునకే కేషభూతుండును తదితరులకు కేషభూతుండునుగాదు అని, అకధారవార్తకంబగు

౮ ఆంధ్ర ప్రతిపదటీకా తాత్పర్యసహిత

ఉకారము ఇట్టి సంబంధమును (అనగా అవారవాచ్యమును) సర్వ
 తేషాం వానికే జీవుడు శేషభూతుండు అను, జీవసహజమగునల
 నిరుపాధికంబును శేషతేషాం సంబంధమును) స్పష్టపరచి చెప్పెను
 న్నది. అవధారణంబునగా! వానికే మిగుల స్పష్టముగనుక ప్రాప్తజీ
 వుడు ఉత్పన్నునికే శేషభూతుండును స్థానంబున బ్రహ్మజీవి. బ్రహ్మజీవి
 యుండు ప్రాణము ఇట్టి ఉత్పన్నుడు అనగా! మకారవాచ్యునిని
 జీవుడు అకారవాచ్యునిని నిఘావుననే శేషభూతుండును యంగము
 నుపదేశించి చెప్పెను అని యాహ్వానిక తాత్పర్యము.

వ్యాఖ్యానమ్॥ జగతాం లోకానాం-జీవయః ఉత్ప
 త్తిః-రక్షాసంరక్షణం-ప్రళయస్సంహారః - తాదాకరోతీతి
 జగదుదయరక్షాప్రళయకృత్ - జగదుత్పత్తిస్థితిసంహారక
 రైర్మృత్యుః॥ ౧(యతోవాఙ్మనానిభూతానిజాయంతేయేన
 జాతాః జీవంతియత్ప్రియంత్యభిసంవిశంతి॥ ౨(విష్ణోస్సకా
 తాదుద్భూతంజగత్తైవచక్రతమ్॥ స్థితిసంయమక్రితాసా
 జగతోస్యజగచ్ఛసః) ఇత్యాదికమత్ర ప్రమాణతయానుస

(౧) యవనికలవ (ఈ) భూతియులు బట్టుచున్నవో యవని
 చేత, బట్టివ (ఈ) భూతియులు జీవిచుచున్నవో (తాత్కాలమును)
 యేకస్తువును దేకించి నట్లుచున్నవో (ప్రళయకాలములో యేకస్తువును
 అంతట నేకీకరించి ప్రళయచుచున్నవో).

(౨) (నేను ఆ నేకవిధములగు కాగలను అను సంకల్పమును)
 జ్ఞానవిశిష్టుండగు విష్ణువువలన బట్టివది, “జగత్తు” అచ్చట నేయు
 న్నది, స్థితిసంహారకారమందనీతే, ఈజగత్తును. ఈజగత్తున్నవాడే
 (వాడు అంతర్యామి గాగలడుట).

దేయం - విష్ణుః-విష్ణుః వ్యాప్తవితి ధాతోద్వ్యుత్పన్నో
 విష్ణుశబ్దో వ్యాపకవస్తువాచీ॥ ౩(అంతర్బహిశ్చతత్సర్వం
 వ్యాప్యనారాయణోత్థిర సర్వైరాసానమస్తంచ వసత్య
 త్రేతీయైతః । తతస్సవాసుదేవేతి విద్యద్భిఃపరిపత్యతే)
 ఇత్యాదికమత్రలనుసంధేయం” ఏతాదృశోవిష్ణుః- అకా
 రాధ్యః-అకారవాచ్యోఇత్యథాః - అవరక్షణగతిహింసాది
 ప్సితిధాతోద్వ్యుత్పన్నస్య అకారస్యజగత్సృష్ట్యాదికర్తా
 విష్ణుర్వాచ్యైతిధావః-అఇతి బ్రహ్మ-అఇతిభగవతోనారా
 యణస్యప్రథమోభిధానం- అకారోవిష్ణువాచకః-౫(సమ
 స్తకల్పమూలత్వాదకారస్యస్వభావతః।సమస్తవాచ్యమూ
 లత్వాదృప్తిప్రసాదోవిష్వభావతః।వాచ్యవాచకసంబంధస్త

(౩). లోపలనుకలపలను, ఆ(చేవాచేవాత్తకంఽన) జగ
 త్తమందు వ్యాపించి (అంతర్యామిగ) నారాయణుడే యుండియు
 న్నాడు.

(౪) అంతటనును నీకు వసించుచున్నాడు, సమస్తమును
 నీనియందు వసించియున్నది. యందువల్లనో! ఆహేతువునుబట్టి
 నాడు నానుదేవుడని విద్వాంసులచే చెప్పబడుచున్నాడు.

(౫) సమస్తకల్పములకును కారణమగుటచే అకారము, స్వభా
 వములన సమస్తపదార్థములకును కారణమగుటచే బ్రహ్మయును
 స్వభావములన వాచ్యవాచకసంబంధము (అనగా అకారము బ్ర
 హ్మనుజెప్పటకుగల సంబంధము)అయితరబ్రహ్మలకు అర్థములనశబ్దం
 డి తోచబడ చున్నది.

యోరథ్యాత్ప్రీతియతే) - ఇత్యాదికమత్రానుసంధేయం॥
 సః-నిత్యముక్తి, బద్ధ, భేదన, తివిధచేతనః-మకారార్థః-మ
 కారవాచ్య ఇత్యర్థః-పంచవింశోయంపురుషః-పంచవి
 గ్వింశతితాభవతి ౭ (భూతానిచకనర్థేణచవర్ణ్యేన్ద్రియాణి
 చాటవర్ణితవర్ణితజ్ఞానగంధాదయస్తథా) (మనఃపకారే
 నైవోక్తింఫకారేణత్వహంకృతిః । బోధకారేణకారేణమ
 హాప్రకృతిరుచ్యతే । ఆత్మాతుసమకారేణపంచవింశః పక్ష
 త్రితి॥ మకారోదవవాచక ఇత్యాదికమత్రానుసంధేయం)
 వైష్ణవవిష్ణుర్జాతం-ఇదంఆత్మనస్త- తదుపకరణం-భేద్యవి
 ష్ణుర్జాతత్వాత్ తచ్చేషభూతమిత్యర్థః॥ ౮ సర్వంఖర్విదం
 బ్రహ్మత్వలానితికాంతడిపాసీత॥ గమ త్రిస్సర్వమహంసర్వ

(౬) ఇది మొదలగునవి యిచ్చోట యనుసంధింపవలయు.

(౭) (మన) భూతములు కర్తృమచేతన, చక్షుర్మచేత ఇంద్రి
 యములు టకర్తృమచేతన తకర్తృమచేతన, జ్ఞానగంధాదులును ఆత్మ
 మనస్సుపకారమచేతనము చెప్పబడినది. ఫకారముచేత ఆహంకార
 ము బకారమచేతన భకారమచేతన మహాకర్తృము ప్రకృతియు చెప్ప
 బడుచున్నది. తీవుడు మకారమచేత ఆకరవాడుగ చెప్పబడుచు
 న్నాడు. మకారమతీతవాచకము. ఇత్యాదికమత్రానుసంధేయములు.

(౮) చూడబడెను యిదియయిందయు బ్రహ్మ (బ్రహ్మకార్య
 మనుట) వానివలనబుట్టినది. ఇదియందు ఖర్విదము వానివలన
 రక్షింపబడెనదియని కాస్తుండు ఉపాసించె.

(౯) వాతవలన సమస్తము (అయినది) నేను సమస్తము, (త

మిథ్యాదికంప్రమాణం || యద్వా, తత్ ఉపకరణమితిపద
 చేపరి-తత్ మకారవాచ్యం-ఇదంచేతనజాతం-వైష్ణవం-
 విష్ణోస్సంబంధి-ఉపకరణం - శేషభూతం-విష్ణుశేషభూత
 మిత్యర్థః|అథవా మకారార్థో జేవరి-తదుపకరణం-తస్యజేవ
 స్యాపకరణం-శేషభూతం-ఇదం శుద్ధసత్త్వ, మిత్రసత్త్వ,
 సత్త్వశూన్య, శేదేనప్రివిధమచేతనంచ- వైష్ణవం-విష్ణుసం
 బంధి-విష్ణుశేషభూతమిత్యర్థః|ఇత్యకారోపరిధితలు ప్రతా
 దర్శనచతుర్థీప్రాపేతిశేషరిగం పరివిశ్వస్యాత్మైశ్వరగం
 శాశ్వతగంశివమచ్యుతం) ౧౧ (స్వత్త్వమూర్త్యసంజాతం
 స్వామిత్యంబ్రహ్మణీకీతం)|ఉభయోరేవసంబంధో నేతరోభి
 మతోమమ|స్వాజ్ఞేవనేచ్ఛాయదితే స్వసత్త్వాయాంస్సహ
 యది|ఆత్మిదాస్యంహారేస్సాస్వయంస్వభావంచనదాస్సర|

మిథ్యామనమ కారణము సమస్తము శేషమిత్యాదిగాగలది) అని
 వాత్సర్యము.

(౧౦) ఆచారమునకు వాయుమడు సమస్తశీవాత్మ అమననియా
 మమడు సర్వకాలములందునుండవారు ఆశ్రమలకు మంగళమునిచ్చు
 వారు నాశములేని పరమపదముతోగూడినవారు (వారాధ్యునిండు).

(౧౧) స్వత్త్వము (అనగా సాక్షు అగుట) శీవాత్మయును
 స్వామిత్యము (అనగాసాక్షుగలవాడగుట) బ్రహ్మయందున్నది.
 ఉభయలకున్న(శీవబ్రహ్మలకును) ఈ స్వ, స్వామి, భావము సంబంధము
 అని నాకు అభిమతము ఇతర సంబంధములేదు నీవు ఉజ్జీవింపవలయు
 నను ఇచ్చునీమగలదని నీకు ఆత్మజ్ఞానముందు ఇచ్చునీమగలదని, శీవుని

౧౨ ఆంధ్ర ప్రతిపదటికా తాత్పర్యసహిత

దాసభూతాస్త్వతస్సర్వే హ్యత్తానఃపరమాత్మనః! నాన్య
 ధాలక్షణం తేషాం బంధమాత్మేచవిన్యతే) ఇత్యాదికిమ
 త్రానుసంధయం॥ ఉకారః-౧౨ (తదేవాగ్నిస్తద్వాయు
 స్తత్సూర్యస్తదుచంద్రమాః) ఇత్యాదిన్త నప్రమాణేనలవ
 ధారణాస్థితి ఉకారః-అనయోఽలకారమకారవాచ్యయోః
 పరమాత్మజీవార్తకోః సంబంధం క్షేపితేషభావరూపసం
 బంధం॥ అనన్యార్థం - అన్యేషాంభగవత్ లక్ష్మీభాగవతా
 చార్యవ్యతిరిక్తానాంలక్ష్మీయోగ్యోయథాసభవతితనా-
 నియమయతి-అవధారయతి॥ ౧౩ (బ్రహ్మణః తిశంతంచ
 యాశ్చన్యాదేవతాస్తతాః । ప్రతిమదాససేవంతేయస్త
 త్పరిమితంఫలంఇత్యాదికిమత్రానుసంధయం॥ ఏవంపదా
 ర్థముక్త్వాప్రణాస్త్వరూపభవభూర్వంబాకాశ్యమగమా
 త్రయీతి త్రయీసరః - త్రయీయమగ్రహస్సమరూప
 గల దాస్యమును మహిమల స్వాధ్యాయమును స్వభావముగా
 యల్లస్వరూప స్మరించుమా! దాసభూతులు స్వరూపగావేగిరా!
 జీవార్తలు పరమాత్మరు. ఇతిగాక తేజోక ఆవియాశము లేదు బ్రహ్మ
 కృష్ణమును గాని ముక్తాకృష్ణమును గాని, ఇత్యాదిలనిచ్చట యనుసం
 ధించుకొనవలయును.

(౧౨) అదియే అన్న అది వాయువు అది సూర్యుడు అదియే
 చంద్రుడు.

(౧౩) బ్రహ్మను గుఱుచిని యే ఇతర జేవజులగులగో! (బ్రహ్మనున్న)
 జ్ఞానవంతులుజేమించరు. యందువలనవారలెచ్చుఫలముస్వప్నమైనదా!

వేదత్రయస్య-సారః-స్థిరాంశః - త్రిణిలక్షణాణిలక్ష్యాస్య
 రూపంయస్యసత్యాత్మ లకారఉకారమకారమాప ఇత్య
 ర్థఃప్రణవః ఓమ్కారః॥౧౦(భూరితిఋగ్వేదాదజాయత ॥
 భువ ఇతియజుర్వేదాత్ ॥సువరితిసామవేదాత్ ॥ తానిశు
 క్రాణ్యభ్యతపత్ ॥ తేనోభిత్తప్రైభ్యస్త్రయోవర్ణాలజా
 యంత॥అకార,ఉకార, మకారఇతి,తానకథాసమభరత్
 తదేతదోమ్)ఇతి॥ ౧౧(అకారంచాప్యుకారంచమకారం
 చప్రజాపతిః॥ వేదత్రయాన్నిరబృహద్భూభువస్స్వరితీతి
 చ)ఇత్యాదికమత్రలనుసంధేయం ॥ ఎతాదృశఃప్రణవః-ఇ
 నుం-పూర్వోక్తంలర్థం-చేతనస్యభగవదనన్యాహా తేష
 త్వరూపమథః॥సమచిశత్ -సమ్యక్ప్రత్యపాదయత్ ఇత్య
 థః॥ ౧౨(అకారోవిష్ణురిత్యుక్తోమకారోజీవనాచకః ।

(౧౦) భూః అని, ఋగ్వేదము లయమునుబొంది బుట్టెను.
 భువః అని యజుర్వేదములయమునుబొందిబుట్టెను. సువః అని సామ
 వేదము లయమునుబొంది బుట్టెను. అట్టి భూరాదివ్యాప్యకులనెడి
 కువర్ణములను (బ్రహ్మ) కాచెను. కాచబడిన అభూరాదులు లయము
 నొంది మాకువర్ణములు బుట్టినవి, అకారము ఉకారము మకారము
 అని. వాటిని ఒకటిగా (బ్రహ్మ)బోధింపబడి ఈ ఓమ్ (అను ప్రణ
 వము) అయెను.

(౧౧) అకారమునున్న ఉకారమునున్న మకారమునున్న
 బ్రహ్మ వేదత్రయమునుండి సంగ్రహించెను. భూః - భువః - సువః-
 యని.

(౧౨) అకారము విష్ణువని చెప్పబడినది, మకారము జీవుని

౧౪ ఆంధ్ర ప్రతిపదటీకా తాత్పర్యసహిత

తయోస్తుత్యసంబంధ ఉకారేణ ప్రకీర్తితః) ఇత్యాదిక
మత్యానుసంధాయమ్॥ ౧॥

అవ॥ ఏవంప్రణవంవ్యాఖ్యానమాభసమశ్చబ్దంవ్యాదప్తే॥
మంత్ర బ్రహ్మణీతి॥

ఇతియ ప్రణవమునకర్తృమొనరించి తరువాత నమః యనుపద
మునకర్తృమనానతిచ్చుచున్నాడు. మంగ్రబ్రహ్మణీయమన్తో మంత్రేశ.
మూ॥ మన్త బ్రహ్మణీమధ్యమేననమసా పుంసస్త్వరూపం
గతిఃగమ్యంతిక్షీతమిక్షీతేన పురతఃపశ్చాదపి స్థా
నతఃస్వాతంత్ర్యంనిజరక్షణం సముచితావృత్తిశ్చ
నాన్యోచితాతస్యైవేతి హరఃవివిచ్యకథితం స్వ
స్యాపీ నాహంతతః॥ ౨.

అర్థము. - మన్తబ్రహ్మణీ - మన్తశ్రేష్ఠులగు శ్రీమద్వైష్ణ
విష్ణుశ్రేష్ఠులందు, మధ్యమేన - మధ్యముందునట్టియు, పుంసా -
పుంసులను (ఓంకార)ముతోటియు, పశ్చాత్ - వెనుక (వారాయణ)
మముతోటియు, స్థానతః - తనతోటియు, క్షీతీతేన - అన్వయిం
పఁబడినదియు వైశ, నమసా - నమఃయనుకర్తృమచేత, పుంసా - చేత
నినియుక్తి, స్త్వరూపం - (శేషత్వ)స్త్వరూపమున్న, గతిః - కరణ
స్త్వరూపమున్న, గమ్యం - ప్రాప్త్యస్త్వరూపమున్న, క్షీరం - కోధింపఁ
గైవశ. స్వాతంత్ర్యం - స్వాధీనుమగుటయు, నిజరక్షణం - తనము
క్షీండుటయు, సముచితా - బాగుగాతగియుండు, వృత్తిశ్చ -
(శేషత్వమునకుచగిన) వ్యాపారమున్న (అనగా వైష్ణవత్వమునకు),
నాన్యోచితా, వారలిద్దరిని నిత్యంబగు సంబంధము (అనగా శేషశేషత్వ
నిసంబంధము సంబంధము) ఉకారముచే దెప్పఁబడినది.

రస్య - ఆ (సర్వస్వతంత్రులగుండునియు సర్వరక్షకుండునియు సర్వశేషియనియు నేదా న్నములయందు) బ్రవీక్షించెనది, హఠే - (సర్వమును హరించునట్టి) విఘ్నపునకే, ఉచితా - అర్హులైనది, అన్యోచితా - ఇతరులకు తగినది, న - కాదు, ఇతి - ఇట్లు, విచక్ష - నేను పరచి (వికడముగ), కథితం - చెప్పబడినది, తతః - అందువలన, స్వస్థాపి - తనకును, వార్హం - తగినదిగాదు.

తా. - తన నశ్శుభంధింపువాని దక్షింపునట్టి సకల మంత్రములయందును శ్రేష్ఠులగు నీ యస్త్రాక్షరమున గెండుపదంబును నమః యను పదము, తనకు ముందుండు ఓం అను పదముతోటియు, నెనుకముండు వారాముగ అను పదముతోటియును, కాకాక్షి వ్యాముముగా నన్వయించును. మఱియు తనతో నొకపాటి, అన్యత్రితే అన్వయించును. మొదట ఓం అనుపదముతో అన్వయించునప్పుడు, న-మః యని గెండుపదములనుటచే దీనికి సఖంబ ననుష్ఠి న్యకవారముగలదు - అప్పుడు దీనివర్ణము. ఓ - ఆయోవ-మకారవాచ్యుండగు కేళుకు ఆకారవాచ్యుండగు విఘ్నపునకే (శేషభూగుడు), మః - తనకు (తాను శేషభూగుడు) కాదు, అని. ఇటుల నన్వయించుటవలననే, కేళుకుసర్వస్వరూపిగాని తనకు శేషభూగుడుగావను శేషస్వస్వరూపము రాగుగ క్షింపబడెను. తనతో తానన్వయించుట యనగా! నమః అనుపదము వాద్యత్రితేనీ (అత్యుత్తయనగా గెండుపద్యాములు బుచ్చరించుట) ననో, యదియే నమః నమః అని పదన్వయంబగును. అందు మొదటి నమః పదము అఖంబ ననుక్తు (ఏకపదమునుట) గెండువది సఖంబము మొదటి అఖంబ ననుక్తునకు స్థానప్రమాణమువలన, ఉపాయవర్థము. అప్పుడీయూపా

• స్థానప్రమాణమునగా! (నమఃకృత్యర్థవార్ధనం అనునొక ఉపాయావర్థమును తెలుపువాణ్యములో, కరణం అనుపదమునకు బదులుగ, నమః యనుపదము నుపయోగించుటవలన నమః యను శబ్దమునకు ఉపాయార్థస్వము గలదనుట).

౧౬ ఆంధ్ర ప్రతిపదటీకా తాత్పర్యసహిత

యాధ్యక్షంబగు నమః ఆను ఆఖంపనమున్నతో, న-మః యని సఖండ
 నమస్సు అర్పితంబైనతో, (తన రక్షణ) ఉపాయము-తనకు గావని
 యర్థంబగును. తక్షణోపాయ కృత్తి సర్వరక్షకుండును ఈశ్వరునికే
 గాని తన కంతమాత్రము లేదని తాత్పర్యము. గాన పైయన్వయ
 దీనిగా, తక్షణోపాయసూపంబగు గతి క్షీలంబయ్యె. వెనుక నుండు
 నారాయణపదముతో నన్వయించినప్పుడు ప్రాశస్త్యస్వరూపంబు
 క్షీలంబుకుట యట్లనగా! అక్షుత్తర మంత్రమున నెవ పదంబగు
 నారాయణాయ, ఆను పదముతో న-మః ఆను సఖంప నమస్సు అన్వ
 యించినతో, నారాయణాయనమః అని అన్వయంబగుచున్నది.
 అర్థము: నారాయణాయ- సర్వక్షేపియను (క్రిమిలో) నారాయణుని
 కంటక సర్వవిధక్షంకర్యములను (లేయుచున్నాను) మః-న-నాకారకు
 గాను ఆవియాయన్వయముచే, క్షంకర్యమందుస్సార్థత్వనికృత్తిల్లం
 బుచుచే ప్రాశస్త్యస్వరూపసూపంబగు పురుషార్థము క్షీలంబుచియి.
 ఇట్లు స్వరూపఉపాయ పురుషార్థములు శోధింపింపబయ్యెనని ముఖ్య
 తాత్పర్యము. ఇట్లు క్షీలంబుచుండుటయు, స్వారంక్రేష్ట. రకః ఆను
 ఉత్తిరంక్రమచే పాయించుచున్నారు. తనకుతాను స్వరంక్రమ
 గాను మహాసర్వమును స్వార్థము గాపొందునట్టి విష్ణువునకే పరతం
 క్రమః. చేతనసంకల్పమంబును, రక్షకరతనః, మలేయు, సర్వరక్ష
 కుండుని వేదాంతములయందు ప్రసిద్ధిచెందినట్టియు తన వాక్రయించిన
 వానిపాపములను హరించునట్టివాడును అగు విష్ణువేయిర్తుండు. తన
 కేడర్థమునకనుగుణంబగు (కృత్తియు) ఆనగా! నారాయణాయ
 అనుచోడ చతుర్థిచే నెప్పవోయెడు క్షంకర్యమున్న, సర్వమును తన
 నశమందుచేయునట్టి విష్ణువునకే యుచిరముగాని తనకుచిరము
 గాను. అని ఫలరంబయ్యె. ఇట్లు ఉపాయోపాయపురుషార్థములు
 వాటియగుటచలన, తనకేమియు కాటియందొర్న తలేదనిముఖ్యముగ
 లోక తాత్పర్యము.

వ్యా॥ మంతారం అనుసంధాతారం త్రాయంతెరక్షం
 తీరిమంత్రాః-తేషు బ్రహ్మ-మంత్రబ్రహ్మ-తస్మిన్మంత్రబ్ర
 హ్మణి-మంత్రశ్రేష్ఠే-శ్రీమదష్టాక్షరే-౧ (యథాసర్వేషు
 దేవేషు నాస్తీనారాయణాత్పరః) తథాసర్వేషు మంత్రేషు
 నాస్తీచాష్టాక్షరాత్పరః (ధాతోర్ధ్వబాహురద్యాత్రసత్య
 పూర్వంబవీమవః) ఊపుత్రశిష్యాశ్చృణుతనమంత్రోష్టా
 క్షరాత్పరః (సర్వవేదాంతసారార్థః సంసారార్థవతారకః)
 గతిరష్టాక్షరోన్యగాం అపునర్భవకాంక్షిణాం॥ ఏవాలాకి
 కమైశ్వర్యంస్వర్గాద్యంపారలౌకికం॥ కైవల్యంభగవంతం
 చమంత్రోయంసాధయిష్యతి (కింత్రబహుభిర్నన్త్రైకింత
 త్రబహుభిర్వైశికినమోనారాయణాయేతిమంత్రస్సర్వా

(౧) యల్లు సమస్తజీవంతియందును లేకో! నారాయణ ని
 కంటె పరుడైనవాడు అటులనే సమస్తమంత్రములందును అష్టాక్ష
 రముకంటె పరమైనమంత్రములేదు ॥ (ఇల్లు) ఎల్లబడిన భుజముగల
 వాడైన ఇష్టదేవత ప్రమాణములేని చెప్పచున్నాడను మీకు. ఓ!
 యుగళారా! ఓశ్రుగళారా! విమడి, వేరుమఱచు అష్టాక్షరము
 కంటెపరమైనదిలేదు. సమస్తమైనవేదాంతసారార్థప్రతిపాదకమున్న,
 సంపారమును సమద్రమును దాటించునదియు (అను) అష్టాక్షరమం
 త్రము, బ్రహ్మమునుగోరనివారికిఁబొందగినది. ఇహలోకైశ్వర్యమునున్న
 పరలోకైశ్వర్యంబనుస్వర్గాదులనున్న ఆత్మప్రాప్తినిన్ని భగవత్ప్రసన్ని
 తమంత్రము సాధించియిచ్చును. ఆచ్చట (సమస్తమునున్నయిచ్చెడి
 విదముములో అగుట) ఆ నేకమంత్రములచేతను ఏవిద్రయోజనము
 ఆచట అనేకత్రతానుష్ఠానములచేతనున్న, ఏవిద్రయోజనము, సమో

౧౨ అంధ్ర ప్రతిపదటికా తాత్పర్యసహిత

ర్థసాధకః। ఋచోయజాంషినామానితక్తే వాధర్వణానిచ।
 సర్వమష్టాక్షరాంతస్థంయచ్చాన్యదపివాక్తయం। అష్టాక్ష
 రన్తప్రణవేతికారేప్రణవస్థితః। ఇత్యాదివచనశతమత్రాను
 సన్ధేయం॥ నుద్ధ్యేప్రణవనారాయణపదయోరన్తరాశ్చైవ
 మధ్యమః। తేనపురతః అగ్ర-ఈక్షితేన అన్వితేనప్రణవా
 నిన్వితేన-నమసా-సఖండనమసా- పుంసోచేతనస్యస్వరూపం
 శేషత్వరూపస్వరూపం శిక్షితం-శోధితంభవతి॥ కథమితి
 చేత్ ఉచ్యతేఽంననుఇతిసఖండనమసఃప్రణవాన్వయే-మ్,
 అయోషమఃనఇతియోజనాయాంబేషవిష్టారేనశేషభూతః
 సస్వత్సన్ధిత్యర్థబోధనన స్వశేషత్వనివృత్త్యాస్వరూపం
 శోధితంభవతి॥ ౨(యోగ్యభాసంతమాత్మనమన్యథాప్రతి

వారాయణాయ అమ వీమంధ్రము, సమస్తప్రయోజనములనున్న సా
 ధించునది. ఋచోవము యజుశ్వేదము సామవేదము అట్లే అధర్వణా
 వేదమున్న ఇంక ఇతర మైనశబ్దజాలముయొక్కనున్న అష్టాక్షరములో
 నున్నది. (అనగా! అష్టాక్షరములోనుండు అర్థము శేచప్రచున్నదని
 తాత్పర్యము) అష్టాక్షరము బ్రహ్మమందును బ్రహ్మము అకారముం
 దును యున్నది. (అనగా! ఇట్టి అష్టాక్షరములోని అర్థమును బ్రహ్మ
 మున్న ఈబ్రహ్మములోని అర్థమును అకారమున్న సంగ్రహముగ
 బ్రతిపాదించుచున్నదని తాత్పర్యము). ఇదిమొదలుగ వచనశతములు
 ఈమంత్రము సమ్మోహకృష్టమైనదమటలో ననుసంధించుకొనవల
 యును.

(౨) యజుడు వేదవిధముగనుండు శీతార్థము వేదవిధముగ
 యఋసుదున్నాడో! ఈగ్రాశేషంబగు ఈఅర్చకత్వపును తదితరు

పద్యతే। కింతేనకృతంపాపంచోరగాత్తాపహరిణా॥అనా
త్సన్యాత్కభుద్ధిర్యాఅస్వస్వమిరియామతిః। అవిద్యాతఃసం
భూతంబీజమతద్ద్విధాస్థితం॥ఇత్యాదికమత్రానుసంధ్యం)
స్థానతః-అస్మిన్నంత్రే నమశ్చతిపదద్వయంతస్త్రోపాత్తం ॥
తత్రఏకం అఖండముచాయవాచి ॥ (నమశ్చక్రుర్జనార్దనం
త్యుపాయానుష్ఠానప్రకాశకవాక్యే ఉపాయవాచకశరణ
పదస్థాననమశ్చబ్రహ్మగాత్) ॥అన్యత్పునస్సఖండం -
స్వాభావత్సనిషేధవాచి-అన్యైవస్థానత్రయాన్వయః॥ఏవం
చనతి-స్థానతః స్వస్థానమునకు తేన-అన్వితేన అఖండనమా
న్వితేన-నమసా-నఖండనమసా।గతిఃఉపాయః।శ్చిత్తా-కథ
మిరిచేత్ ఉచ్యతే । నమానమశ్చతినఖండనమసః అఖండ
నమాన్వయే నమఃరక్షణోపాయః స్వరక్షణప్రవృత్తిః-
మః-స్వార్తనః-న-కింతుభగవతేవేత్యర్థబోధనేన స్వరక్ష

లకు శేషభూతమైనదానిగా ఏకమత్యయమున్నానోయని ఆర్థము)
(అట్టి) ఆత్మాపహరియైన దొంగవానిచే ఏపాపము చేయబడలేదు (వా
డన్ని పాపములను చేసినవాడే అమట). ఆర్థకానిదానియందు (శరీరా
దలందు) ఆర్థయనిబుద్ధియేదిగలదో! కనకసాముగానిదానియందు
(కనకశేషముకానిదానియందు) సామ్య అమబుద్ధియేదిగలదో! ఈ
రెండువిధములగు బుద్ధియే, ఆత్మాపమమి కృత్యములలోనబుట్టిన రెండు
విధములుగ నైయున్న రీతంబు. శేషత్వమే ఆత్మకు స్వరూపంబను
విషయముతోనిది మొదలగు బ్రహ్మగుణములను ఆనుసంధించుకోలేకల
యును

తేస్వాన్వయనివృత్త్యాగతిశ్శోధితాభవతి 3 (అమృతస్యై న
 వసేతుః॥భోక్తాభోగ్యంప్రతితారంచమత్వాజ్జప్తస్తతస్తే
 నామృతత్వమితి ॥ నాన్యఃపంథా అయనాయవిద్యతే)॥
 ౪ (సంసారార్థవమగ్నానాం విషయాక్రాంతచేతసాం ।
 విష్ణుపోతంవినానాన్యత్కించిదస్తీపథాయుగమ్)॥ (దైవీ
 హ్యేషాగుణమయీమమమాయాదురత్యయా । మామేవ
 యేషపద్యంతేమాయామతాంతరంతితే) ౬ (సంసారసా
 గరంఘోరవనస్తక్లేశభాజనం । త్వామవశరణంప్రాప్య
 నిస్తరన్తిమనీషిణః) ఇత్యాదికమత్రానుసంధేయం॥పశ్చాత్

(3) విదు మోక్షమునకు యల్ల. — అమభవించువాడినిన్నీ
 అమభవింపదగినవానిన్నీ అమభవించేయువాడినిన్నీ తెలుసుకొని
 అహ్లాశముతోనూడినవాడై మోక్షమును బొందుచున్నాడు. తేరియా
 ర్థము మోక్షమునకులేదు.

(౪) సంసారమును సముద్రముననుని శబ్దాదివిషయములచే
 లాక్రమింపబడిన మనస్సుగలవారికి, కష్టములకెప్పుడువివాదా, బొంప
 దిగిన నొప్పునకుప్పు ఒకటియులేదు.

(౫) శ్రీదాగ్ధమైనదియు (సర్వోదస్తమో)గుణమయ మైనదియు
 (నేను)వాయొక్క ఈమాత అతిక్రమించుటకుశక్యంబుగానిది. నన్నీ
 రక్షకునిగ ఎవరు బొందుచున్నారో వారీమాయను చాటుచున్నారు.

(౬) ఘోరంబైనదియు అలవిలేని కష్టములకు కారణంబైనది
 యున్నైన సంసారమును సముద్రమును, నిన్నీరక్షకునిగబొంది విద్యాం
 గులు చాటుచున్నారు. ఇది తెందలగువచనములు భగవంతుడే తీరా
 యమును విషయములలో బ్రమాణములుగ నేనుసంధించుకొనవలయును.

అంతే॥ ఈ క్షితేన అన్వితేన-కాకాక్షిన్యా యేన నారాయణ
పదాన్వితేన నమసాసఖండనమసా - గమ్యంప్రాప్త్యం -
శిక్షితం-కథమితిచేత్ ఉచ్యతే ॥ నారాయణాయ నమఇతి
సఖండనమసా నారాయణపదాన్వయే ॥ నారాయణాయ
సర్వతేషాం శ్రీమతే విష్ణవే నమో సకలవిధకైంకర్యాణి కరవా
ణి॥ మహిమ మదర్థం సకరవాణి - ఇతి అర్థబోధనేన కైంకర్య
స్వార్థత్వనివృత్త్యా గమ్యంశోధితం భవతి॥ ౭ (బ్రహ్మవిదా
హ్నోతి పరం॥ సాక్షు తేన ర్వాకామానహ॥ బ్రహ్మణా విప
శ్చితేతి॥ ఎతత్సామగాయన్నాస్తే) ౮ (యేన యేన ధాతాగ
చ్ఛతేన తేన సహగచ్ఛతి॥ ఛాయావాసత్వమనుగచ్ఛేత్)
౯ (భవాంస్తు సహనై దేహ్యగిరిసానుషురంస్యతే । అహం

(౭) బ్రహ్మమపాపించువాడు పరమార్థమహించుచున్నాడు.
అట్టి పరమార్థమపాపించువాడు, సర్వమును చూచెడి జ్ఞానముగల
బ్రహ్మతోగూడ సమస్త కామములను (కల్యాణగుణములను) అను
భవించుచున్నాడు. ఈ హామని ఆత్మంతా శ్రవ్యమును తెలుపుచు చేయు
వాగ్యములను గానముచేయుచు (బ్రహ్మగోదముతో) గూడియుండు
చున్నాడు.

(౮) ఏయే మార్గముచేత బ్రహ్మబోధించున్నాడో ఆయా మార్గము
చేత (బ్రహ్మతో) గూడ (ముక్తుకు) బెట్లుచున్నాడు. జంతువును నీచ
వలె అబ్రహ్మను అనుగరించి బోధించున్నాడు.

(౯) దేవరవారికి నీరతోగూడ (చిత్రకూట) పర్వతముయొక్క
చరియలయందు రమింపగలరు. మౌళువువగలియున్నను నిద్రించియు
న్నను దేవరవారికి నేను సర్వకైంకర్యములను చేయగలను.

౧౨ ఆంధ్ర ప్రతిపదికా తాత్పర్యసహిత

సర్వంకరిష్యామి కాగ్రతస్త్వపతశ్చ తే। గం బద్ధాంజలిపుటా
 హృష్టానమశ్చ త్యేవనాదినః) ఇత్యాదికమత్రానుసంధేయం॥
 అనేనస్వయాహాపామపురుషాద్భా శ్శీధితా ఇతి భావః। కిక్షుణ
 ఫలనూనాః॥ స్వతంత్ర్యమిత్యాది ॥ స్వతంత్రస్వభావః స్వా
 తంత్ర్యం॥ స్వాధీనత్వం-తస్య స్వతంత్రత్వేన వేదాంతప్రసిద్ధ
 స్వ-హారః-హృత్ హరణ ఇతి భావః॥ సర్వం స్వాభావ
 యాహారతా విష్ణురేవ ఉచితం। అన్యోచితంన ॥ అన్యేషాం
 భగవద్వ్యతిరిక్తానాం-ఉచితమహాంన॥ అత్ర ౧౧(సర్వ
 స్వవశీభుత్వస్యేకానః ॥ సాక్షరమరమస్వరాట్ ॥ పతస్యే
 శేకశ్చ సతస్య నామమహాద్యకః) ౧౨(తమీశ్వరాణాం పర
 మం మహేశ్వరం తం దేవతానాం పరమంచ దైవతం) ౧౩
 (రుద్రం సమాశ్రితా దేవా యద్రో బ్రహ్మణ మూశ్రితః । బ్రహ్మ

(౧౦) ఆంజలిలకు జోడించుకొని బహుసంకోచముతో గూ
 డి శమయమను చెప్పువారె (అచటగలరు). ఇట్టివి భగవంతుడే
 పురుషార్థమనుటకు ప్రమాణములు.

(౧౧) యక్షులు తనవశముగ గలవాడు యక్షమునకును నియా
 మకుడు వాడు వికారములేనివాడు తనవశానే స్వతంత్రుడు వానికి
 రాధుడెవడును లేడు వానికైతే గొప్పయిశక్తుగలదు.

(౧౨) ఈశ్వరులలో మొదటివాడగు అగొప్ప ఈశ్వరునిని
 దేవతలలోకి గొప్పవాడైన అగొప్పదైవమునున్న (అశ్రయించవల
 యును).

(౧౩) దేవతలు దుష్టుని యాశ్రయించినవారలు దుష్టుడు
 బ్రహ్మవాశ్రయించినవాడు బ్రహ్మ వాశాశ్రితుండు ఓరాజా! తేనెన

మమూత్రితోరాజా నాహంకంచదుపాత్రితః) ఇత్యాదిక
మత్రానుసంధేయం॥నిజంచతత్ రక్షణంచనిజరక్షణంస్వర
క్షణం - చేతనసంరక్షణమిత్యభావః । తస్యసర్వరక్షకత్వేన
వేదాంతప్రసిద్ధస్య హరిః హరిర్హరితి పాపానిత్యక్తి
త్యాప్వాత్రితపాపనివర్తకస్య-విష్ణురేవకచితంఅన్యోచితం
స॥*(యేనజాతానిజీవంతి)గర(ఏషసర్వేశ్వర ఏషభూతా
ధిపతిరషభూతపాలః) గ౪ (లక్ష్మ్యనహహృషీకేశో దే
వ్యాకాయగ్భయాపయా, రక్షకస్సర్వసిద్ధాంతవేదాంతేషు
చగీయతే) ఇత్యాదికమత్రానుసంధేయం । సముచితా- స
మ్యగుచితా-శేషత్వయాపానుగుణా॥వృత్తిః-వ్యాపారః-
వృత్తిచతుర్థ్యక్తికైంకర్యంచ॥తస్యసర్వశేషిత్వేనవేదాం
తప్రసిద్ధస్యహరిఃసర్వంస్వవశేకుర్వతోవిష్ణురేవఃఉచితా।

ని యాశ్రయించినవాడనుగాను. ఇత్యాదులు స్వకంక్షుడగుట భగ
వంసునికేగాని ఇతరులకులేమనుటకు ప్రమాణములు.

• ౩ పు. ౨౩-పక్షి. చూడేది.

(గర) ఏడు సర్వేశ్వరుడు ఏడు భూతములకు అధిపతి ఏడు
భూతములను పాలించువాడు.

(గ౪). హృషీకేశుండును శ్రీయశురతి, మయినోస్వరూపుడుగా
గల లక్ష్మీదేవితోగూడి సమర్థుడును రక్షించుచున్నాడు. (ఇట్లు)
సర్వసిద్ధాంతంబనుపాంచరాత్రిగ్రంథమందును పురుషసూక్తాది వేదా
న్తములందును చెప్పబడుచున్నది. ఇత్యాదులు రక్షకుడు సర్వేశ్వరుడే
గాని తానుగాడనుటకు ప్రమాణములు అన్యసంధించుకొనవలయును.

౨౪ అంధ ప్రతిపదటీకా తాత్పర్యసహిత

అన్యోచితాన ॥ ౧౬ (సకారణం॥ కరణాధిపాధిపానచాస్యక
శ్చిజ్జనితానచాధిపః) ౧౭ (సర్వేషుదేశకాలేషు సర్వావస్థా
సుచాచ్యుత । కంకరోస్త్రిహృషీకేశ భూయోభూయోస్త్రి
కింకరః) ఇత్యాదీకమత్రానుసంధయం ॥ ఇతిఇత్థం-వివిచ్య
విభజ్య॥ కథితం-ప్రోక్తం ॥ స్థానతథాన్వితసఖంజనమసా
ప్రతిపాదితమిత్యర్థః॥ ప్రధానాథామాహస్వస్యాపీతి-తతః
తస్మాత్కారణాత్-స్వాతంత్ర్యాదిత్రయస్యభగవత ఏవక
చితత్వాత్ ఇత్యథాః ॥ స్వస్యాపి-పరమాత్మనఃస్వస్యచ-
న్వాత్ ॥ నోచితంస్వాతంత్ర్యాదిత్రయముభయ సాధార
ణంనభవతీత్యర్థః ॥ ౧౮ (అత్రలహమపిమమన॥ భగవత
ఎవాహమస్త్రియాకికాశ్చనృతయోమమభవంతి తాసు

(౧౬) ఇంద్రియములకు నాయకుడను జీవునికి నాధుడు. ఓంకీ
కారణధూగుడొక్కఁడును లేడు. ప్రభువులేడు.

(౧౭) ష్టదేశకాలములందు సర్వావస్థలందును నీ
అచ్యుతుఁడా! కంకరుడనగుచున్నాడను ఓహృషీకేశుఁడా! తిరిగి,
తిరిగి, కంకరుడనగుచున్నాడను. ఇత్యాదులు కైంకర్యము వారికే
తగినదిగాని తనకుగాను చేయఁగూడదమటకు ప్రమాణములు.

(౧౮) నేనును నాకుగాను భగవంతునికే కేవలముగనుచును
చున్నాను. ఏయే (నాచేతచేయబడిన) క్రియలు నాకుగలలో వాటి
యందు నావియను జ్ఞానములేదు భగవంతునికే అవియన్నియు.

మమతానాస్తీభగవతపవతాః) ౧౮ (నాహంమమస్వత
స్త్రోహంనాస్తీత్యస్యార్థఉచ్యతే । నమదెహాదికంవస్తుస
తేషశరమూర్తనః। ద్వ్యక్షరస్తుభవేన్నృత్యుఃత్ర్యక్షరం
బ్రహ్మణగపదం । మమేతిద్వ్యక్షరోమృత్యుః నమమేతిచ
శాశ్వతం) ఇత్యాదికముత్రానుసంధేయం॥తథాచలనన్యా
ర్థౌతేషత్వలనన్యశరణత్వలనన్యభోగ్యత్వయాపం ఆకార
త్రయంఫలితమితిభావః॥

—౨॥

అవ॥ ఇన్ధంశ్లోకద్వయేన ప్రణవనమసీవ్యాఖ్యాయఅథ
స్వానుసంధానైన తదగ్ధానువాదపూర్వకం నారాయణప
ద్యామాహ॥అకారార్థాయైవేతి॥

అ. — ఇహం అ గండుశ్లోకములచేతను గ్రమముగ ప్రణవ
మును నమ్ముచును విడిచింపి తమనాగి తమమమను భావపూర్వకం
మును, ఆ ప్రణవ నమ్మకా గ్ధానువాది పూర్వకంబుగను (అమృతా
గ్ధానువాది మూడవవచనము) నారాయణపదముయొక్క ఆర్థమును
అకారార్థాయైవ నమ్మకముచే నాయుచుచున్నాము.

(౧౯) నాకు నేనుగాను నేను స్వతంత్రుడనున్న గాను అతి
తా(నమః) అనునదినున కర్థముచెప్పబడినది. నాకు నేనాము
మొదలగు కర్తువు (నేనను) గాదు అది అంతయు పరిమార్తకు తేషము.
గంపక్షరములు మృగ్యువు (సంపారపేగువు) అనుచున్నది-మూడవ
ములు బ్రహ్మమహింనుటకు కారణము, మమ అను గంపక్షములు
మృగ్యువు నమమ అను మూడవక్షరములు శాశ్వతము. బ్రహ్మమ హింను
టకు కారణమునుట. ఇత్యాదులు తమకును, స్వాతింశ్శ్రీమ, రక్షణము,
శ్రీంకర్మము, ఇది నిగదించుటకు ప్రమాణములుగి అనుసంధింపదగినవి.

౨౨ ఆంధ్ర ప్రతిపదటీకా తాత్పర్యసహిత

మూ॥ అకారాధ్యాయైవస్వమహ మభమహ్యం ననివహ
సరాగాంనిర్యానామయనమినినారాయణపదమ్।
యమాహస్తైకాలం సకలమపి సర్వత సకలాస్యవ

స్థా స్వావిస్మయమ సహజ్యైక్యైర్వవిధయః॥౩॥

అర్థము.—అహం - నేను, అకారాధ్యాయైవ-అకారవాచ్యం
దీని విష్ణువుకొరకే, స్వం - శేషభూతుడను, అభ - రుహవాసిను,
మహ్యం - వాకోరకు, న- (నేను శేషభూతుడను) నాను, సరాగాం-
నీలంపదటి, నిర్యానాం - ప్రవాహముతో నిర్ణయములయియు స్వరూ-
పముతో నిర్ణయములయియును గలది విధములై తుల్యవ్యతిరేకములై
నిర్ణయమైన సర్వపదార్థములయొక్క, సకలః - సమూహములు,
యస్య - దేవీష్ణువునకు, అమనః - ఆధారములు అనియును,
(అనగా సమస్తపదార్థములందును వర్తించువాడనియును), మలీయు
నిర్యానాం - (నమకే చెప్పినట్లు) ప్రవాహముతో నిర్ణయములు
స్వరూపముతో నిర్ణయములునగునట్టి, సరాగాం - నీలంపదటి సర్వ
పదార్థములయొక్క, నికతో(వాం) - సమూహములను, అమనః -
ప్రాప్త్యంతు, (అనగా బాంధవసేవవాడు,) (మోక్షమును) బాంధింపు
నాడు, ఆధారభూతుండు, ఇతి-ఇట్టివి, (అనగా గుంపబడినవి) బహు
ప్రసీయనమనమనమునల్ల సర్వపదార్థముల వాధరయిగ గలవాడని
యును, గంపవసాం చెప్పియుండు రక్త్యునుషసమాసమునలన సమస్తం
మనకు వాధారభూతుండివియును సమస్తముచే బాంధవసేవవాడని
యును అట్లుగాంతుటకు వాధసమగూడ వాతేమనియుననుట) వా
గాయాంబరం- (చేరికెట్టిక గెండువిధములగు సమాసముతోగూడి,
మృచ్చలేత వాచేరుమలకును ఆధారభూతుండును ప్రాప్త్యంతును ప్రా-
ప్తింతును అంతర్యామియైయుండువాడును అను అర్థముతోనిండి
యుండు) వారాచిగుటనుపదము, యం-ఏవిష్ణువును, అహ - కెప్పి

౨౨ ఆంధ్ర ప్రతిపదటీకా తాత్పర్యసహిత

వికారములును (౨౩ తత్వములనుట), అంశములును, అంశముగోచర
 ర్థవిచిత్రములందు జీవతత్త్వమును మార్గములను, ఇట్టి సర్వవదాన్తములును.
 అయితే ఇందు స్వరూపగో నిర్ణయములతోన్నియును ప్రవాహగో
 నిర్ణయములతోన్నియునునుగలవు. జ్ఞానము మొదలు కాలమువరకు చెప్పు
 బడినవదాన్తములు స్వరూపగో నిర్ణయములు, మిగిలిన ప్రవాహగో నిర్ణయ
 ములు- స్వరూపగో నిర్ణయములకా! ఉత్పత్తివివాదములు లే
 యల్లవృత్తును ఏకీకరించుచుండఁబడి. ప్రవాహగో నిర్ణయములకా!
 ఉత్పత్తివివాదములున్నను పూర్వమునటి సూత్రవాదులమును వివర
 ముండఁబడి. (ఒక ప్రవాహమునకుండునదిను ఆకలికలి ప్రవాహములెవరె
 గల నెటులవచ్చుచుండునో అటుల నేయుండు వదాన్తములనుట)
 అనువగల్గము, (అనువరయ్యయనం) అనువర్తకవ్యవస్థితిచే ప్రాప్త
 మును చెప్పుచున్నది. (అనువరతే అనే నిర్ణయనం) అనువర్తకవ్యవస్థి
 తిచే ప్రాప్తమును చెప్పుచున్నది. (ఇనువర్తకవ్యవస్థితియనం) అను
 అనువర్తకవ్యవస్థితిచే అధారమును చెప్పుచున్నది. అట్టివ్యవస్థితుల
 తోగూడిన అనువరములను చెప్పుచున్నమానమునను, ననువర్తకముల
 నును ప్రాప్తము (ఫలము) ప్రాప్తమును (పొందుటకుసాధనమునుట)
 నలచేతనాచేతములకు అధారమున్న వాతేయమువర్తమును ఇచ్చి
 చున్నది. ననుక నాధారమును (అనగా! వ్యవస్థాపకమునుట)
 నలచేతములకు నొందుపరచువాడును అట్లు నొందుటకు సాధనమును
 వాతేయవియును తత్త్వమునువలన తేలికతాత్పర్యము-ఇందకల్ల ప
 ర్థము లభించుచున్నది. లభించునీయం, నిర్ణయ అధారముగానల
 వానినటకల్ల, సర్వాక్షరాగ్రహిణ్యము సాధ్యమును లభించులయ్యు.
 ఇదిగాక వాదానువాదమునుతోట అయ్యునుచున్నది! సైంధవ్య
 వర్తము ననుక ఇట్టివర్తములవిచ్చి వారానుగదముచే నిర్వచనము
 అకారవాద్యులను క్లుప్తకారక వర్తదేగ వర్తకాల సర్వాక్షర
 యంతును నిర్వచ్యుల నొనరించుచును అట్టి కేదవాన్తని స్వరూప

జ్ఞానముగలవాడై యుండిగలను అవిభావ్యమై. స్వామిసంధాన
మూలమున, సకలచేతనలకును ఈయన విశేషమును పొయించిరి. ఇం
కొక సన్నివాసముండెను నారాయణునికే కైంకర్యవిధానము లావి
గ్నిదేవునిగాని యనుటకల్ల కైంకర్యమే పురుషార్థమని చెప్పబడియె.
మరియు కైంకర్యవిధానములు ఉచ్చిదేవునిగాని యనిగాని అనుగాక
మనిగాని యానతికర్య అర్ఘ్యదేవునిగాని యనుటకల్ల ఈ భగవత్ కైంక
ర్యమునకు లేనిపదార్థమిగాక, సహజసిద్ధముయందున్న గెల్లంబయ్యె.
అనివాదమునగా ముందు మణిగియుండి వస్తువు లైలుబరుట, మణికి
కాంతి స్వనిష్ఠిస్తులైనను మట్టిమొదలైనవాటిచే నాచ్ఛాదంబుచే
నట నాకాంతివ్యక్తింబుకానేరను ఆయినను అదిపానపట్టుట మొ
దలను వానిచేత్యక్తింబును చిన్నదిగదా! అట్లే అనివాదకర్మనిమిష
ప్రతిబద్ధముకలన మూలబడియుండు ఈ పురుషార్థస్వరూపము, అర్థ
రంజితజ్ఞానముచే అట్టి అజ్ఞానమునకించి క్షయింబగనని ఆశ్చర్యము
ము. ఎదుక ఇంకెవరుచెప్పిన గ్రంథముకలన, ప్రణవమందు శేషస్వ
స్వరూపము సమకృష్టమందు పారంత్వము ఈవారాయణపద
మందు కైంకర్యమును చెప్పబడినది ముగ్యతార్థమై.

వాగ్ధ్య అహం - అకారార్థాదైవ - అకారవాచ్యా
యవిష్టవనివ । స్వం-శేషభూతః॥ ఇతిప్రణవాగ్ధానువా
దః॥ అథ-అనంతరం, అహం-మహ్యంస-మమశేషభూతాన
భవామి॥ ఇతిసమశ్చజ్ఞార్థానువాదః॥ నారాయణపదం-రిక్ష
క్షయఇతిధాతృవ్యుత్పన్నః రశబ్దః క్షయిష్ణువాచీ॥ రాక్ష
యిష్టవోసభవంతీతి సరానిత్యాః॥ సరాగాంసమూహః స
రాః॥ తెచజ్ఞానా సంచా మలత్వాదయః జ్ఞానశక్త్యాద
యః వాత్సల్యసాశీల్యాదయశ్చ దివ్యాత్మగుణాః, దివ్య

30 అంశ ప్రతిపదటీకా తాత్పర్యసహిత

మంగళవిగ్రహిః కాంతిసాకుమార్యావయో దివ్యమంగళ
 విగ్రహగుణాః, దివ్యభూషణాని, దివ్యాయుధాని, దివ్య
 మహిష్యుః, నిత్యసూరయః, ఛత్రవామరాదిపరిచరణసా
 ధనాని, ద్వారపాలకాః, గణాధిపాః, ముక్తాః, పరమా
 కాళః, మూలప్రకృతిః, బద్ధాత్మానః, కాలః, మహదాది
 వికారాః, అంబాని, అంబాంతర్గతదేవాది పదార్థాశ్చ॥
 అత్తజ్ఞానాదికాలంతాః స్వరూపతోనిత్యాః మహదాద
 యః ప్రవాహతోనిత్యాః॥ స్వరూపతోనిత్యత్వంనామ-
 సత్త్వైస్సమ్యక్త్వత్తివినాశాత్వంతా భావవత్త్వం ప్రవా
 హతోనిత్యత్వంనామ- ఉత్పత్తివినాశయోగిత్యై సత్త్వస
 పూర్వనామరూపానన్యథా భావవత్త్వం॥ అయనం, ఇంద్రగ
 తాదిత్యస్తాధాతోన్యత్వత్వన్నోపయనశబ్దః, క్షయత ఇన్య
 యసమితిశబ్దః పున్యత్వత్వప్రాప్యవాచీ - క్షయతే అన
 నతికరణేపున్యత్వత్వప్రాప్యవాచీ- ఇయంత్యప్తిన్నిత్యయ
 సమిత్వధికరణేపున్యత్వత్వప్రాప్యవాచీ - నారాయణమయ
 సంప్రాప్త్యం ప్రాప్యమాధారశ్చ నారాయణఇతితత్త్వం
 స॥ అననపరత్వంఛలితం । నారా? అయనంప్రాధానోయస్య
 స? నారాయణ ఇతిబహువ్రీహి?, అననాంతర్యామిత్వసా
 లభ్యేఛలితే॥ ఉద్యతంనారాయణమదం ॥ సరాగానిత్యా
 నాం-నివహః-సమూహః॥ అయనం ప్రధానోయస్య-సరా
 గాం నిత్యానాం-నివహానాం- సమూహానాం అయనం-

ప్రాప్త్యం ప్రాపకమాధారశ్చ ఇతి॥ యం విష్ణుమాహ-అత్ర బ
హు నిహిసమా సేయస్యేతి శేషపూరణం॥ తత్సురేష సమా
సేవివహా ఇత్యత్ర సేవమానామితి విధక్తిపరిణామః కార్యః॥
గ(అన్తఃపరిష్టశ్చాస్తాజనానాగంసర్వాత్తా)॥ * (అన్తర్భ
హిశ్చ తత్సర్వం వ్యాఖ్యనారాయణాభిరం) (యస్మిన్ ద్యాః
పృథివీ చాంతరిక్షమాలంకృతం మనస్సహ ప్రాజ్ఞైశ్చ స
ర్వైః) 3 (ఈశ్వరస్సర్వభూతానాం హృద్వైశ్చ సర్వతః ।
భామయంత్యర్వభూతానియన్త్రాహుధానిమాయయా)
ర, సర్వశ్చిదాహం హృది సన్నివిష్టా మత్తస్త్వత్క్లిరాసమహా
హనంచ, 4 (మమి సర్వమిదం ప్రాతం సూత్రే మణిగణా ఇవ ।

(గ) సమలయోక్తి. ఈపల ప్రవేశించి కాపించువాడు, (గమ
క శే. సమస్తమును ము అర్థ. (ప్రాణభూతుండుమట).

• ౯ - పుట. ౧౨ - పత్తిలో చూచుచు.

(౨) యే ప్రహయంత, స్వయం, భూమి, అంతరిక్షము సమ
స్తప్రాణములుగోనూడు మనస్సుగూడు వ్యాప్తం ద్రేయమనరా!

(3) ౨. అనుచురా! ఈశ్వరుడు సమస్తభూతములయొక్క
హృదయమునందు ఉన్నాడు, యస్త్రముమహోదధి దేహమథ ధృష్టిం
యన్న సమస్తభూతములనున్నా (దశ) మాయచే క్రవించ
జేయుచు.

(౪) సమస్తమేవ వాగలయోక్తి హృదయమున ఉన్నాడు.
వావలంకరే, స్మరణమున్నా జ్ఞానమున్నా - జ్ఞానమున్నా.

(౫) వాయుండు ఈ సమస్తజగత్తున్నా మార్పబడినది, వార
మున ముంబు నుంపులనది. వారముని సమస్తజీవ సమాభూతులైవ.

3.2 ఆంధ్ర ప్రతిపదికా తాత్పర్యసహిత

నార స్వీతిసర్వపుంసంసమూహాపరికీర్తితః గతిరాలంబ
సంతస్యతేన నారాయణస్సృతః | నారోనరాణాం సంఘాత స్త
స్యాయమయసంగతిః | తేనాస్త్రిమునిర్భిత్తం నారాయణ
వీరితః | నరాజ్ఞాతానితత్త్వాని నారాణామిదుస్పృహః | తాన్య
వచాయసంతస్యతేన నారాయణస్సృతీతి పోనారాణాతి ప్రో
క్తా ఆపోవై సరసూనవః | తానివచాయసంతస్యతేన నారా
యణస్సృతః, (జ్ఞానదయోగుగాహపంలక్ష్మీర్నిత్యాన
పాయినీ | భూమినీ శాడయో దేవ్యశ్చేషాద్యానిత్యనూర
యః | తద్దామపరమంకాలః పునఃవః ప్రవృత్తిస్తథా |
మహదాదిభరాంతాని సప్తదావరణాన్యపి | బ్రాహ్మమం

బడివడి, వానిని ప్రాశస్త్యప్రాపతి భూగుంతు గమక వారాయణం
విని చెప్పించుచున్నాము. వాని ఆనగా, నమలనూనూనూ,
గాస్కి వీడు, అనుశం అనగా గతి అమల అంగచేతే మమల
చేత తెల్లప్పుడు వారాయణం విని చెప్పించుచున్నాము. విని
కలవ (అనగా పరమార్థ కలన) బుట్టికవి నిమి ర్భవములు వానము
లని బుధులు తెలుసుకొనుచున్నాను అనియేవానికి ఆగ్రహములు,
ఈ శ్రీగురువుకల్లమందియు వారాయణం విని చెప్పించుచున్నాడు.
ఉదాహరణులు నమనికలన బుట్టికవి గమక వాగములనగా! ఉదాహరణ
లని చెప్పించడివని వానికి అనియే స్థానము, అంగమందియు వారా
యణం విని స్మరింప బడుచున్నాడు.

(2) జ్ఞానము మొదలగు గుణములు, వికల్పమంగళక్షిణము,
యల్లప్పుడును (వానిని) కదిలియుండినట్టి లక్ష్మీయు భూదేవి వీరా
దేవి మొదలగు మహావీర్యము, శేషుడు మొదలగు విద్యనూరులును,

డంతడ న్నస్థలోకాశ్చ సచరాచరాః । ఎవమందాన్యనం
తానితత్సర్వం నారముచ్యతే । నారాణామయనంవాస
స్తేచతస్యాయనంసదా । పరమాచగతిస్తేషాం నారాణా
మాత్మనాంసదా । అతానారాయణోనామహేతుభిర్వర్షి
తఃపరః) ఇత్యాదిశ్చత్రాసుసంధయం । అస్మైనారాయ
ణాయ । సకలంకాలంసర్వేషుకాలేషు । అత్యంతసంయో
గద్వితీయా । సర్వత్రసర్వేషుదేశేషు- సకలాస్వవస్థాసు-
స్థితిగమనశయనాదిసకలదశాస్వవి - మమస్వరూపజ్ఞానవ
తోమే-సమాజైర్వివిధైర్వివిధైః । సమాజాయంత ఇతిస

(వాసికి) వాషధానంబను పశుపదము, కాలము కేళుకు ప్రకృ
తియు, మహాగుమెరలు భూమిదగుమంతు తస్యములు, సప్తాక్షరగా
ములున్నుంబ్రహ్మాంబము, దానిలోనుండు స్థావరజంగమములతో
గూడిన లోకములు ఇట్టి అవంతంబులైన అంబములున్నుఅను అని
యంతయు వారకుని చెప్పంబకు చున్నది, అట్టివాగములములకు,
అనువకుడగా వీకునివాషధానమనియు, వీనికి అని యల్లప్పుడును
నివాషధానములనియును అవారికల్పవాచ్యంబులను జీవాత్మలకు గొప్ప
ఉపాయ భూతుండునియు (అనగా! వీనిజాంతుటగు జీవుపాయము
లేదు వాతే ఉపాయుడుట) గమక ఈ యనేక పశుఫలము
బట్టి పరార్పించును వారాదులుండుని ప్రశీర్ణమై తేలికుండును
న్నాకు. ఇత్యాదివచనములు, సమస్తమునకును క్రియఃపరియే ఆశ్ర
యభూతుండును, అది తనకు ఆశ్రయముగ గలవాడును ప్రాచ్యమును
ప్రాచీనమున్ను అగతిలే వారాదుండుని వీనికి జేరవటగు సాధక
ములుగా నమనంధించు కొనవలయును.

3౪ ఆంధ్ర ప్రతిపదటీకా తాత్పర్యసహిత

హజాస్యాభావికా? - కింకరస్యోర్ధ్వగతైః కింకర్యాణి | తెషాం
విభయోఽనుష్ఠానాని | ఆవిస్సుభిః అవిద్యాభిర్నాదిరూప
ప్రతిబంధకైః కృతౌ సత్కాంతవిర్భవంత్యిత్థ్యర్థః || ౮ (సర్వావ
స్థాచికాశేషశేషభైః కిరతిస్తవ | భవేయంపుణ్ణరీకాక్షత్వ
మేనైవంకురుష్యమాం) ఇత్యాదిమిత్రానుసంధేయం
తథాచ | ప్రణవేశేషత్వం సమసిపాకీరన్త్యం నారా
యణపదైకైః కిర్యంచక్తి మితిభావః || 3||

అవ|| ఎవంశ్లోకత్రయేణ ముత్రార్థాత్ ప్రదర్శ్య
అక్షప్రపన్నస్య ప్రామాదికదేహార్థప్రామాదిదోషప్రసం
గాయతదనుసంధానమావశ్యకమిత్యాశయేనాచ|| (దేహ
సక్తార్థబుద్ధిరీతి)

అక. - ఇన్ని కి శ్లోకంబలం (మాల) వర్ణార్థమలమ
గతిరి, ఏర్పడు ప్రతిపదవిక ప్రమాదముల దేహమే అర్థమను ప్రతి
మేదలను దోషములు గలుగకుండుటకై యాచంత్రిగ్నాను సంధా
నము అవశ్యకంబని, (దేహసక్తార్థబుద్ధి) యను శ్లోకముగే యుగ
తిర్పయింపబడు.

(౮) సర్వావస్థలందుండవ స్వరూపాదీరంబను కలుకైమిక
బుద్ధిశేషత్వమందే ప్రతిగంవాచకగాగలదు, ౬ పుంసరీకాక్షిణా!
నీకదన్నను ఇన్నిరేయమా. ఇత్యాదులు, కర్వకం సర్వావస్థల
యందు కింకర్యాభిరూపము కా కిర్యకించుకారితోని యను
సంధింద కలయగవలకు ప్రమాదములు గా రెండుకలయగవలయును,

మూ॥ దేహసక్తాత్మబుద్ధి ర్యదిభవతిపదం సాధువిద్యా
త్వతీయం స్వతన్త్ర్యాన్ధో యదిస్వత్ప్రకమం
ఇతిరశేషత్వ ధీశ్చేద్వివీయమ్ । ఆత్మజ్ఞానోన్ము
ఖశ్చేన్నమ ఇ తిచ పదం బాంధవా భాసలోల
శ్చబ్ధంనారాయణాఖ్యం విషయచపలధీశ్చచ్చతు
ర్థింప్రపన్నమ్ ॥ ౪॥

అర్థము. — దేహ సక్తాత్మ బుద్ధి - శేష - భవమంత, ఆపక్త - తిలీయమంత, ఆత్మబుద్ధి - ఆత్మయను బుద్ధిగలవాడు, (దేహమే ఆత్మయను రంభగలవాడు), భవతి యది - అయినేది, (అప్పుడు) ద్వివీయం - ప్రగవమంతం మూలకమగు, పదం - (మ) యనుపదార్థమును, సాధు - బాగుగ, విద్యాత్ - తెలుసుకొనగలడు, (యల్లప్పుడు నమసంధించగలవెనుట) స్వతన్త్ర్యాన్ధః స్వాగోన్త్ర్యధి - శ్చరేవతాను స్వతన్త్రుడను బుద్ధిచేత, అంధః - గడ్డివాడు, బడగా! మాయబడిన, భగవదునికి శేషధూతుండునను స్వరూపజ్ఞానముగలవాడు, స్యాత్ యది - అయ్యేనేది, (అప్పుడు) ప్రథమం - ప్రగవమంతలి మొదటి పదమును (లోపించిన చిగురీవిభక్తిగల ఆకారముననుట), సాధు - తెచ్చుగ, విద్యాత్ - యజుఁగలగలడు, ఇతిరశేషత్వధీశ్చేత్ - ఇతియని శేషధూతుండునను జ్ఞానముగలవాడైయ్యేనేది, (అప్పుడు) ద్వివీయం - ప్రగవమంతలి రెండవపదంబును తీకారార్థమును, సాధువిద్యాత్ - బాగుగ తెలుగవలయును, ఆత్మజ్ఞానోన్ముఖశ్చేత్ - ఆత్మ - రేవయిక్కి, త్రాగ - రక్షిగమంతు, తిస్తుఖశ్చేత్ - తిరుక్షుడైయ్యేనేది, (అప్పుడు) నమఇతిచపదం - నమాయను తుపద (అర్థమును (తెలిసికొనవలయును), బాంధవాభాసలోలః - బాంధవాభాస - అనతా - అమందరక్షింపవట్టియు సంరక్ష్యంబును

3౬ ఆంధ్ర ప్రతిపదికా తాత్పర్యసహిత

(త్రయ్యము వహించువారును నైన) దేహసంబంధులయందు, లోలః - ఆనందమున నున్నానని, (అప్పుడు) వారాయణాఖ్యం - వారాయణాయని ప్రసిద్ధిగల, శబ్దం-శబ్దాగ్రమును (కానుగ తెలిసికొనవలయును,) విషయచలనశీల - విషయ-శబ్దాదివిషయములందు, చలనశీల - అభిలాషులవాడయ్యునని, (అప్పుడు) చతుర్థం - (వారాయణపదము మీదనుండు) చతుర్థి విభక్త్యర్థమును కానుగ తెలిసికొనవలయును.

తా. - ప్రపన్నుడైనవాడు, తనకు, తనదేహమే ఆత్మయని భ్రమగలిగినది యప్పుడు ప్రణవమున మూడవపదంబును మరొకమున నున్నవలయుననియు కానుగ తెలిసికొనినచో అట్టి భ్రమనివర్తించును. అదియట్లనగా! (మ)అనుపదము, మహద్దేహమనగా - మను అనుబోధకే - మనీషరిమాణ - అనుభాగువులకలన బుట్టినదిగనుక, జ్ఞానానందస్వరూపుడనియును జ్ఞానానందగుణుడనియును ఆ ఆత్మవిభిన్నుడనియును (మార్పు మైనవాడనట) నిష్కర్మములగోగూడినవలయుననియును, ఇట్టిగుణములగలవాడు ఉభయజ్ఞానమున - శేష, ఇట్టిగుణములేమియునులేక, జడమున, జ్ఞానకూన్యమును, మూలమైకీయును దుఃఖయాన మైనదియునగునట్టి దేహముకంటె వైచిత్ర్యమును ఉభయజ్ఞానము గలవని. తద్వారా, దేహమే ఆత్మయన భ్రమమునివర్తించుననితాత్పర్యము. మనయు, వాడు శేషస్వరంధ్రుడను, తన్ను నిశ్చయించునగాదుగాని, తక్షింపువాడుగానిలేమియునభిగూడమునట్టి శేషమయ్యి, ప్రణవమునందలి మొదటి పదంబును అకారార్థమును కానుగ తెలిసినని నివర్తించును. అనగా అట్టి భ్రమముగలవని, ఉభయపునకే శేష శేషభూతుడను ఇతరులకుగాని వాకుగాని శేష శేషభూతుడను గావనియును, నియామకండుగా, తక్షింపున, వాడే గాని ఇతరులుగాను శేషము గావని నిశ్చయము నగునను. అది యట్లనగా, లోలింకన చతుర్థివిభక్తిగోగూడిన అనుకారము, అన - తక్షిగ, నిలి, హింసాదియ - అనుభాగువులకలన బుట్టినదిగనుక, తన్ను

రక్షకుండును సర్వసుహృదుండును అక్షిపతియును సర్వశేషియు
 సర్వకల్యాణ గుణాకరుండును నగు విష్ణువును బ్రతిపాదించుచున్నది.
 ఈ యీకారమునూచ నుండు బుద్ధచతుర్థి, ఆ విష్ణువునకే జీవుడు శేష
 భూతుండును యథమును చెప్పచున్నది గనుక, సర్వరక్షకుండునుట
 వలన, సర్వలలో నంతర్భవించియుండు తనమరక్షించువాడు యాది
 ష్టువేగాని తానుగాచరియును, వానికే శేషభూతుండుని చతుర్థి చెప్పట
 వలన తనవ్రతాను శేషభూతుండు గాచరియును, ఈ మొదలైన
 అర్థములు రాగుగబెరిసి తనస్వాతంత్ర్యముగిది దొలంగునని తాత్ప
 ర్యము. తాను, భగవత్తుడు - పిరాట్టి-భాగవతులు - వీరికంటె యిత
 రులకు యధేష్టు వినియోగాన్తుండునని భ్రమించెనేని అప్పుడు
 ప్రణవమందు గెండువరులు ఉత్తరముయొక్క అర్థమును రాగుగ నెఱిం
 గినచో నమర్చి వశించును. యట్లకగా! ఉత్తరమునకర్థ మవధార
 యుండువా! యది(మ-అ-౪)జీవుడు అకారవాచ్యుండగు విష్ణువునకే
 శేషభూతుండుని చెప్పచున్నందున ఇతరులకు శేషభూతుండుగాచను
 నిశ్చయము గలిగి తద్వారా అట్టిభ్రమ నివర్తించునని భావము.
 మఱియు తనరక్షణమందు తానుకొల్పిం చెనేని, అప్పుడు అయప్రాక్షర
 మున గెండువరులు నమః పదార్థమును రాగుగ నెఱింగి యాద్ర
 మను దొలగించుకొనగలడు, యటులనవగా! (మూన, మూన,) యని
 నమః పదమావృత్తి చేసినచో మొదటి యఖంబ నమస్సుకు ఉపాగు
 మర్థంబనియును గెండున ఖంబనమస్సు దానికి నిక్షేధకంబనియును,
 గెండునక్షోకములో జెప్పియున్నారుగదా! అయర్థమును (అనగా!
 రక్షణోపాయ ప్రవృత్తి అకార వాచ్యుండగు విష్ణువునకుతప్ప నాకు
 లేదనుటను) రాగుగ చదివెనేని, సర్వరక్షణమందు తానుప్రకర్తింప
 చని తాత్పర్యము ఇటులనే, ఆపత్కాలమందు ఉపేక్షించువారును,
 సంపత్తులు వచ్చినప్పుడుచేరి యాధనాదుల నపహరించు వారునగు
 పుత్రాద్యాభాస బంధువులయం దాసక్తిగలవాడయ్యునేని, ఈయా

3౮ ఆంధ్ర ప్రతిపదితా తాత్పర్యసహిత

భాగముండువులయందలి ద్రితినీ వారాయణపదార్థజ్ఞానముచే బోగొ
ట్టుకొనవలయును. ఆవారాయణపదము, తక్కువగు సమాసమును
కొనిపోవునైతిగల ఆయన శబ్దముతోగూడి, సమస్త చేరవలగును
ప్రాప్త్యుండు వారాయణుండేయని చెప్పటవలన తల్లి, దండ్రీ, అన్న
సమ్యులు, నివాసము, రక్షకము, సుహృత్తు, గతియు వాడే యని
యును నిరుపాధికవిధ్యుండువనియును, గణ్యవాడే, ప్రాప్త్యుండను
సర్వవిధముచే నిర్వమురక్షించువాడను. తదితరులైన, చారాపుత్రా
గలు సోపాధికులును సంపక్తులనై వర్షము జేయవారును విపక్తులలో
కూడువారునుగాన రక్షకులుగాను అను యోగమును మనస్సునందు
నిలిపి, ఆయాభాగముండువులు రక్షకులను భ్రమను నివర్తించేయును.
ఇదిగాక విషయాన్తర్యులైన, శబ్దము స్పృశము గూఢము రసము
గంధము ఓటియందానైతిగలొనెని, ఈ సుద్యుగయానైతిని, వానా
యితా, ను, యనుపదముందలి (ఆయ) యను చగుర్ని విధత్తియొక్క
వాస్తవార్థమును తెలిసికొని యానర్త్యుగయానైతి బోగొట్టుకొనవల
యును, అదగా! ఆ చగుర్ని, సర్వవిధ శైల్యోగమును యోగ్రీమవ్వా
గాయనికొరకే చేయవలయునుగాని తనసభోగ్యముగ నేనియును
చేయకూడదు, అని చేరనుకు జేయు, సర్వవిధ కాశ్రియ యల్లాని
వ్యాపారమునుగూడ గ్రీమవ్వారాయణుని శైల్యోగ్యముగ నేజేయవల
యునేగాని, తనకొరకు నేమియుచేయరాదని చెప్పుచున్నది. ఇట్లు
సర్వోగ్యునిని తనకును ఉభయలకును అతిగయావహించు శైల్య
ోగ్యములందే సాన్ధ్యోగ్యమును (తనకొరకుగా చేయకూడదు) నిరసించి
యుండగా నేవలం తనకొరకుగానే వినియోగ వదునట్టియు గత
పారమార్థ్యస్వరూపమునగు విలోధంబునట్టియునగు శబ్దాదివిష
యాన్తరములు నిషిద్ధంబులని యేమిచెప్పవలయును, ఇట్టి శైల్యుక్తి
యోగ్యమునుగ చేరమని! విషయాన్తరానైతి తనంతటనే ఈ చెగుర్ని
గాయనంధానముచే నొలంగనని ఈలోకతాత్పర్యము.

శ్లో॥ ఇదిగాక (ప్రాప్తస్థిబ్రహ్మజోహం ప్రాప్తుః ప్రత్య
 గాత్మనః) ఇత్యాది రీతిగా సకలక్రతిస్మృతీతిహాసములును ప్రతిహా
 నించునది, యర్థపంచకము నేగనుక, సకలవేదమూలంబైన ఈయహ్మ
 క్షరమంగును ఆ యర్థపంచకము, సంగ్రహముగ ప్రతిపాదించబడియే
 యున్నది, యట్లనగా! అర్థపంచకమనగా! స్వస్వరూప పరస్వరూప
 ఉపాదుస్వరూప పృథుషార్థస్వరూప విరోధిస్వరూపములు. స్వస్వ
 రూపంబనగా! మత్తవాయుండగుతన (జీవ) స్వరూపము. పరస్వ
 రూపమనగా! అకారవాయుండగు బ్రహ్మయొక్క స్వరూపము. ఉపా
 దుస్వరూపమనగా! యాబ్రహ్మప్రాప్తికి పాధనమైనవస్తుస్వరూపము.
 పృథుషార్థమనగా! బ్రహ్మప్రాప్తివలన గలిగిడి ఫలము. విరోధిస్వరూ
 పంబనగా! అట్టి బ్రహ్మప్రాప్తిమొదలగు వాటియొక్కవిరోధుల స్వ
 రూపము. ఈయర్థపంచక మీ యహ్మక్షరమనంబెట్లు ప్రతిపాదించ
 బడినదనగా! ప్రణవమంగు జీవస్వరూపము, అఖండమమృతే
 నుపాదుస్వరూపము, సఖండమమృతందంతి (మః) యమపద్మి
 విరోధిస్వరూపము, (మః యమ శబ్దములలో మమతగలదు, అదియే
 పృథుషార్థ విరోధియనుట) వారాయణపదముచే, పరస్వరూపము,
 ఈపదమునకు కొనమందు (అయ) యను వ్యక్తచతుర్థిచే ఫలస్వరూ
 పమును, చెప్పంబడినదయ్యె. (మణియు) నీయహ్మక్షరియందు పరమా
 ర్థమను జీవునమనుగల, (పితాచరక్షకః) యను శ్లోకోద్భవంగు,
 గొప్పిదివిధంబులైన సంబంధములును చెప్పంబడినవి, అనియట్లనగా!
 ప్రణవమందలి యాకారమునకు, అర్థాత్పిర్థంబగు కారణత్వము ధాన్వి
 ర్థంబగు రక్షకత్వమును రెండర్థములు గలవు. ఈ కారణత్వము కలన
 పీఠ్యర్థంబును ౧-వ సంబంధము, రెండవయర్థముచే ౨-వది యగు
 రక్షకత్వము, ఈ యాకారమువూదమందు లోపించిన చతుర్థివిధక్తిచే
 వానికే జీవునమనుట, వానికే వేదధూయంబును అర్థమర్థాత్పిర్థంబు
 గనుక జీవునియందును వేదత్వమునకు ప్రతిసంబంధముగ పరమార్థ

౪౦ ఆంధ్ర ప్రతిపదటీకా తాత్పర్యసహిత

యందు, శబ్దార్థములు ౩-వ సంబంధము, అర్థమునకు జీవులన్నింటి
గాఢవిచేష్ట ఇకారముచే అబ్బులును భార్యార్థమునకు ప్రతిసంబం
ధముగ (వానియందును) పరమాత్మయందు భక్తిత్వమును ౪-వ సంబం
ధము, భక్తిత్వమును తెచ్చు మకాముచేతను, ఈ భక్తిత్వప్రతిసం
బంధమున వివరియను, ఈత్వమునందుల శ్రేయస్త్వము (అనగా తేలి
యనియుండుట), నారాయణముచే తత్త్వముననుసరమునందు
౬-వోయను వ్యామిశ్యము ౭-వోయను ఆధోగ్యమును, బహుశ్రీహి
తులస్తత్త్వాధిక్యమునందుల ౮-వోయను పరమాధ్యక్ష్యము, ఈ
నారాయణమునందుల కర్తవ్యమునందుల శ్రేయస్త్వమునకు శక్తి, నమి
ననుచులే తనకా శ్రేయస్త్వమునందు భక్తిత్వము (అనుభవించుట, ను
పదించుట చేయి, భక్తిత్వము భగవంతునిచేయి, భక్తిత్వ
యందును ౯-వ సంబంధమును తెచ్చునదిను ఇట్లు మూలముల
మందు నవవిధ సంబంధములను ప్రతిపాదింపజేసిరి. యీ ము
ఖములను మంత్రార్థాది ప్రాధమ్యముల విస్తరింపియున్నవి నమక
సంబంధమునవి.

వ్యా॥ ప్రపన్నశిశరణాగతః - దేహీశరీరే అనంతాల
గ్నా-అత్యైరిబుద్ధిర్యస్యసఃదేహానంతర్నిబుద్ధిః-దేహార్తప్ర
మచాభవతియది-స్యచ్యుతోరదా త్యతీయంపదం॥ అ
ప్రపదశబ్దస్తదర్థపరఃపేదవిదిత్యాదాపేదశబ్దవత్ । త్యతీ
యం-ప్రణవత్యతీయంపదం॥ మనజ్ఞాన, మదీహరై, మను
లవబోధన, మసీపరిమాణ, ఇతిధాతుభ్యః పుష్కరన్నం ।
జడత్వాచేతనత్వస్థానత్వదుఃఖయాపత్వాదివిశిష్టదేహవి
లక్షణజ్ఞానానంద స్వరూపత్వజ్ఞానానందగుణత్వాదుత్వ

విశిష్టవస్తుప్రతిపాదకం మకారం సాధు-సమ్యక్ విద్యాత్
 జానీయాత్ -సదా అనుసందధీతైర్మర్థహితభావః॥ మకారా
 ధానుసంధానేన ఆత్మరూపస్య దేహాదివిలక్షణత్వప్రతీత్యా
 దేహత్వేభ్య మోనివర్తత ఇతిభావః ॥ స్వాతంత్ర్యాంధః -
 స్వాతంత్ర్యేణ స్వాధీనరాబుధ్యా అంధః తిరోహితభగవ
 త్చేషత్వస్య రూపః పోష్యదీ, తదా ప్రథమం ప్రణవే ఆద్యం
 పదం - అవరక్షణగతి హింసాదిష్టితిభావో ద్వ్యవస్థానం
 సర్వకారణత్వ సర్వరక్షితత్వ సర్వసంహారకత్వ లక్ష్మీపతి
 త్వసర్వశేషిత్వసర్వకల్యాణగుణార్తకత్వ విశిష్టవిష్ణుప్రతి
 పాదికం బుత్తరాదభ్యుచతుర్థీకం అకారం సాధువిద్యా
 త్ ॥ తథాచ॥ అకారాధానుసంధానేన సర్వప్రకారేణాపి
 భగవతః శేషిత్వంస్వస్య తచ్చేషత్వమితి ప్రతీత్యా స్వా
 ద్దేహి శేషత్వరూపస్వాతంత్ర్యభ్రమోనివర్తత ఇతిభావః.
 ఇతరశేషత్వశ్చేత్ ఇతరేషాం భగవల్లక్ష్మీభాగవతా
 చార్యస్య తిరిక్తానాం శేషః ఇతరశేషతస్య భావస్తత్వంతస్మి
 న్నీ బుద్ధిర్యస్య సతతోక్తిశ్చేత్ । తదాద్వితీయం ప్రణవే
 ద్యవీయం పదం అవధారణార్థకం అకారాన్నితం ఉకా
 రం సాధువిద్యాత్ ॥ తథాచ ॥ ఉకారాధానుసంధానేన
 పరమాత్మజీవాత్మనోః శేషిశేషభావరూపసంబంధస్యా
 నన్యామాత్మప్రతీత్యా ఇతరశేషత్వభ్రమోనివర్తత ఇతి
 భావః ॥ కించ ॥ ఆత్మరూపస్థుభి-ఆత్మనఃస్వస్య త్రా

౪౪ అంధ్ర ప్రతిపదటికా తాత్పర్యసహిత

స్పృతిహాసపురాణకాః । మునయశ్చమహాత్మానో వేదవేదాస్తపారగాః) ఇత్యుక్తప్రకారేణ నకలవేదశాస్త్రాణామక్షపంచకప్రతిపాదకత్వాత్తత్సంగః హేమూలమస్త్రైపి, ప్రణవేనచవస్వరూపం, అఖండనమసా ఉపాయస్వరూపం, సఖండనమసి వస్వంతమకారేణ విరోధిస్వరూపం, నారాయణాపదేనపరస్వరూపం, వ్యక్తిచతుర్భాగ్యఫలస్వరూపం, ఇత్యేవ మక్షపంచకప్రతిపాదనంవేదితవ్యం ॥ ౨(ప్రతిపాదరక్షకశ్శేషిభర్తాక్షేయారమాపతిః । స్వామ్యాధానో మహాత్మాచభోక్తాచేతి మనూదితః) ఇత్యుక్తప్రకారేణ కారణత్వవచినా అకారేణపితృత్వం రక్షకత్వవచినా అకారేణరక్షకత్వంలు త్తచతుర్భాగ్య అథాచ్ఛేషత్వే పరిసంబంధితయాశేషిత్వం అనన్యాహారత్వవచినా ఉకారేణభార్యాత్వ ప్రతిసంబంధితయా భర్తృత్వవిభాగ్యత్వవచినా మకారేణతత్ప్రతిసంబంధితయా ఈశ్వరస్యజ్ఞేయత్వం, నారాయణాపదే తత్ప్రసవనమాసేన స్వామిత్వం ఆధారత్వంచ । బహువ్రీహిసమాసేన అస్త్ర్యామిత్వ

సమస్తశేషివేదాంగములున్న ప్రక్షిప్తములున్న అఖిలున్న స్వరూపమునొకటి.

(౨) రంధ్రీయ, రక్షకుండును, శేషీయ, భర్తయు, కలిమి దానకాదున్నా, స్వామియు, ఆధారమున్న, నాకర్తర్యామియు, భోక్తయు, శ్రీయఃపరియేయని మనువుచే నిర్వచించబడినది.

సూపమాత్మత్వం । వ్యక్తచతుర్థ్యా కైంకర్యసూపభోగే
సమసా స్వాత్మనోభోక్తృత్వనిరాసేన అథాదోభోక్తృ
త్వంభగవత ఏవోక్తం॥ ఇత్యేవం, మూలమంత్రే సవవిధ
సంబంధాని ప్రతిపాదితా ఇతివేదితవ్యం॥ విస్తరస్తుపాచీన
వింబంధనేషుద్రష్టవ్యే॥

ర॥

అవ॥ ఎనంచతుర్శ్లోక్యామూలమంత్రం వ్యాఖ్యాయ
అభితద్వివరణభూతం అచార్య సుచిపరిగృహీతం అను
ష్ఠానప్రకాశకం మంత్రరత్నం శ్లోకద్వయేన వ్యాగతా
గతి తత్రప్రథమశ్లోకేనతస్యపదార్థానాహ॥ (నెత్యత్వమితి)

అవ॥—ఇతి మూల వాగనుశ్లోకములచే మూలమంత్రమును వివ
రించి, తనువారము ఆమూలమంగివివరింపఁబడును పూర్వాచార్య
లచే వ్రాసివ్రాసినట్లుగఁగింపఁబడి ప్రపత్తిసూచంబగు సమష్టానప్రకా
శకంబగు మంత్రరత్నమును (ద్యమమంత్రమును) గెందుశ్లోకము
లచే ప్రతిపాదించవలయు అంగుల ప్రథమశ్లోకముచే వ్యాఖ్యము
సంపదించవలయు కర్తమూలము క్రిమముగ వాసలిచ్చుచున్నాను.

మూ॥ నెత్యత్వం నిత్యయోగం సముచితగుణజాతం తను
ఖ్యాపనంచోపాయం కర్తవ్యభాగం త్వథమిధున
పరం ప్రాప్యమేవంప్రసన్నమ్ । స్వామిత్వం ప్రార్థ
నాంచ ప్రబలతరవిరోధిప్రహరణం దక్షైతాన్నన్తా
రం త్రాయతే చేత్యధిగతనిగమన్వత్ప్రవో యద్వి
భిర్జగి॥

గ॥

౪౬ అంధ్ర ప్రతిపదటీకా తాత్పర్యసహిత

అర్థము. — (ఈశ్లోకమందలిపదములచే వివరముగ ప్రతిపాదింపబడిన, శేర్మిర్వం - పురుషకారము, నిర్వియోగం - నిర్వ్యసంబంధము, సముచిత...జాతం - సముచిత - (అశ్రయించుటకు) రోగమున్న, నుజాతం - (వార్షిల్యము, జ్ఞానము, మొదలగు) నుజసమాహము, తినుభ్యాపవంచ - దివ్యముగ శుద్ధిగా ప్రకాశము, ఉపామకు - ప్రాపకము, కర్తవ్యభాగం - (చేతనవలన) చేయవలయునగు, అభ - (ఈద్యమమంత్రమునందు తీర్థభుంధివ్యాభ్యాదశ ఆచారమున, మిథునచం - మిథున - లక్ష్మీవారాయణమాపద్వంధ్యము, పం - ప్రధానముగాగలదియు, ఏవం - ఇట్లు, (అవగా! ఈలక్ష్మీవారాయణ ద్వంద్వమే ప్రధానముగాగలవినునగుల) ప్రవిధం - ప్రవిధించునైన, ప్రాప్తం - ఉపేయము, ప్యామిర్వం - శేషితునుటయు, ప్రార్థనాం - ప్రార్థనాప్రాప్తము, ప్రబల...చాణం - ప్రబలిన - మిక్కిలిబిష్టముగ్గిన, విశ్లేష-ఆహంకారము మమకారము అనుభవించుచున్నందులకు) ప్రహం - సహజముగ నిచ్చునైయు, "అను" ఏతాః - ఈభూత్వాత్మమనైన, చక - పదియర్థములను, మంత్రం - జ్ఞానసంధ్యంబువానిని, శ్రామశేచ - రక్షించుచున్నచిత్తగత, ఇలి - ఇట్లని, పద్మవి - ఆరుపదములుగలదియు, ద్విభుజి - గెండుభుజములుగలదియునైన, అహం - ఈద్యమమంత్రము, అధారనినివా వాంఛనదీన వేదముగలది (అనుచున్నది). అవగా! ఆరుపదములతో గెండుభుంధిములుగనుండు ఈద్యమమంత్రము, భూత్వాత్మమనైన పదియర్థములుగలదిగా వేదములో బోకభాగంబను కతకల్యాణలయందు ప్రతిపాదించబడినది అనితార్థము.

తా. పైయష్టాక్షరవిధంబగు నీద్యమమంత్రము, శ్రీమ... చాణా, శుభపదమందలి శ్రీమహర్గముచే, చేతనకు నిర్వ్యయని యాశ్రయించుటకు పురుషకారధూతురాలు పిరాట్రిగముగ యామ

యోగి పురుషకారపూర్వకంబుగ నే ఈశ్వరుని బాంధవలయునని యును, మన అను ప్రశ్నకుముచే, ఇట్టి బురుషకారభూతులగు పితాత్మి, యొల్లప్పుడును సర్వేశ్వరుని యుపబాధించుననియును తన్ను గును, బహువీధిగా, యనిర్వివిధముగ వ్యుత్పన్నంబగు వారాయుగశబ్దముచే, చేతనుండాగ్రయించుటకు తగియున్న గుణములుకలవాడని యును చెప్పుచున్నది. తగుగును లిరుతొండులు. ఆశ్రయగుసోకర్యా పాదకరుగుములనియు ఆశ్రయకార్యాపాదకంబులనియును ఆశ్రయగు సోకర్యాపాదకములనగా! చేతనుండు ఆగ్రయించుటకు కుఖికరంబులగు గుణములు, అనియేవియనగా! వాక్సల్యము, స్వామిత్వము, సోకిల్యము, సోలభ్యము, అమనీషాలుగుగుణములు. ఇరువత్సంఖ్యమనగా! గోచరసోగ్యత్వము(గోచరమునుగూడసోగ్యముగ నీక్షింపించుట)స్వామిత్వమునగా! తనకంటె ఇతరులైన యావత్పదార్థములందును నీవ్యత్వములనెడి యభియాసము. సోకిల్యమునగా! గొప్పవారు, తమకంటెను క్లుప్తరచారితో నెడతెగలేదుయందుట. సోలభ్యమునగా! సమస్త మునులనుచు గోచియంచుట. ఆశ్రయకార్యాపాదకంబులనగా! ఆగ్రయించిన తరువాత వారికార్యములుచేయుటకు తగియున్న గుణంబులు అనియేమనగా! జ్ఞానము, శక్తి, పూర్తి, ప్రాప్తి యనునీవాలు గుణములు. అందు - జ్ఞానము, చేతనువికే పోగొట్టలేనిన అనివ్యములను ఇతరులైన ఇష్టములను కలసికొనుటకు తగినట్టిదియు, యొల్లప్పుడును సర్వమును విమూలకరించునదియునైన ఈశ్వరుని విశ్వజ్ఞానమునట. శక్తియ అనగా! విశ్వసంపాదియగు చేతనుని విశ్వనూరులలో కేర్పుటకుయోగ్యంలైన యభుటితఘటనా సామర్థ్యము, పూర్తియనగా! బాంధవబీడ నకుస్త ఇచ్చుటగలియుండుట, ప్రాప్తియనగా! నిరుపాధిక కేషిశ్వరూపంలైన సంబంధము. ఇట్టి గుణములుగలవాడగుటయు, చరణశబ్దముచే, ఆగ్రయించ దగినవాడు విశ్వముంగళవిగ్రహం

౪౮ ఆంధ్ర ప్రతిపదటీకా తాత్పర్యసహిత

ముహూర్తాదివవాచనియు (ఇదిటి నిర్వచనము వర్తమానకు పరిగ్రహించు) యాహ మాత్మప్రాప్తికి గోపనమునాయమును వాతేమనునదియు, ప్రపశ్యదునుభానుచేతే ప్రపన్నాకకారిమును చేరినదాహ మాత్మప్రాప్తికై తేమని నది ప్రవర్తియేయనియు (ఇదికావ్యోపమంపరి పూర్వభూషణంబికింబునుల కిచ్చిము . ఇదిపైవెయుర్తఖండార్థము, శ్రీమదేవ మనుజులన, లక్ష్మీవిష్ణుసంపత్త్యు ప్రాప్త్యంబనియు. వారాదుగాదు అనుపంపరివాగామిగపదముచే, చేరినాచేరములకు వాడుచునియును. అయ్యయను నితుకీకర్తకై, స్వీకృతే స్వకాల సంస్కారకలయంగను, యాకాలమునకు అయకర్తము అజేయమునకు నుచిరించున, స్వీకృతునికి నుచిరికర్తకైకర్త్యములను కేమగలవాచనను స్వీకృతాచనయు. “మి” యనుపదముకలన, పైచెప్పంబడిన తాత్ప్రాప్తికి మగల ముఖ్యవిరోధులను, వాముల్ని, తేమయను అహంకార మనుకారములును“మి”యనుపదకలన, ప్రవర్తియు, ఇహ్యోపఅహంకార మనుకారములు అజ్ఞానము వాన వాచనిక్రొధినిగూర్చునల కుదలగలంబై రిచ్చిచ్చి నిగూర్చి తాత్ప్రమున్నది. ఇది నిర్వచనంబు అహంకార మనుకారములు నగంబునవి. ఇట్లు ఈప్రాప్తికైకర్తకైకర్త్యములను శ్రమమున నాయుపదముల చేత వివరించుచెప్పయిచ్చుచును, కింతుఃఖండములు గలవనియును, శ్రీమన్నారాయణునిగూ ౧. ౪. ౧౦ ౨. ప్రపశ్యే ౩. శ్రీమదే ౪. వారాదుగాదు ౪. నమః ౬. యమ పీ యానుపదములుగలవినియును కలవల్లి శ్వేతాశ్వరూపినినెదగు నద్వైతరూపినిర్తఖండము పీఠిమం నుచెప్పినదనితాత్పర్యము.

వాక్యే గీతే ప్రాపగఇతిభాతుఃసయటేతిన్యటే తస్యాఽపి భావఃసత్యత్వం । పురుషకారత్వం । అయంశ్రీకర్తార్థః॥

౧ (అకించిన్తై శ్చకరగాః కేచిద్భాగ్యాధికాఃపునః । మత్స
దా మ్సార్థకాద్యంద్యం ప్రపద్యదీతమానసాః । లక్ష్మీం
పురుషకారత్వేవృతవక్త్రవరానన) ఇత్యాది కమత్రాసు
సంధేయం॥ నిత్యయోగం । నిత్యకృపామోగశ్చనిత్య
యోగః తనిత్యయోగం నిత్యసంక్షేపం అయంమతు
ప్రతిత్యయాత్మకః । శ్లో (నిత్యైవైహజగన్తాతా విష్ణుశ్చై
రనపాయినీ । మమసర్వార్థభూతస్య నిత్యైవైహనపా
యినీ) ఇత్యాదికమత్రాసుసంధేయం॥ సముత్థితగుణజాతం
సమ్యగుచితాజ్ఞముచితాః । ఆశ్రయణోచితా ఇత్యర్థః
తేచతేగుణాశ్చతేహం జాతంసమూహం । ఆశ్రయణసా
కర్యాపాదకఆశ్రితకార్యా పాదక వాత్సల్య, స్వామిత్య,

(౧) (మత్స) ప్రియై కర్మావ్యవహార రూపంబయిన సాధ
నముల) తద్విముక్త్యుద్ధేయ రక్షకముగలవారు కొందఱును, (క్రిందచె
ప్పిన సాధన) సందర్శించే వధికులైనవారును, వాపాదవద్ద ద్వంస్వ
మును జూచి సుఖోదముతోగూడి ౨. క్షాభ్యుత్థైవ ముఖ్యగం
రానా! పురుషకారభూతరాలుగ లక్ష్మీని వరించరి. ఇది మొదలుగు
నది లక్ష్మీ పురుషకార భూతురాలమటకు సాధకములు.

(౨) ఇగన్తైవ నిత్యయోగయైవ ఈ శ్రిదేవి, విష్ణువును యల్ల
వృత్తును వదిలియుంచనిది, నమస్తే చేతనా చేతనములకును అత్తభూ
తులైనవారు ఈ (లక్ష్మీదేవి) నిత్యరాలును ఆనపాయినయు.
అదగా సర్వగుండైన యీశ్వరునితో నిత్యసంబంధము గలదని
తాత్పర్యము. ఇత్యాదులు, నిత్యసంబంధము గలదమటకు సాధనము
లుగ తెలుసుకోవలయును.

౫౦ అంధ ప్రతిపదటికా తాత్పర్యసహిత

సౌఖ్యం, సౌలభ్యం, జ్ఞానం, శక్తి, పూర్తి, ప్రాప్తి, గుణ
సమూహమిత్యర్థః । అయం నారాయణ శబ్దార్థః । తత్ర
వాత్సల్యం దోషభోగ్యత్వం । స్వామిత్వం స్వస్థితిర్వై
వస్తుమస్వకీయత్వాభిమానః । సౌఖ్యం మహతోమం
దైస్సహనీరన్ధ్రం సంశ్లేషస్వభావత్వం । సౌలభ్యం సకల
మనుజనయనవిషయత్వం । ఎతేచత్వోగుణాః ఆశ్రయణ
సౌకర్యాపాదకాః॥ జ్ఞానం చేతనస్య నివర్తనీయానిష్ఠ, ప్రా
పనేయశస్త్ర పరిజ్ఞానోపయోగీ సర్వదాసర్వవిషయాపహ
తావధానః । శక్తిః నిత్యసంసారిణో నిత్యసూరిపరిషత్సం
ఘటనోపయోగ్యఘటిత ఘటనాసామర్థ్యం । పూర్తిః అ
వాప్తసమస్తకామత్వం । ప్రాప్తిః నిరుపాధిక శేషిత్యరూప
సంబంధః । శేషిత్యం నానుస్వశేషభూతసమస్తసత్త్వహి
తాతిశయాధారత్వమితి తస్య స్వామిత్వాద్యేదః । ఎతేచ
త్వోగుణాః ఆశ్రితకార్యపాదకాః । తనుఖ్యాపనం
తనోద్భవ్యమంగళవిగ్రహస్య ఖ్యాపనం ప్రకాశనంచ ।
చరణశబ్దస్తనూపలక్షకత్వార్థః ॥ అయంచరణశబ్దార్థః
ఉపాయం ప్రాప్తకం । అయంచరణశబ్దార్థః ॥ ౩ (ఉ
పాయే గృహరక్షితో శబ్దశ్చరణ మిత్యయం । వర్తతే

(౩) శరణమను నీ శబ్దము, ఉపాయమను గృహమును
దను రక్షపనియందును వర్తించుచున్నది । ప్రస్తుతము విశిష్టరూప

సాంప్రతంచైష ఉపాయాశ్చైకవాచకః) ఇత్యాదికమత్రా
నుసంధేయం । కర్తవ్యభాగస్తు । కర్తుంయోగ్యః కర్తవ్యః
సవాసాభాగశ్చతం అధ్యవసాయాత్క మధికారిచేతన
కర్తవ్యంశంచ । అయంప్రపద్య ఇత్యస్యాథాః ॥ అథే
త్యుత్తరఖండవ్యాఖ్యానారంభే । మిథునపరం మిథునంప
రం ప్రధానంయస్యశ్చోన్మిధునపరం । లక్ష్మీనారాయణా
ఖ్యద్వంద్వరూపమిత్యథాః । అథనా-మిథునంచతత్పరంచే
తిర్తథారయః । మిథునంలక్ష్మీనారాయణరూపం । పరం
ప్రాప్యంతరా ధుత్కృష్టమిత్యథాః । ఎవంమిథునపర
త్వేనప్రసేద్ధం ॥ * (భవాంస్తుసహజై దేహ్య గిరిసానుషు
రంస్యతే । అహంసర్వంకరిష్యామి జాగ్రతస్త్వపతశ్చతే)
ఇత్యాదిప్రమాణసిద్ధం । ప్రాప్యంప్రాప్తుంయోగ్యం । గమ్యం
అయముత్తరఖండస్థశ్రీమచ్ఛార్థః । స్వామిత్వంకైషిత్వం
అయంనారాయణశ్చార్థః । ప్రార్థనాం సర్వదేశసర్వకాల
సర్వావస్థాచిత సకలవిధకైంకర్యాణి కరవాణీత్యేవం రూ
పాం కైంకర్యప్రార్థనాం అయంచతుర్థార్థః ॥ ప్రబలతర
విరోధిప్రహానం-అతిశయేనప్రబలాప్రబలతరా । తౌచతౌవి
రోధినౌచ ప్రబలతరవిరోధినౌ । అహంభోక్తామమాయం

యంబహు అర్థమును చెప్పచున్నది. ఇత్యాదివోటి కరణశబ్దముపా
యార్థకంబమటకు ప్రమాణములు.

• దీనికి అర్థము ౨౧. పు-౨౧. పక్షిలో చూచేది.

౫-౨ అంధ్ర ప్రతిపదటికా తాత్పర్యసహిత

భోగః ఇత్యేవంయూప అహంకారమమకారకారయోః ప్ర
 హంసనవాసనానివృత్తించ । అయంసమశ్చైవాభావః । అత్ర
 అవిద్యాకర్తృవాసనాయచి ప్రకృతిసంబంధనివృత్తి రత్యర్థ
 సిద్ధా । తయావినా ఉక్తాహంకారమమకార నివృత్తీర
 సంభవాత్ । ఏకా పూర్వోక్తా షణ్ణ-దశసంఖ్యాకా
 అర్థాకా । మంతారమనుసంధారణ-త్రాయతేచరత్య
 త్యేవ ఇతి-షట్పదః షట్ పదానియస్యసతతో స్తః । అనేన
 పూర్వఖండే శ్రీమన్నారాయణేత్యేతత్సంబంధ్యంతం పు
 ణ్యపదమితిపక్షోనిరస్తః । తదానింతవేత్యధ్యాహరప్రసం
 గాత్ । ద్విఖండః ద్వాఖండా అంశాయస్య-ద్విఖండః
 ద్వివాక్యః । అనేనప్రణవంవినాచి మంత్రరత్నస్య వాక్య
 ద్వయార్తకత్యేన ద్వయత్వంసూచితం । అయంద్వయా
 భ్యోమంత్రః, అధిగతనిగమః అధిగతః ప్రాక్ష్య నిగమో
 వేదః యోగసః అధిగతనిగమః కళవల్యాద్యుపనిషత్సృతిపా
 ద్య ఇత్యర్థః ॥ తథాచ॥ కళవల్యాంశ్రూయతే॥ త(సత్యం
 తద్వయం॥ సకృదుద్భావోభవతి) ఎతద్ద్వయార్థస్వరూ
 పం శ్వేతాశ్వతరశ్రూయతే॥ (యోబ్రహ్మణో విదధాతి

(౪) ద్వయమంత్రమితి తత్వం, నిగమోద్యుపనిషదుపనిషత్
 తత్వమితి, అధిగతవర్ణితమితి,

(మతీయ) ఈ ద్వయార్థమశ్వేతాశ్వతరశ్రూయత్యేవంయూప
 విదధతుమితి.

(౫) యథా తేషామంత్రాద్యుపనిషదుపనిషత్ తత్వం చ తాని

పూర్వం యోగైశ్వర్యాంశ్య ప్రహిణోతితస్యై । తంహి
దేవమాత్మబుద్ధిప్రసాదం ముముక్షుర్వైశ్వరణమహంప్ర
పద్యై ఇతి॥ (అత్రపాద్యై) బ్రహ్మణం ప్రతిహరివచనం ।
౬ (మామేకంచక్రియామ్యుక్తం ధర్మక్రియాక్రొవరోత్తమః
ద్వయేన మంత్రరక్ష్యేన మత్ప్రియేణాథశేత్సదా॥ అచిరా
న్తత్ప్రసాదేన ముల్లోకంచసగచ్ఛతి । దుర్వృత్తోవాసు
వృత్తోవామూర్ఖః పండితఏవనా॥ లక్ష్మీశంమాంసురేశేశం
ద్వయేనశరణంగతః । ముల్లోకమచిరాల్లభ్యై మత్సయ్యు
జ్యంసగచ్ఛతి॥ పురామంతద్వయంబ్రహ్మ విష్ణులోకే
మహాపురే । తస్మిన్నస్తాపురేలక్ష్మ్య మయాదత్తంసనా

దేవముల మపదించినా! అట్టి, చేతనలప అత్తయు బుద్ధియు ప్రస
న్నరయుడైన బానిసి యాత్మమందిచ్చగల నేను శరణముగ పొందు
చున్నాను అనియు.

(౬) పిచ్చపురాణములో బ్రహ్మను గూరి విష్ణువు దెప్పమాట,
లక్ష్మీతోగూడిన నన్నుబాకనికే, ధర్మతోడగూడినపాదై మమబాదు,
నాకుప్రియమైన ద్వయంబను మంత్రరత్నముతో, భజనచేయవల
యును, అలగ్యములేక నాచిహ్నుగ్రహముచేత నాలోకమునును నాదు
బాండుచున్నాను ఇట్లనరగం బాదెనను మందినవగలపాదెనను
మాధ్యంతైనను బండితుండైనను, లక్ష్మీకేధర్తయు దేశతలప నాధుం
డుడైన నన్నును ద్వయమంత్రముచే శరణాగతుడైయ్యగోని నాదునా
లోకమును బహుత్వరకాంక్షతో పొంది నానారోగ్యమునుబాండు
చున్నాను.

౬ బ్రహ్మ! పూర్వమును, నిశ్చలమైన ద్వయమంత్రము విష్ణు
లోకములోని మంత్రరత్నమునను, అంతఃపురములో లక్ష్మీ కొలను

౧౪ ఆంధ్ర ప్రతిపదతీకా తాత్పర్యసహిత

తనం॥ అక్ష్యాల్పభంత్వయాచైవ మంత్రకర్తృం న్యయం
విహా) ఇత్యాదివచన శతమత్రాను సంఖ్యయః॥ ౧॥

అన॥ నవమంత్రకర్తృస్య పదార్థానుక్త్యా అభివచా
న్ధానువాదపూర్వకం వాక్యార్థమాహ॥ (ఈశానామితి)

అర్థము. — ఇటుల మంత్రకర్తృంనెట్లను ద్వయమంత్రమునకు
విధి వచనముల కర్తృము వాననంది పితృ మౌనపాదముల నమనాం
చి. చి వాక్యార్థము (ఈశానాం) అమల్లోకము చేర సాయుమి
చిన్నగు.

మూ॥ ఈశానాం జగతా మధీకదయుతాం నిర్భా న పా
యాంత్రియం సుత్రిత్యాశయగో చితానలగుణ
స్యాంఘ్రిహలేరాశయే । ఇప్రోపాయతయా శ్రి
యాచసహితా యాల్మేశ్వరాయార్థయే కర్తృం
చాస్యమశేష మప్రతిహతం నిర్భం ర్వహంనిర్భ
మితి॥

అర్థము. — జగతాం - లోకములకు, ఈశానాం - వియ
మమరాలకు, అధి...యతాం-అధిక-వర్త్యమనీ, దియతాం -
ప్రియరాలకు, నిర్భావపాయాం నిర్భ-మల్లప్తక, అపపాయాం -
(ప్రతిపదను ప్రతున్నారాయణుని విశేషమాపందెన) అపాయాధ

వాచేర విశ్వబదీకది (అరీరిగ) లక్ష్మీ లబ్ధులైకది (ఇర్పము) నీచేర
నును, మంత్ర క్రేష్టంబైన ద్వయమంత్రము నాందలదీకది, ఇత్యా
దియ ప్రతిస్పృత్యాదిప్రతిపాదిత మీమంత్రముకుటకు సాధనము
ననుసంధింపు కొనకలయును.

కము గలదియునైన (అనగా! యల్లప్పుడును సర్వకృతుడనబడబడుచున్నది), శ్రీమం - (ధగవత్తునికి పట్టపు మహిషియైన) శ్రీదేవిని, సంక్రొత్త - దృశముగ వాక్రయించి, ఆశ్ర.....గణనశ్ర-ఆశ్రయమున వసించుటకు, ఆచిత-తగియున్న, అభిల-సమస్తములైన, గుణనశ్ర - (గ్రంథరేఖ్యన ఆశ్రయకార్యాపాదకములను ఆశ్రయగపాదకార్యాపాదకములైన తోలభాగ్ని) గణములుగల, హరే - ధక్తుల కారములను పోగొట్టెడి ధగవంతునియొక్క, అంఘ్రి-పాదములను, యద్యదాయతయ-కొరలదిన (మోక్షహంపందైన) పుమనకు పాదములగుట, ఆశ్రయ - బాండుచున్నాను, అధ్యవసించుచున్నాననియున్నను, ఇంకెవరకును పూర్వభుంకి ప్రతిపాదితంలైన యర్థము. శ్రీమం - (కరనాగతిదేయకాలమందు పుమకారధూతులగు) లక్ష్మీగోటి, సహితాయ-యల్లప్పుడును చేయుండు, ఆశ్రయకారయ - సర్వకేషియగు వారామణుని కొరకు, అహంతు- (సిద్ధోపాయనిపుండును సంపాది చేతమలకంబు విలక్షణంపడను) నేను, నిర్భయ - అహంకారమునుకారములు లేనివాడననుచు, ఆప్రతిహంతక-విఘ్నములేదుండునగుట, నిర్ణం - యల్లప్పుడును, అశేమం - కమస్తమైవ వాన్యం-నైర్వాన్యమును, కర్తం-చేయుటకొరకు, అర్థయే-ప్రార్థించుచున్నానను. ఇది ద్వయ మందలి యుత్తరభుంకయైన కర్తము.

తా.— సర్వకరక్తులకు నియామకురాలును సర్వవాయవంకను శ్రీమన్నారాయణునికి నియామకుడు ఒకప్పుడును వానినెడ వాయవంకు వదియును, వానికి ప్రధాన మహిషియనగు లక్ష్మీని ముందుగా వాక్రయించి ఆమెయొక్క పుమకార పురస్కరముగ, కల కల్యాణ గుణాకరంబును, ఆశ్రిత పాదపాదుండునగు ధగవంతునియొక్క శ్రీపాదములను (తిరువడిగల్గను) కరణముగ (మోక్షపాదవంబు) విక్కిరి నమ్ముచున్నాను. అట్టి కరనాగతి కాలమందు

౧౪ అంధ్ర ప్రతిపదటికా తాత్పర్యసహిత

మానెభగవతివాల్లభ్యంచసూచితం॥ ౧ (అస్మేకానాజగ
తోవిష్ణుపత్ని॥గ్రీశ్చతేలక్ష్మీశ్చపత్నీ॥ఈశ్వరీగంసర్వ
భూతానాం) - ౨ (త్వంమూతాసర్వలోకానాం దేవదేవో
హరిఃపితా । త్వయే తద్విష్ణునావాంబ జగద్వ్యాప్తం
చరాచరం) ఇత్యాదిక మత్రానుసంధేయం । నిత్యాన
సాయాంఅసాయంవిశ్లేషః సవిద్యతే అసాయోయస్య
స్సలనసాయా । నిత్యమనసాయా నిత్యానసాయారాం
అథవా అసాయ స్యాభావో అనసాయః నిత్యం అనసా
యో యస్యాస్తాం నిత్యానసాయాం । నిత్యంసంక్లష్టమి
తిశ్లేషః । త్రియం । త్రిశ సేవాయాం శుశ్రవణే శ్యాహిం
నాయాం । శ్యావిస్తాతే ఇతిభానుభ్యః బాహుప్యత్పన్నః
శ్రీశబ్దః త తః శ్రీశ్ సేవాయామితిభావోః శ్రీయన్తేచ
తస్మింతి శ్రీఃఇతికర్తృణి ప్యుత్పత్త్యాసామరాశచతనాశయ
భోవ యోగివార్పల్యాదికముక్తిం॥ శ్రయతేభగవతమితి
శ్రీఃఇతికర్తృరిప్యుత్పత్త్యా స్వత స్త్రిభగవదావర్జన హేను
భూతవాల్లభ్యాదికముక్తిం॥ శుశ్రవణేఇతిభావోః శ్యా

(౧) విష్ణుభగవతు బట్టమహిషియైన (అక్షిణం) ఈ జగత్తును
నియంతురాలు. (హి) యనియు అక్షిణునియనుట నీకుపక్కులు.
సముద్ర భూరములకును ఈశ్వరియైన (అక్షిణి).

(౨) నిత్యమారత, చర్మలోకములకును, దేవదేవులైనవిష్ణుభు
గంధ్రీ, సీతేశు విష్ణుభువేశు ఈచరాచరమామలైనజగత్తు వ్యాపిం
పబడినది. ఇదిలోకములకు నియంతురాలనుటకు బ్రమాణములు.

త్యాగిర విజ్ఞానమితి శ్రీఃఇతి కర్తృవ్యుత్పత్త్యా స్వాగిత
విజ్ఞాప్యమానకార్యశ్రవణము క్తం॥ శ్రావయతివిముఖా
హితమితి శ్రీఃఇతిశివ ప్రత్యయార్థ గర్భశుభాతోరవ
కర్తృవ్యుత్పత్త్యా విముఖచేతనానామపి హితోపదేష్ట
త్వము క్తం ॥ శృంగీంసాయామితిధాతోః శృంగాలిహీ
నస్తీ ఆశ్రితదోషానీ శ్రీఃఇతికర్తృవ్యుత్పత్త్యా ఆశ్రితదో
షనివర్తకత్వము క్తం ॥ శ్రీశ్చ విస్తరఇతిధాతోః శ్రీగాతి
విస్తరయతి గుణైఃఆశ్రితానీతి శ్రీఃఇతి కర్తృవ్యుత్పత్త్యా
ఆశ్రితగుణవర్తికత్వము క్తమ్ । ఏనంపదావ్యుత్పత్తిన్ శ్రీ
శబ్దలిప్త్యుక్తి ప్రథమాధిధానం ॥ అర- * (శ్రీగాతినిశ
లాదోషా శ్రీగాతిచగుణైర్భగత్ । శ్రీయతేవాళివై
ర్నిర్మలశ్రయతేచపరంపదం ॥ శ్రయంతీంశ్రీయమాణం
చక్కణంపశ్యంతీమపి) ఇత్యాదికమత్రానుసంధేయమ్ ।
ఎతాంబృహంత్రయం భగవత్ప్రధానమహిషీం । సంకీర్త్య
సమ్యగ్వాశ్రిత్య మాతృత్వప్రయుక్తి వాత్సల్యాతిశేకాద
వ్యవధానేన పురుషకారతయా శరణం ప్రపద్యేత్వైథిః ।
ఆశ్రయదో విరాళిలగుణస్య । ఆశ్రయగన్య-శరణవరగన్య
ఉచితాః అనుగుణాః అభిలాషిసమస్తాః । గుణానివాత్సల్యా
దయో యన్యత్రోక్తిస్య । ఆశ్రయగ సౌకర్యాపాదకా

• ఈ శ్లోకార్థమును ఈ శ్లోకర్యాద్యుత్పత్తి శ్రీకర్తృ
ముఖం ఇతితార్థము గనుక సార్థముచ వ్రాసుటము.

౬౦ అంధ ప్రతిపదటా తాత్పర్యసహిత

శ్రీర కాశ్యాపాదక వాత్సల్య స్వామిత్వ సాశీల్యసౌలభ్య
జ్ఞానశక్తిపూర్తి ప్రాప్తిగుణకాలినః హరః ఆశ్రితమరిత
నివర్తకస్యభగవతః । అంఘ్రిచరణా । ఇట్టపాయతయా
ఇష్టస్యఅభీష్టఫలస్య । ఉపాయతయా సాధనత్వేనయద్వా
ఇష్టశ్చ సా ఉపాయశ్చతస్యభావస్త్రాతయాసుఖయాప
సాధనత్వేన । ఆశ్రయేప్రపద్యే । అభ్యవస్యామిత్యర్థః ।
అయం పూర్వఖండార్థః శ్రియాచలక్త్యుచ । శరణవరణ
కారేపురుషకారభూతయా లక్త్యుచేత్యర్థః । సహితాయ
నిత్యసంక్లిష్టాయ । ఆత్మనామీశ్వరః ఆత్మేశ్వరః । తస్మి
ఆత్మేశ్వరాయ । సర్వేశ్వరే నారాయణాయ । అహంతు
స్వీకృతసిద్ధిపాయ సంసారివిలక్షణోహమ్ ॥ నిర్మమః-
అహంభోత్తమమూయంభోగః శిశ్యవం యాపాహంకారి
మమకార రహితస్స । 3 (ఆత్మాత్మీయపదార్థేనా స్థా యా
స్వాతంత్ర్యస్వతామరిః । మేనశ్చైవసమీచీన బుద్ధ్యాసా
త్రనివార్యతే) ఇత్యాదికమత్రానుసంధేయమ్ । సవిద్యతే
శేషంయచ్ఛ్రీక తదశేషంసకలవిధం । ప్రతిహతం సభవ
తిర్లగ్నప్రతిహతం నిర్విఘ్నం । సర్వదేశసర్వకాలోచితమ

(3) ఆత్మమందును, ఆత్మీయపదార్థములందును, వాగున్నది
తమైవది, వాది, యమయేమర్థిగలదో! అట్లానము, వాగుగాను అను
మొక్కబ్రతుందలి ముంది ఖ్వానముచే నివారించబడుచున్నది. ఇది నిర్మ
మః యమటమ సాధనశబ్దములు.

తియావత్ | నిత్యం-సర్వావస్థాచితం | దాస్యం-దాసన్య
కర్తృత్వైంకర్యం | కర్తృత్వ-ఆచరితుం | అర్థయే-ప్రార్థయే |
అయము త్తరఖండార్థః॥ ౬॥

అవ॥ ఎవంమధ్యమరహస్యం మంత్రరత్నం వ్యాఖ్యా
యలభ-తద్వివరణభూతం శరణ్యుచిపరిగృహీతం చరమ
శ్లోకంవ్యాచక్షే॥ (మత్స్యాప్రకరణయతి)

అతః -- ఇటుల మంత్ర రత్నమునకు వ్యాఖ్యాన మొనరించి
పిమ్మట దాని వివరణరూపమును శరణ్యుచిపరిగృహీతం సర్వశ్రవణనిచ్చే బహు
ప్రీతితో బరిగ్రహింపబడినదియనైన చరమశ్లోకమునకర్థమును (మ
త్స్యాప్రకరణయా) యను శ్లోకముచేత నానతిచ్చుచున్నాను.

మూ॥మత్స్యాప్రకరణయా మయోక్తమఖిలంసన్త్యజ్య
ధర్మంపునఃకిమామేకంమదవాప్తయేశరణమిత్యా
న్తోవసాయంకురుత్వామేవం వ్యవసాయయుక్త
మఖిలజ్ఞానాది పూర్ణోవ్యాహం మత్స్యాప్రీతిపతి
బంధకైర్విరహితంకుర్యాంశుచం మాకృతాః॥౭॥

అర్థము. — మత్స్యాప్రకరణయా-నన్ను బొందుటకు సాధ
నమున, మయా - (హితోపదేశము చేయుటకై ప్రకర్తించిన) నా
చేత, ఉక్తం - (తెలుపి ఆధ్యాయములందు విస్తారముగ) చెప్పం
బడిన, అఖిలం - సమస్తమైన, ధర్మం - మోక్షరూపంలైన ఫల
మునకు కారణంబగు) ధర్మమును (కర్మయోగము జ్ఞానయోగము
అంగములుగగల ధర్మయోగముననుట), సంత్యజ్య-తాగుగ (గుచి
వానవలతోగూడ) విడిచి, (అనగా! యా కర్మజ్ఞానాదు లందలి

౬౦ ఆంధ్ర ప్రతిపదటీకా తాత్పర్యసహిత

యూపామృత్యుబుద్ధిని వివచియని యర్థము) పునః - పిమ్మట, మాం
ఏకం - (చేతనమందాక్రయించుటకు సౌకర్యమునుజేయు) వాత్సల్య
స్వామిత్వ, సౌఖ్యాదిగుణములుగల) నన్ను నే యుద్దేశించి, ఆర్తః -
(సాధనాంతరము లన్నియు స్వరూప విరుద్ధములును నాయనలవి
గానివియునని మిక్కిలి) భిన్నుండవైవనీవు, కుచవాస్తయే-నన్నును
జొందుటకై, శరణం ఇతి - ఉపాయముని-అవసాయం-దృఢజ్ఞాన
మును, కుచు - చేయుము.

ఇటుల వీళ్లోకమునందలిపూర్వార్థముచే, ప్రపన్నయగధికారి
జేతుండగిన దానినిప్రతిపాదించెడి, చరమశ్లోకపూర్వార్థమునకర్థము
జొనరించి, పిమ్మట వీళ్లోకమునందలి యుత్తరార్థముచే, వీళ్లోపాయ
భూతుండును శరణ్యుండునను దానిచే జేతుండగిన దానినిప్రతిపాదించు
చునట్టి చరమశ్లోకమునందలి యుత్తరార్థమును వివరింపుచున్నారు.

ఏకం - ఈ ప్రకారముగ, వ్యవసాయయుక్తం - అధ్యకపా
యముగల, (త్వం - ఆజ్ఞాంకును అశక్తుండును ఆప్రాప్తయువకు)
నిన్నును, అఖిల...పూర్ణః - అఖిల-పరుప్రమేన, జ్ఞానాది - జ్ఞాన
శక్త్యాదులచే, పూర్ణోహి - పరిపూర్ణుండనని నేదాంతములందు ప్రవీ
ర్ణుండవైన, అహం - నేను, మత్ప్రీతిప్రతిబంధకైః - మత్ప్రీతి-
నన్ను బాండుటకు, ప్రతిబంధకైః - ప్రతిబంధములైన యావత్పా
పపుణ్యమలచేతనును, నిరహితం-విముక్తుడనుగ, కుర్యాం-చేతుగలను,
కుచం - కుఃఖమును, మాకృధః - చేతువము, (కుఃఖండకమా
యవట,) ఇట్లు శ్లోకార్థము.

అయితే! చరమశ్లోకమునందలి పదముల శ్లోకముచే నెటుల
సర్థముచెప్పబడినదనగా! బ్రాయశ్చయమైన ఇచ్చటి అఖిలం యను
పదము అచ్చటి సర్వం అను శబ్దార్థము-మత్ప్రీతిప్రకర్తయో, మయో
క్తం, ధర్మం, అను నీ మామపదములును! అచ్చటి, ధర్మక -

అనుపదమున కర్థము- సంత్యజ్య - అనునది, పరిత్యజ్య యను పదార్థము- మాం, ఏకం, అను శబ్దములు రెండును, అచ్చటి మామేకిం అను పదార్థము- ఇందు శరణం అనునది, యందలి శరణశబ్దార్థము- అవసాయం, కురు, అనుపదములు, అందలి వ్రజ అనుపదమునకర్థము- త్యామేకం వ్యవసాయయుక్తం అనుపదములచే, అందలి త్యా అను శబ్దార్థము చెప్పబడినది - అభిలక్షానాది పూర్వోహ్యహం, అనునది యచ్చటి అహం అన్యపదమునకర్థము - మత్ప్రాప్తి ప్రతిబంధకైర్విరహితం కుర్యాం, అనునది యచ్చటి సర్వపాక్షేభ్యో మోక్షయిష్యామి అను వాక్యార్థము - కుచంమాకృధాః అను వాక్యము, అచటి, మాకుచః యవవాక్యార్థము. ఇటులచరమశ్లోకార్థమిశ్లోకముచే బ్రతిపాదించబడినది. ఇంకయు కొన్ని పదములీ శ్లోకములో నున్నను యది యన్నియును ఇతరు వ్రాయబడిన అర్థమునకే సాధనములని యయంగవలయును.

తా.- ఈ శ్లోకములో, నింతకుక్రింద మోక్షపాధనముగ కొన్నియుష్టాయములకు అవగా కర్మజ్ఞానములనుచేప్పగా నవిచాయ నలవిగానిది స్వరూపవిరుద్ధములు అవిరలచి దుఃఖితుండైన అర్జునుని గురించి యంతకుమించిన యుపాయములేనట్లుగ కృష్ణునిచే భగవద్గీతలలో చెప్పబడినదిగనుక దీనికిచరమశ్లోకంబనితేరు. దీనివెనుకటి గ్రంథములో కర్మజ్ఞాన భక్తియోగముల నుపదేశించగ వాటియందు దుష్కరత్వానులకు చింతించి మిక్కిలి భిన్నుండై దుఃఖించుచున్న అర్జునుని నీవుదుఃఖింపక, యాకర్మజ్ఞానములనువిడచి నన్నునే సర్వవిరోధాయముగ నిశ్చయించియుండుము, నేను, నన్నుబొందుటకు విరోధుల నన్నింటిని బోగొట్టి మోక్షము నొందించెదనని యీశ్లోకములో కృష్ణుండు చెప్పుచున్నాడు. అవగా! నన్నును బొందుటకు కారణముగ (మోక్షప్రాప్తికైయునుట) వెనుకటియధ్యాయములందు,

౬౪ ఆంధ్ర ప్రతిపదటీకా తాత్పర్యసహిత

నీకు హిలోపదేశము జేగుకొడంగిన నాచేత, నీమనః పరీక్షజేయుటకై విస్తారముగ కర్మజ్ఞానయోగము లంగముగగల భక్తియోగము ప్రతిపాదించబడినది. ప్రస్తుతము నీవు యాభక్తియోగముదలి యుపాయశ్యుద్ధిని దుచివాడవలతోడ విడిచి నన్ను నే యుద్దేశించి శ్లోకధర్మరైసయపాయము నే నేయని దృఢముగ బొందుము. నేను తోపిన, ఇట్టివన్ను రక్షించుటకు సంబంధమేమి పరాశ్యమందవను నీవు హిమల మైన మా కట్లు లభ్యుండవు, బ్రహ్మగులకు నగోచరుండవు గనుక నిన్నును మే మిటులజేరెదము అని, నాయుచిలయతిశయ నొందకుము. నీవు నన్ను నే యాశ్రయించితివని, నీయొక్క తోడమలను నేమధోగ్యముగ బరిగ్రహించును, నీవు నాయొక్కసాగ్ని, నీకునునాకును స్వప్యామిభోకసంబంధము గలను, రక్కరవారి తోడ పెదతెగకటాడి యుండునట్టి సోకియ్యము గణమునామగలను భక్తులగవారికంపించిన గోచరుండనట్టి సోలధ్యుగయను నాకుగలను" గానమైయతిశయమవలలి ఇట్లుగులభుండెను నన్ను నేయాశ్రయించవలయును. ఇటుల మరేక శరణుండవను నిన్నును నేమిది పింపగలను. నినున్ను రక్షించుకొనుటకు నీకు సామర్థ్యములేదు. యేమియడగా! నీకజ్ఞుండవు (నీవికూడనోపాయము నీకు దలించుదు) "మనీయు" అశక్తుండవు, నీకసాప్తవు (అనగా! బొందుటకు యోగ్యుండవునీవుగానమట) గనుక నీరక్షిణమందు నీవు ప్రకర్తించవలను నేను నిన్ను విడిపించెదను" నాకు, భక్తులయొక్క యనిష్టములకుబోగట్టుటకును నిష్టములనిచ్చుటకునుదగిన గణములుగలవు. నేను శ్లోకధర్మము గనుక నీఇష్టానిష్టములను దలచికొను సామర్థ్యము గలను. అట్టి అనిష్టములకు బోగట్టుటకుతగిన శక్తియును (అనగా! అభుటిగ ఘటవా సామర్థ్యమును) గలను. ఇష్టములనిచ్చుటకుతగిన, అవాప్త సమర్థకామత్వము తూర్తిగలదు (అనగా! సకల వస్తుసం

పూర్ణంబను నాచేతబొందబడనది యొకటియులేదుగాన నీయిష్టముల నిచ్చుటకు సమర్థుడనగుట) ఇటుల నీ యనిష్టముల బోగొట్టుటకును ఇష్టముల నుడువుటకును పొందితిమను గుణము నాకుగలదు (అనగా! నీవు యల్లప్పుడును నావాదైయుండుట) గాన నీయిష్టములను బూర్తిచేయునననుట) ఇట్టి నేను నిన్నును వేటివలన విముక్తుడనుగజేయుదుననగా! నన్నును బోగొట్టుటకు (అనగా! మోక్షముజొందుటకు) ప్రతిబంధకములైన సమస్త పాపములనుండియు, అప్రతిబంధక పాపములేదనునగా! అవిద్యా, కర్మ, వాసనా, రుచి, ప్రకృతిసంబంధములు, బీజీయవాస్తవ భేదములను, దేహాత్మాభిమానము, ఈ దేహాత్మాభిమాన ప్రయుక్తంబైన మమకారము, స్వాతంత్ర్యాభిమానము, ఈస్వాతంత్ర్యాభిమానసంబంధంబైన మమకారము, అను నివియు, సందితము, అనభ్యుపగత ప్రాగల్భము, పుణ్య పాపములు, ఇవియనంబులు పూర్వాశ్రమములు, పుణ్యపాపమాపంబున ప్రామాదికోర్తరాశ్రమములు అనగా! అవాదివాసనచేతేయంబులు తృణభేదము, కందూయనము, ఇది మొదలగునవియు, మఱియు లోకాపవాద భయము చేగాని కరుణచేగాని కాలవ్యయచేగాని (ఉపాసు బుద్ధ్యాచేయు ప్రపత్తియగుట) చేయంబులు పుణ్యపాపములు అను నివి యన్నియును మోక్ష ప్రతిబంధకములు ఇవియే సర్వపాపేభ్యః అనుతోట సర్వ పాపశుద్ధిగము, ఇందు మొదట చెప్పంబడిన,

అవిద్య యనగా! { జ్ఞానముచయించకుండుట (అనగా తత్త్వజ్ఞానము గలుగకుండుట), అవ్యధా జ్ఞానము, విచిత్ర జ్ఞాన మనంబులు మూడువిధములుగ నుండు అజ్ఞానము.

కర్మయనగా! { పుణ్యపాపమాపంబుగ ద్వివిధమైనది. ఈ కర్మయొక్క విమర్శము ముందుచేయబడును.

౬౬ ఆంధ్ర ప్రతిపదటికా తాత్పర్యసహిత

వాసనయనగా! (చేయవలయునను జ్ఞానములేక చేయుటకు గా
రణంబగు సంస్కారవికేషము. ఇది

అజ్ఞానవాసనయనియు, కర్మవాసనయనియు,
ప్రకృతిసంబంధ వాసనయనియును మూడుప్రకారములుగ నుండును.

నచియనగా! స్వబుద్ధిభ్రాన్త్యముగ, బ్రకర్తించుటకు కార
ణంలైన భ్రాన్త్యకర్మతోటి సమానంలైన కర్మారం
భమందలి యిచ్చ. ఇది విషయభేదముచే యిది
ప్రకారములుగ నుండును. విషయమనగా! ఇచ్చ
యించెడి ఆయావస్తువు. ఈ వస్తువులు అనేక
ములు గనుక ఏతన్నోపంలైన రుచియును అనేక
విధంబులగుట.

ప్రకృతి సంబంధమనగా! { మూల మూర్ఖ్యరూపంలైన అచిత్తుయొక్క సం
బంధము. ఇదియు లేక, మనుష్య, తిర్యక్ స్థావర
భేదములచే వాల్గవిధములైయున్నది.

అయితే ఇంకొక శంకగలదు! స్వస్థాప శబ్దమందు పుణ్య
మునుగూడ వంతర్యావము జేతుందనుపాయని.

ఇందుకు సమాధానము, మోక్షమందిచ్చగతచానికి పాప మెట్లు
ప్రతిబంధకమో అట్లు పుణ్యంబును ప్రతిబంధకమో ఏలననగా!
పాపము వరకప్రాప్తికి కారణంబు పుణ్యము స్వర్గాదిప్రాప్తికి గార
ణంబుగాన యవలెందును మోక్షమునకు ప్రతిబంధకములే గనుక
పుణ్యముగూడపాపశబ్దముచే జేదాస్తమంతు నర్థవహింపంబడును
న్నది ఇట్లు పుణ్యపాపరూపంబుచే “కర్త” రెండువిధంబులైనను
మతీయు తూర్వాశ్రమము ఉత్తరాశ్రమముభేదంబుచే రెండువిధంబులు
గనున్నది. అందు తూర్వాశ్రమనగా! అర్థపంచకజ్ఞాన ముదయించు
టకుమందు జేయంబడిన పాపములు, ఉత్తరాశ్రమనగా! జ్ఞానముద

యించిన పిదప జేసిన పుణ్యపాపములు. అందు బూర్వాఘంట, సంచితము ప్రారబ్ధము అని యరుతెరంగులు అందు సంచితము నగా! ప్రబలమైన కర్తావర ప్రతిబంధముచే అనుభవరూపంబైన ఫలమునకు రానికర్త. ప్రిరబ్ధమునగా! అనుభవమునకు ఉన్నఖంబైన కర్త, ఈ ప్రిరబ్ధమును, అభ్యుపగత ప్రిరబ్ధంబనియు అనభ్యుపగత ప్రిరబ్ధంబనియు నిరుతెఱంగులు. అందు, అభ్యుపగతము నగా! యిప్పుడున్న దేశముచేతనే అనుభవింపదగిన కర్త. అనభ్యుపగతమునగా! రాజోవు దేశముచే యనుభవింపదగినదియై ఫలము నిచ్చుటమన్యుఖంబైన కర్త. (యింకను) ఉత్తరాఘంటును, ప్రామాదికోత్తరాఘంటనియు బుద్ధిపూర్వకోత్తరాఘంటనియునిఱుతెఱంగులు. అందుప్రామాదికోత్తరాఘంటు, జ్ఞానికిసంబంధించదు బుద్ధిపూర్వకోత్తరాఘంటు ప్రాయశ్చిత్తముచే నశించును. ఈప్రాయశ్చిత్తముజేసుకొననిచో అప్పుడది యనుభవము చేతను నశించును.

మనీయునిందు “భక్తియోగ (పాదనాంతర) నిష్ఠుడైన ముముక్షువునకు, అభ్యుపగతము అనభ్యుపగతమునందు, సమస్త ప్రిరబ్ధమును, ప్రాయశ్చిత్తముచే పోగొట్టబడని, బుద్ధిపూర్వకంబైన ఉత్తరాఘంటున్న అనుభవించే తీరవలయును. మిగిలిన సంచితము భక్తిరూపంబగు జ్ఞానముచే నశించును. ప్రాయాదికంబైన యుత్తరాఘంటు అంటు, ఈదెప్పినదంతయు, భక్తియోగ నిష్ఠుని విషయము. ఇక ప్రపన్నవిషయము-దృఢతనియు అర్దుతనియును, ప్రపన్నాధికారు లిద్దరు, అందు దృఢుడు, వర్తమాన శరీర నాశనంతరమున మోక్షమునిచ్చయించువాడు. అర్దుడు తక్షణమే దేశానియోగమును గోరి మోక్షమునజేషించువాడు. అందుదృఢునకు, అభ్యుపగతప్రిరబ్ధము, ప్రాయశ్చిత్తముచేయబడని బుద్ధిపూర్వకంబైన యుత్తరాఘంటున్న, అనుభవించియే తీరవలయును. అర్దుప్రపన్నునికి అనగా!

౬౮ ఆంధ్ర ప్రతిపదటీకా తార్పర్యసహిత

(ఉపాయోగేయములు ఆసర్వోత్తముంతయుని యధ్యక్షసింఛి మోక్షార్థమై స్వరించువాడనుట) సర్వము ఆనగా! సంఘము, ఉభయవిధ పార్థమ మొదలగునవి యన్నియును నశించును. ఈయధికారి, భూవమువయించిన పిదప దేహమును భరించడుగాన నీనిఁ జిత్తరాఘములేను. గమక ఇట్టి యావర్త్యగ్యపాపములవల్లనుండియు విముక్తుడనుగడనీ నీను మోక్షమునిచ్చెదను గమక యీశంపకుము యని అభిమనిగూర్చి శ్రీకృష్ణునిచే చెప్పబడినదిగట్లే నిదినిర్దోషాయమని తార్పర్యము.

ఈశ్లోకమునందు భగవదేక పారథఃక్రమ స్వరూపమునకు నిమిత్తములైన పాద్యోపాయాంతరంబులను కర్మజ్ఞానభక్తులను విడువమని చెప్పటవలనను స్వరూపానురూపంబును నిరపాయంబునను విచ్చిపాధవరూపంబైన యీ ప్రపత్తిని స్వీకరించుట వలనను, దుఃఖమునకు కారణములేనందున శోకింపవలదని ముఖ్యతార్పర్యము.

ఇంచోక శంకలను అదియేదనగా! వాచేరను ఇమిడి ఆధ్యాత్మములలో చెప్పబడిన భక్తియోగమును విధించెట్టవలయుననియున్నది - భక్తియోగమునగా! పార్వతమాలికకర్మానుష్ఠానముగదా! ఈభక్తియోగమును విడువమన్నలో పార్వతమాలికకర్మానుష్ఠానరూపంబైన సంధ్యాకందవాదులను విడువవలసినదని చెప్పినట్టు గమక, సంధ్యాకందవాదికర్మమును ర్యజంపవలసినదే నాయని. ఇట్లేట కొందఱులు ప్రపన్నునిఁ సంధ్యాకందవాదులనుష్ఠింపనేర్పరలేదని చెప్పుదురు, అదిగాదు ప్రపన్నుడైనను తాను భగవదాజ్ఞారూపంబును కర్మము, మరమాచరించకున్నలోలోకులును అదరించక చెడిపోదురనిగాని అజ్ఞాతాంకర్యమనిగాని అనుష్ఠింపవలసినదేయనిసిద్ధాంతము. అయితేయిచ్చటి ఈపరిత్యజ్య అనుత్యాగవిధి, (సవిశేషసేవీవిధినిక్షేప విశేషముపసంక్రామకః

సరివిశేష్యభాద్ర) అనున్యాయముచొప్పున, స్వర్గముగలవాడు సరిం
చినాచిన్నచో, స్వర్గవిశేషముండగుచేతను వివాశమసంభవముగనుక,
అనామ, అచేతనునిస్వర్గానుభవమంతయు అన్వయించునో అటు
లనే నన్నుచేరుటకై యుపాయముగ నాచేతచెప్పబడిన ధర్మమును
విడిచిపెట్టకలయుననుచుటకు చెప్పబడిన త్యాగవిధానమున్న
భక్తియోగముండలియుష్కాయత్వజ్ఞానమందన్వయించుచుగానకర్మలకు
స్వరూపతః త్యాగమిచ్చుట అభిమతముగాదు. మరియు నాటియం
గుపాదుత్వయిద్ధి కవలకలయునని తాత్పర్యము. లేకున్నచో సర్వ
కర్మసాంకర్యముప్రసంగించును. గనుక కైంకర్యరూపంబగు స్వాశ్ర
మాచిత్త కర్మానుష్ఠానములను యథాశక్తిచేతమండమప్తించకలసిపడ
యనిపిచ్చుతము. (సరిశేషశ్లో) అనున్యాయమునకరము విశేషము
తోగూడినకర్మపునకు చెప్పబడినవిధిగాని నిషేధముగాని విశేష్య
మందన్వయించుటకు కాదగలిగినచో విశేషమందుమాత్రము పర్య
వసించును.

న్యాయముప్రాప్తిమిత్వాప్తిః అర్థకిప్రయోజనం
యస్యసత్యోక్తిః తస్యభావస్తత్త తయామత్వాత్త్యర్థ
తయా । మత్వాప్తిసాధనత్వేన । మయా-హి-తా-పదేశే
ప్రప్యత్తైనమయా । ఉక్తింభవన్తానసపరీక్షార్థం పూర్వా
ధ్యాయేషుబహుళక ప్రతిపాదితం । అఖిలంసమస్తంధర్మం
మోక్షఫలసాధనం । కర్మయోగజ్ఞానయోగాంగకంభక్తి
మోగమిత్యర్థః । అత్రలఖిలమితిసర్వశబ్దార్థః । మత్వా
ప్త్యర్థతయామయోక్తిమితి ధర్మశబ్దార్థః । సంత్యజ్య
మ్యుక్త్యర్థత్వాదుచివాసనాభిసహలపునః ప్రసంగంవిహ
యేత్యర్థః । అయంపరిత్యజ్యత్యస్యార్థః । అత్రమత్వా

ప్రకృత్యంతయామయోక్తముఖిలంధర్మం సంశ్చక్షేతివిశిష్ట
విషయతయాప్రతీయనూనోపిత్యాగవిధిః, సవిశేషణేగాతి
న్యాయసస్వగోధ్వస్త ఇత్యాదివద్విశేషణభూత భగవ
త్ప్రాప్త్యుపాయత్వాకారత్యాగపర్యవస్యతి । కైంకర్య
హుతయా స్వయంప్రయోజనత్వేన క్రియమాగానాం
తెషాంత్యాగాయోగాత్ । అన్యథాసర్వసంకరప్రసంగాత్ ।
అతఃకైంకర్యత్వేన కర్తాడికంయథా శక్త్యనుష్ఠేయం న
తుసాధనత్వనేతి తత్త్వవిదాముహ్వాపః । పునర్నామకం ॥
అయమేశశబ్దో * (మామేవయే ప్రపద్యం తెమాయామే
తాంతరంతితే) ఇత్యాది స్థానప్రమాణేన అవధారణా
భావః । ప్రతీతిశేషః । మామేకంప్రతిఅశ్రయణసౌకర్యా
పాదక వాత్సల్యస్వామిత్య సౌఖ్యల్యసౌలభ్యగుణకాలినం
మామేనోద్దిశ్యఅయంమామేశమితిపదద్వయార్థః । ఆర్తః
సాధనాంతరాగాం స్వరూపవిరుద్ధత్వ దుష్కరత్వాదినా
అర్థంతమవన్న స్త్వం । మదవాప్తయేమత్ప్రాప్తయే
శరణమితి అహమేనోపాయఇతి । అవసాయముధ్యవసాయం
కురు । అతశరణమితిశరణశబ్దార్థః । అవసాయమితివశేత్త్య
త్రప్రకృత్యర్థః । కుర్వితీప్రత్యయార్థః । ఎవమధికారికృత్య
ప్రతిపాదకం పూర్వార్థం వ్యాఖ్యాయసిద్ధౌపాయ భూత
శరణ్యకృత్య ప్రతిపాదకముత్తరార్థం వ్యాచక్షే । త్వమి

త్యాది ఏవంలనేనప్రకారేణ । వ్యవసాయయుక్తం అధ్య-
వసాయవిశిష్టం । త్వంలజ్ఞం అశక్తం అప్రాప్తం భవం
తంలయంత్యాఇత్యసార్థం । జ్ఞానమాదిర్యపాంతే జ్ఞానా-
దయఃలభివైః జ్ఞానాదిభిఃపూర్వఃసమగ్రోహ్యాహంలశ్రిత-
కార్యాపాదకజ్ఞానశక్తిపూర్తిప్రాప్తిగుణకాలిత్వేనవేదా-
న్తప్రసిద్ధోహమిత్యభిః । అయంలహంశబ్దాథః । మ-
త్ప్రాప్తిప్రతిబంధకైః । మమప్రాప్తిః మత్ప్రాప్తిః ।
తస్యాఃప్రతిబంధకైఃమదవాప్తివిరోధిభిః । అవిద్యాకర్త-
వాసనారుచిప్రకృతినంబధైః తదవాన్తరభేదేదేహత్వాభి-
మానతదనుబంధిరూపమమకారస్వతన్త్యాభిమానతదను-
బంధిమమకారైః సంచితానభ్యుపగతప్రారబ్ధ పుణ్యపాప-
రూపపూర్వామైః పుణ్యపాపరూపప్రామాదికోత్తరా-
మైః అనాదివాసనాకృత తృణచ్ఛేదకంఠా యనాదిభిః
లోకాపవాదభీత్యాకరుణయా కాలుష్యేణచ క్రియమా-
నైఃపుణ్యపాపైశ్చ । అయంసర్వపాపేభ్య ఇత్యసార్థం ।
అత్రలవిద్యానామజ్ఞానానుదయాన్యథాజ్ఞాన విపరీతజ్ఞాన-
రూపేణ్రివిధమజ్ఞానం । పుణ్యపాపరూపేణ్రివిధంకర్త-
లస్యప్రపంచోనుపదమేవవక్ష్యతే అబుద్ధిపూర్వకప్రవృత్తి-
హేతుసంస్కారవిశేషోవాసనా । సాచలజ్ఞాన వాసనాకర్త-
వాసనా ప్రకృతి సంబంధవాసనాచేతిత్రిప్రకారా । బుద్ధి-
పూర్వకప్రవృత్తిహేతు సజాతీయకర్తారంభచ్ఛారుచిః ।

౨౨ ఆంధ్ర ప్రతిపదటీకా తాత్పర్యసహిత

సాచవిషయభేదాద్భవప్రకారా ప్రకృతినంబధః స్థూల
సూక్ష్మరూపాచిత్సంబంధః । సచదేవమనుష్య దేహాదిభే
దేనబహువిధః । అత్రైదంతత్వం । ముముక్షోఃపాపవ
త్పుణ్యస్యాపి మాక్షవిరోధిత్యా విశేషార్తదపిపాపశబ్ద
వాచ్యం । (తదావిద్వాన్ పుణ్యస్సోవిధూయ నిరంజనః
పరమంసామ్యముపైతి । సతగచ్ఛతేవిరజానదీం తత్సు
కృతదుష్కృతేవిధూనతే । యథేషీకాతూలమగ్నాప్రారం
ప్రదూయేత । ఎవంహస్యసర్వేపాప్తానః ప్రదూయంతే ।
యథాపుష్కరపలాశలపోనశ్లిష్యంతే । ఎవమేవం విదిపా
పం కర్తనశ్లిష్యతే) । ఇత్యాదిశ్రుతేః । ఎవంపుణ్యపాప
రూపం ద్వివిధమపికర్త పూర్వాఘోత్రరాఘభేదేన ద్వి
విధం । జ్ఞానోత్పత్తైఃపూర్వంకృతంపూర్వాఘం । జ్ఞానో

(౧) అప్పుడు బ్రహ్మజ్ఞాని, పుణ్యమునున్న పాపమునున్న
దరిపివేసి కర్మబంధము లేనివాడగుచు పరమసామ్యమును (అనగా!
సర్వోత్కృష్టతతో సమానుకగుటను) బొందుచున్నాడు. అముక్తబురు
షుడు, విరజానదినగార్చి తచ్చుచున్నాడు. అశుకృతము దుష్కృ
తము అనబడు ఈ రెంటినినీ దరిపివేయుచున్నాడు యటుల
జన్మిచూచి అన్నియందు అంతయు దహించునో, యిట్లు ఈ ముక్తుని
సర్వపాపములున్నూ తగలపెట్టబడుచున్నవి.

యట్లు తాదురాకుయందు ఉదకము అంటునో యిట్లు బ్రహ్మ
వేత్తయందు, పాపకర్మ అంటును. (ఇత్యాదిశ్రుతులు) ముక్తునికి పుణ్య
పాపములురెండును ప్రతిబంధకములనుటకు ప్రమాణములు.

త్వత్త్వనంతరంకృతంఉత్తరాఘం । పూర్వార్వఘంచద్వివి
ధం । సంచితప్రారబ్ధభేదాత్ । సంచితం, ప్రబలకర్తాంతర
ప్రతిబంధకవశేనఫలానున్మఖంకర్తృప్రారబ్ధం, ఫలప్రదా
నోన్మఖంకర్తృ । తచ్చద్వివిధం, అభ్యుపగతానభ్యుపగత
భేదాత్ । అభ్యుపగతం పతద్దేహానుభావ్యం, అనభ్యుపగతం
దేహంతరానుభావ్యం, ఫలప్రదానోన్మఖం, ఉత్తరాఘం
చద్వివిధం । ప్రామాదికబుద్ధిపూర్వకభేదాత్ । ప్రామా
దికోత్తరాఘస్యలశ్లేషః, బుద్ధిపూర్వకోత్తరాఘస్యప్రా
యశ్చిత్తేన వినాశః, తదకరణేలనుభవేనవినాశః, ఎవంచ
సతిముముక్షోస్సాధనాంతరనిష్ఠస్యకృత్స్నమపిప్రారబ్ధంల
కృతప్రాయశ్చిత్తంబుద్ధిపూర్వోత్తరాఘంచ అనుభవైక
వినాశ్యం, విద్యయాసంచితస్యనాశః, ప్రామాదికోత్తరాఘ
స్యాశ్లేషః । ౨(తస్యతావదేవచిరంయావన్నవిమోక్ష్యే
అథసంపన్నే) ఇతి శ్లోకే (3) (తదధిగమఉత్తరపూర్వా

(౨) (ఈ) ఆ, ఉపాసకునికీ, (ఈ) దృష్టప్రపన్ననికీ, (ఈ)
ప్రపన్ననికీని, అభ్యుపగతి అనభ్యుపగత రూపంబగు ప్రారబ్ధము
సంచితము ప్రాయశ్చిత్తముచే నివర్తించేయబడని బుద్ధిపూర్వక ఉత్తరా
ఘమునున్న యంతరికమభవించినట్లే, అభ్యుపగత ప్రారబ్ధమునున్న
ప్రాయశ్చిత్తముచేయబడని బుద్ధిపూర్వకంబైన యుత్తరాఘమును
న్న అనుభవించినట్లే, అర్థి (ఆనగా విద్యయానశరీరమందగుచు)
యంతరికమబుద్ధిగో! అంతరికపు మోక్షమునుబొందదు. దరువార
లోబుద్ధిను బొందుచున్నాడు.

(3) (మూ) అధిగతిగాని, లేక ప్రపత్తిగాని, బా. దుబడినచో
ఉత్తరాఘము నగుచును. బూర్వార్వఘముసంబంధించు అస్పృశ్యుతి

ఘయోఽపిల్లైషవినాశౌతద్వ్యపదేశాత్)ర(అనారబ్ధకా
 డ్యైవతుపూర్వతదవధి)గ(ఇతరస్యాప్యేవమసంశ్లేషః
 సాతేతు)ఽ(భోగనర్హితరక్షపయిత్వాఽథసంపద్యతే)ఇ
 త్యాదిసూత్రకారవచనాచ్చ॥దృప్తప్రపన్నస్యతు అభ్యుప
 గతప్రారబ్ధంఅకృతప్రాయశ్చిత్తంబుద్ధిపూర్వోత్తరాఘంచ
 అనుభవేఽవినాశ్యం॥ఉపాయమహిఃసూసంచితాఽనభ్యు
 పగతప్రారబ్ధయోర్వినిాశః॥ప్రాయాదికోత్తరాఘస్యఽశ్లే

శలన. అనగా ఉపాసకునికి, సంచితమునకించుననియు అబుద్ధిపూ
 ర్వకంబైనయుత్తరాఘము సంబంధించదనియు, దృప్తప్రపన్నునికి,
 సంచితము అనభ్యుపగత ప్రారబ్ధమున్న వకించుననియు, అబుద్ధిపూ
 ర్వకంబైన యుత్తరాఘము సంబంధించదనియు, దృప్తప్రపన్నునికి
 సమస్తపూర్వాఘమునకించుననియు సర్వవిధోత్తరాఘమును సంబం
 దించదనియును తాత్పర్యము.

(ర) శరీరపాతమువరకే యుండనని క్రితశిష్యులచేత. పూ
 ర్వమందు చేయబడిన పుణ్యపాపములు గెందున్న వాటివాటిఫలము
 నివృత్తయే నకించును.

(గ) పుణ్యకిర్తకునకుండుడ ఇటులనే శరీరావపాదముందు
 సంబంధించక బోవుటగలదు.

(ఁ) (ఉపాసకుడొ) (దృప్తప్రపన్నుండును) అనురథముచేతనే
 ఇతరములైన పుణ్యపాపములపంబులైన కర్మలను అనగా! క్రిమముగ
 అభ్యుపగత అనభ్యుపగత ప్రారబ్ధములనును అభ్యుపగతప్రారబ్ధము
 నను అనుభవముచే నకింపజేసి విచ్చుట బ్రహ్మను పొందుచున్నాడు
 అని తాత్పర్యము.

షః|ఆ ర్తప్రపన్నస్యతు సర్వంఉపాయవినాశ్యంనాస్యోత్త
రాఘమ స్తి| 2(ఆర్తానామాశు ఫలదాసకృదేవకృతావ్యా
సా । దృష్టానామపిజంతూనాం జేహంతరనివారినీ||) ౩
(ప్రారభేతరపూర్వపాప మఖిలం ప్రామాదికంచోత్తరం
న్యాసేనక్షపయన్ అనభ్యుపగత ప్రారబ్ధఖిణ్ణంచనః । ధీపూ
ర్వోత్తరపాప్తనానుజనేనాత్ జాతేపి తన్నిష్కృతేః కాటి
త్యసతిశిక్షయాప్యనఘయన్ క్రోడీకరోతి ప్రభుః) ఇత్యా
దికమత్రానుసంధేయం । విరహితం-ఎతాదృశప్రతిబంధ
త్వైర్విముక్తం । అయం మోక్షశబ్దార్థః । కుర్యాంకరిష్యామి ।
అయం గిచ్ ప్రత్యయసహితలృడర్థః । శుచంశోకం । మా
కృథాః-మాకాషీః । శుచమితి ప్రకృత్యర్థః । కృథాః

(2) ఈ ప్రపత్తి ఒక పర్యాయము జేయఁబడినదై ఆర్తప్రప
న్నునికి తక్షణము ఫలము విచ్చుచున్నది దృఢమను వర్తమాన శరీ
రావసాసమున మోక్షము నిచ్చుచున్నది.

(౩) సంచిత ప్రారబ్ధ రూపంబగు పూర్వాఘము సంకయం
అబుద్ధిపూర్వకంబైనయత్తరాఘమునున్న దేహ స్తరముచేతననుభవింప
దగిన ప్రారబ్ధమునున్న, బుద్ధిపూర్వకంబైన యత్తరాఘ మిప్రప
న్నునికి గలుగదు గల్గినను దానికి ప్రాయశ్చిత్తము చెప్పఁబడినది
అట్లు ప్రాయశ్చిత్తముచేయకపోయినను అనుభవింపచేసి దానినిన్ని
నకింపఁజేసియు, (ఈదృష్టప్రపన్నులను) మనను పాపరహితులనుగ
జేసి మనను జేర్చుకొనుచున్నాడు. ఇత్యాదుఃఖ్యముగ ఆయాధి
కారికనుగుణముగ. గర్వపాపములను నకింపఁజేసి మోక్షమునిచ్చు
చున్నాడనుటకు బ్రమాణములు.

ఇతిప్రత్యయాథాంః స్వరూపవిరుద్ధ సాపాయ సాధ్యోపా
యాన్తరాగాంత్యాగవచనాత్ స్వరూపానురూప నిర
పాయ సిద్ధసాధనస్వీకారవచనాచ్చ శోకనిమిత్తాభావాత్
శోకోనకార్యఃఇతిభావః । *ప్రతిబంధకనివృత్తిపూర్వక
భగవత్ప్రాప్తిః ఫలత్వేన అత్రతయోరభయోఽవస్థిన్య
త్వేపి మామేవైష్యసీతిపూర్వోద్దిత ఫలానుషంగాత్ ప్రతి
బంధకనివృత్తిరేవప్రాధాన్యోక్తాఇతివేదితవ్యం॥అథవా॥
సకలప్రతిబంధక నివృత్తౌసత్యాంస్వరూపానుబంధిసీ భగ
వత్ప్రాప్తిఃస్వతఃవివభవతీత్యభిప్రాయేణ తన్నివృత్తిమా
త్రంఅత్రోక్తిమితిజ్ఞేయమ్॥

౭॥

అన॥ అథశోకనిమిత్తం తన్నివృత్తి ప్రకారంచదర్శ
యా స్వస్వయావచ్ఛరీరపాతం నిర్భరత్వాను సంధానం
ఉపపాదయాన్విగమయతి॥ (నిశ్చిత్యేతి)

•ప్రతిబంధకనివృత్తిని ముందగజెప్పి దువారిత చర్చలంబును
భగవత్ప్రాప్తిజెప్పదగినదగుటచే, ఇచ్చోటను అరీతిగ వాకెందును
జెప్పదగినదైనను, (నన్ను బొందితివేని నీబాపములగాపెదనని) ముం
దగ దనమబొందుటయునుఫలమునుజెప్పి దస్విగోధులైన పాపముల
నివృత్తిని పిదపజెప్పటచే, ఈశ్లోకములో ప్రతిబంధక నివృత్తిమా
త్రమే ప్రధానముగ జెప్పబడినదని తెలియవలయును. (లేక) భగ
వత్ప్రాప్తికి ప్రతిబంధకములైన సర్వబాపములును నివర్తించినచో
చేతనస్వరూపానుగుణంబైన భగవత్ప్రాప్తి తనంతటనే గలుగునని.
ఇచ్చోట, ప్రతిబంధకనివృత్తిమాత్రమే జెప్పబడినదియనిగాని య
ఱుంగవలయును. ఇదితాత్పర్యముగోకాననుబిదిచిసంకున యిచ్చోట
ప్రాయబడినది.

అవ. — పిమ్మట శోకమునకు కారణమును తన్నివృత్తిప్రకారమును (కెప్పుడు, తన (జీవు) యొక్క నిర్భరత్వానుసంధానమును ఆనతిచ్చుచు (అనగా జీవుడు సర్వేశ్వరునే సర్వవిధఉపాయోపేయములుగ నమ్మిన దురువార, నేను నీతినువడిని యాశ్రయించినాను గనుక నాకేమియు కొరతలేదు నా భారదుంతయునీదే నేనునిర్భరుడను అని జీవుడు, తన శత్రుముందు సంతవరకును ఆనుసంధించువిధమును (కెప్పుడు) ఈగ్రంథమును ముగించుచుచున్నారు. (నిచ్చిత్య) అష్టశ్లోముచేత.

మూ॥ నిర్చిత్య త్వదధీనతాం మయినదా కర్తృద్యపాయాహర కర్తుంత్యక్తుంలపి ప్రపత్తుంలనలంసీదామి దుఃఖికులః॥ ఎతత్ స్థానము పేయుషోమమపునఃసర్వాపరాధక్షయం కర్తాసీతిద్యవోస్తి తేతుచరమంవాక్యంస్తరగ సారథేః॥

అగ్రము — హేహరే - ఆశ్రుల పాపములను బోగొట్టవలెనాదా! మయి - నాయుండు, సదా - యల్లప్పుడును, త్వదిధీనతాం - నీయందధీనంబైన, నాయొక్క స్వరూపస్థితి ప్రవృత్తులను గలిగియుండుటను (నీకపరతంత్రుడనై యుండుటనమట), నిర్చిత్య-నిర్ణయించి, (నిర్చయముగ తలసుకొని) కర్తృద్యపాయాహ - కర్మ మొదలగు (మోక్ష) పాధనములను (కర్మయోగస్థానయోగభక్తియోగములను), కర్తుం-చేయుటకును, త్యక్తుం-(ఆకర్షణలను) విడుచుటకును, ప్రపత్తుం-నీవేరేకపాయుడు పేయుములని దృఢముగ నిర్ణయించి యుండుటకును, అవలం-సమర్థుడనుగాను, (గనుక) దుఃఖికులః-శోక పూరితుండనై, పీదామి-(నేను) ముగించుచున్నాడను, (ఇట్లుదుఃఖికారణమును జెప్పి విడుటగిన్నివృత్తిక కారణమును (కెప్పుడున్నార) సారథేః-(వా

౨౮ ఆంధ్ర ప్రతిపదికా తాత్పర్యసహిత

తృప్త్యగుణముచే అర్జునునికి) సారథివైస, తే-(అప్తతముండవైస) నీయుక్క, చరమం-(భగవద్గీతలలో) తుదనుండు, వాక్యం-వాక్యముండలి అర్థమును, (స్వవిధాన్యపరిచ్యజ్య అను చరమశ్లోకార్థము ననుట) స్మరణ - ఆనుసంధించు కొనుచు, (ఆయనుసంధానము వలన నే) పునః - తిరిగి, ఏరత్ - ఈ (తెనుకటి అర్థశ్లోకములో చెప్పబడిన), హ్వానం-భగవంతుడొక్కడే సర్వవిధోపాయంబను సద్విధృఢనిశ్చయ హ్వానమును, ఉపేయము:- (నీయనుగ్రహస్వరూప) పొందియున్న, మమ - ఆహ్వానితు అశక్తుండును అసాప్తయువైన) నాయొక్క, సర్వాపరాధక్షయం - (క్రిందచెప్పబడిన, అవిద్యాకర్మవాసనాది) యావత్పాపపుణ్యములయొక్క నాశమును, కర్తాసి - చేయుగలవు, ఇతి-ఇట్లని, దృఢోస్మి - స్థిరుండవైయున్నాను, దుఃఖము నివర్తించుటచే నిర్భయంబుననుచున్నానని యర్థము.

తా.- నిన్ను ఆశ్రయించిన వారల నమస్త దోషములను నోగొట్టునట్టి ఓ హరి! నేను, నీకేపరంబ్రగుణము. వారక్షణమును నేను తేసికొనుటకు నాదికారమును శక్తియులేదు అని కాశ్రమ్యముకల్గి నిశ్చయముగ తెలిసికొనియున్నాడను,, గనుక నే, నీపాపికి పాదనముగ కర్మజ్ఞాన భక్తియోగములను, నాపరతింత్రవృత్తికి విరోధంబగుటంబట్టియు అవివహుకష్ట పాద్యములగుటంబట్టియు అట్లునమస్త శ్లోకములను సహించినను అవి యపాయలేక తుదనెగుట దుర్లభంబులగుటంబట్టియు అట్లుల ఒకవేళ నెరవేరినను నీకటాక్షములేక స్వయముగా మోక్షమోష ఫలంబు నివ్వజాలనిది యగుటంబట్టియు దేశకాల, జాతి, మొదలగు నియమముల నవేక్షించిన వగుటంబట్టియు శీఘ్రముగ ఫలము నివ్వనిది యగుటంబట్టియు బహుకాలమునకు గాని పాదించుటకలవిగానిదియగుటంబట్టియు అట్టికర్తలు ఆశేకంబులగుటంబట్టియును వాటినిజేయజాలకు న్నాడను. అయినను ఆకర్తాదులను,

బ్రాహ్మణాదివర్ణములకును బ్రహ్మచర్యాద్యాశ్రమములకునుచిరంబుల
గుటచేతను ఆవియంబుగూడ కొన్నిఫలములకు అనగా స్వర్గాదులకును
సాధనంబులగుటచేతను కాశ్రుద్విహితంబులగుటచేతను ఆకాశ్రుము
లందు నీచేత నేయుపదేశింపబడిన వగుటచేతనును నీయాజ్ఞా రూపం
బులను యాకర్మలనువిడుచుటచే ప్రత్యవాయములటస్థించుననే భయ
ముచేతను విడిచిబెట్టజాలకయున్నాడను.

మఱియు, చేతనుని పారతంత్ర్య స్వరూపమున కనురూపం
దైనదియు సులభముగ జేయదగినదియు సుఖరూపంబును ఆపాయము
లేనిదియు సిద్ధోపాయంబును స్వయముగ మోక్షఫలమును ఇచ్చునట్టి
దియు జాత్యాది సాక్షేత్తలేనిదియును శీఘ్రముగ మోక్షఫలము
నిచ్చునదియు ఇట్టిది అనేకములుగాక ఒక్కటిగానుండునదియు
ఇట్లు సుకరంబగు ప్రపత్తిరూప ఉపాయంబు ఇట్టి దుఃఖమును
బోగొట్టుటకై, నీచేత(సర్వధర్మాపరిత్యజ్య) యను శ్లోకముచే చెప్పం
బడినను, ఈప్రపత్తిక ముఖ్యాంగంబగు, సమస్తధర్మత్యాగము చేయ
నలవిగాక యొన్నందునను అట్టి అర్తియొక్క లేమివలననున్న
మోక్షార్థముగకర్తాదులను కొంచెమైన ననుష్ఠింపకుండనంపుననున్న
దృఢమైన విశ్వాసము లేనందువలననున్న సర్వధర్మత్యాగముంగ
ముగగల ప్రపత్తినిజేయుటకశక్తుడనైయున్నాను. ఇందుచే నేమి
యనుజేయజాలక, నిన్నుబాండుటకు సాధనము నెరుంగక దుఃఖం
చుచు మిక్కిలికృశించుచున్నాను. అయినను, వాత్సల్యగుణాతిశయ
ముచేతనర్దునునికీసారధియై యధార్థతత్వజ్ఞానోపదేశమునుచేసిన నీచేత
చెప్పంబడిన చరమశ్లోకార్థమును అనుసంధించుకొనుచు యా యా
సంధానముచేతనే ఈ బూహ్యోక్తంబగు చరమశ్లోకములో సుతరా
ర్థమునందు చెప్పంబడిన, భగవంతుడే ఉపాయంబును దృఢార్థ్యవసాయ
జ్ఞానమును నీయనుగ్రహమువలననే బొందియున్నాను. గనుక, అజ్ఞాం

౧౦ ఆంధ్ర ప్రతిపదటికా తాత్పర్యసహిత

మను శక్తిహీనుడును పరతంగుండునగు నాయొక్క సమస్తాపరాధ
ములయొక్కయు (అపరాధమనగా! భగవన్నిగ్రహమీపంబు)
(అనగా! క్రిందచెప్పిన అవిద్యా కర్మ వాసనాదుచి ప్రకృతిసంబం
ధములు, వీటియవారికి ధేనింబులగు ఆహంకార మమకారాలు
సంచితా వభ్యుపగతిప్రాప్త్య భగ్యాపాప నిర్మలంబులగు భార్యాభు
ములు పుణ్యపాపరూపంబులైన ప్రామాదిజ్యోతిరాభుములు అనాది
వాసనచేతేతయవదు తృణచేత కిందూయనాదులు లోకాపవాద
భీతిచేతను కరుణచేతను కాలద్యమచేతను చేయంబడినందును
స్వచ్ఛిన్నుగ బుద్ధిపూర్వకముగ చేయంబడినవియునైన భగవత్ప్రాప్తి
బోధులగు స్వపాపములనుట) వీటియొక్క తేయమును (అనగా
అశ్లేష కనాశ రూపవాసనా నివృత్తిని) చేయగలవని కృప
నిచ్చియముగలుగుటచే దుఃఖము నివర్తించి నిష్కరుడనగుచున్నాను
అని తాత్పర్యము. అందుఁ కర్తయోగమునగా! సమస్తకాత్మము
లందును ప్రతిపాదించుటకు ఆత్మము నిరంగిరచ్ఛానా తత్త్వమునగా
నివని నిర్ణయము గలిగిన తరువాత, తనకాబుమార్చియొక్క నానా
త్వాన్తర్జ్ఞానముచేయుచుటకై చేతనునిచేతేయంబడు, యజ్ఞము వా
నము తపస్సు మొదలగు కర్మలు, జ్ఞానయోగంబనగా! పైనకేసిన
కర్తయోగముచే నిర్వచిస్తః కర్మముగలవానికి గలిగెడు బాహ్య
స్వరగము. భక్తియోగంబనగా! అజ్ఞానయోగముచే నొందబడినయధి
కారముగలవానికిగలిగెడు, శైలధారమంబోలె మెడతెగవదియు అబర
బ్రహ్మయొక్క దృష్టవముతో సమానంబైనదియు యత్యంత గ్రీతి
రూపంబైనదియునైన యాబరమార్చి విషయకంబైన యవిధిన్నంబైన
(అనగా యదవగనిదనుట) స్వరగపరంపర. ఇదియు కర్తయోగ,
జ్ఞానయోగ, భక్తియోగములు.

ఇందు, కర్మజ్ఞానములతోగూడిన భక్తియోగమునకే మోక్షోపాయత్వముగాని, ప్రత్యేకించి కర్మయోగాదులకుపాయత్వమెచ్చటనులేదు అయినను, కామము, మోక్షము, ఇవిగందువునుపార్థలు(బురుషునిచే గీరబడినవి) అయినను వీటికుపయోగంబులగుటవలన, ధర్మ ఆగ్రములనుగూడ బురుషారములను వాడుకనుబోలె, భక్తికంఠంబులగుటవలన కర్మజ్ఞానమృత్యుకుంగూడ మోక్షోపాయంబులని వ్యవహారముగాని ప్రత్యేకముగ వీటికుపాయత్వములేదు.

ఇచ్చోట సూఖించుచున్నాను, ధైర్యముగలవాడనగుచున్నాను అనుటవలన రెవ(జీవుని) యొక్క సిద్ధినిజూచుకొని దుఃఖమున్నూ, భగవంతుని, సర్వజ్ఞానస్వ సర్వోక్తిస్వాగులనుజూచి ధైర్యమునుగూడ యల్లప్పుడును అధికారి చేరినందువలన రింపవలయునని మించిరింబును మన్నుచి. మఱియు, వీళ్ళోకములో(అస్మి)యనువర్తమాననిర్దేశమువలన అధికారికిగల్గిన, భగవంతుడే ఉపాయమును అధ్యవసాయమునకు చాంఛల్యముండగూడదని మించిరింబయ్యె.

నీవు శ్లోకముని కుపదేశించిన వాక్యమును విని, ఆకర్తుండను అల్పజ్ఞుండను పాపీనియగు నాకట్లు భగవత్ప్రాప్తి గలుగునను దుఃఖము నివర్తించి, సర్వోక్తియు సర్వజ్ఞుండవునను నీవు నాపాపములను బోగొట్టి నీప్రాప్తిని లభింపజేయుదనని దృఢముగ నమ్మియున్నాను అని, ఈగ్రంథకర్తలగు భట్టగువారు, ఇట్టి అనుష్ఠానమును, రిమననుష్ఠించి లోకమునకు జాతును ఈ గ్రంథమును విగమించుచున్నాను.

ఇట్లు అంధ)ప్రతిపద టీకా తాత్పర్యసహితంబగు

ఆష్టశ్లోక ముగిసెను.

శ్రీభట్టగురియవడిఘటేశరణం.

శ్లోక

౧-౨ ఆంధ్ర ప్రతిపదటీకా తాత్పర్యసహిత

వ్యా॥ హేమా రే! ఆశ్రితదురితనివ ర్తక! మయి! సదా-సం
తతం, సార్వకాలికమిత్యర్థః । త్వయ్యధీనః త్వదధీనః
తస్యభావః । తత్తాతాం త్వదాయ త్స్వరూపస్థితిప్రవృత్తి
కర్తవ్యం, త్వదేకపారతన్త్ర్యమితియావత్ । నిశ్చిత్తః
(ఈశ్వరస్సర్వభూతానాం హృదైశ్శేష్ఠనతిస్తతి । భామ
యసర్వభూతానియంత్రానూధానికూయయా) ౧ (భూ
మిరాపోనలోవాయుఃఖం మనోబుద్ధిశేవచ! అహంకార
ఇతీయంమేభిన్నాప్రకృతిరష్టధా॥ అపరేయమిత స్త్వన్యాం
ప్రకృతిం విద్ధిమేపరాం । జీవభూతాం మహాబాహూ
యయేదంధార్యశేషగత్) ఇత్యాది పూర్వోక్తరీత్యా
నిర్ణయ, కర్తృఆదియేవాంతేకర్తృదయః తెచతే ఉపాయా
శ్చ తాకర్తృద్యుపాయా కర్తృయోగ జ్ఞానయోగ
భక్తియోగా ఇత్యర్థః, తత్రకర్తృయోగానామే-శాస్త్రా

• ౩౧ పు-౨౦ పశ్చిమాచేది.

(౧) భూమియు జలము అగ్నియు వాయువు ఆకాశము
మనస్సు బుద్ధి ఆహంకారము ఇట్లని ఏనిమిది విధంబులుగ నుండు ఈ
ప్రకృతి నామజీవభూతము ఈప్రకృతి లక్కడైనది, దీనికంటెను
ఇతరంబైనదియు ప్రధానంబైనదియునైన ప్రకృతిని జీనాత్మరూపం
బైనదానినిగ తెలిపికొనుచూ ఏ (జీవరూపంబైన) ఈప్రకృతిచేత
ఈ జగద్గు ధరింపబడుచున్నదో!

ఇత్యాదులు, చేతనాచేతనములు ఈశ్వరునికి అధీనములను
టకు సాధకవచనములు.

ర్థతత్త్వ నిర్ణయాన స్తరం జ్ఞాననిష్పత్తయే క్రియమాణ
 యజ్ఞ దానతపః ప్రభృతికం | తేనజితస్వాంతస్య పరిశుద్ధాత్మ
 భావనాజ్ఞానయోగః | తేనలబ్ధాధికారస్య, తైలధారావత్
 అవిచ్ఛిన్నదర్శనసమానాకారప్రీతిరూపాపన్నస్త్పృథివీస్త
 తిభక్తియోగః | కర్మజ్ఞానాంగికాయాభిధక్తైరేవఉపాయ
 త్వేనకర్మజ్ఞానయోగిప్రథమగుపాయత్వాభావేపి అత్రసర్వ
 మాంతుల్యవదుపాయత్వోక్తిః, చత్వారః పురుషార్థా ఇతి
 ప్రణాళికామపేక్ష్య. కామమోక్షాహి పురుషార్థా
 తదుపయోగినౌధర్మభావకర్మజ్ఞానయోగాది సాధనాను
 స్థానయోగ్యతాపాదకస్మానసంధ్యోపాసనాది నిత్యనైమి
 త్రికానాంలవతారరహస్యజ్ఞాన పురుషోత్తమవిద్యాదివ్య
 దేశవాస నామసంకీర్తన దీపారోపణ మాల్యసమర్పణాది
 నాంచ యథాసంభవం కర్మజ్ఞానాదౌపవలస్తర్భావః |
 అవతారరహస్యజ్ఞానాదీనాం మోక్షోపాయత్వోక్తిః భ
 క్తింగతయాప్రధానఫలైవై వఫలవత్త్వాభిప్రాయా | కర్తు
 మనలం - స్వరూపవిరుద్ధత్వాత్ దుఃఖబహుళత్వాత్ సా
 పాయత్వాత్ స్వతఃఫలాసాధనత్వాత్ సాపేక్షత్వాత్ వి
 శంబ్యఫలప్రదత్వాత్ చిరకాలసాధ్యత్వాత్ అనేకత్వాచ్చ
 అనుష్ఠాతుంలసమర్థః, త్యక్తమనలం - వర్ణాశ్రమోచిత
 త్వేన అభిమతేఫలసాధనత్వేనచ శాస్త్రోచోదితత్వాత్ త్వ
 యోపదిష్టత్వాశ్చ ప్రత్యవాయభీత్యావిహతుంలసమర్థః,

౧౪ ఆంధ్ర ప్రతిపదటీకా తాత్పర్యసహిత

అత్రాయం నిర్ణయః, ఇతి యోగస్య లంగభూతకర్తయోగ
జ్ఞానయోగాది కరణాత్కరణంతర్వ్యాగాత్వ్యాగః । సవిశే
షణేహితి న్యాయాత్, భోజనపూర్వభావిన్యాసి త్సుధ
ఇవ కైంకర్య పూర్వభావిన్యాసిభ కైంకర్యగాయోగాత్ ని
త్యనైమిత్తికానాం సాధనానుష్ఠానయోగ్యతా పాదక
త్వాకారేణ త్యాగః భగవదారాధనో యోగ్యతాపాదక
త్వాకారేణ కైంకర్యత్వాకారేణచ అనుష్ఠానమవగత
మితి । ప్రపత్తుమప్యనలం । స్వరూపానురూపత్వసుకరత్వ
సుభరూపత్వనిరపాయత్వ సిద్ధత్వస్వతఃఫలసాధనత్వనిరప
క్షత్వఅవిలంబఫలప్రదత్వ ఏకత్వాదిభిః సుకరోపాయేశోక
నివృత్త్యర్థమభిహితైః, తదంగభూతసర్వధర్మత్వాగస్య
ఆవశ్యకత్వాత్ దార్మభావాత్ ఆకించన్యాభావాత్ మహా
విశ్వాసాభావాచ్చ సర్వధర్మత్వాగాంగకంప్రపదనం కర్తు
మప్యసమర్థం అహం దుఃఖాకులః శోకావిష్టస్య । నీదామి
కృశీభవామి । ఎవం శోకనిమిత్తం ఉత్పాద్య శోకనివృత్తిహే
తుమాహ । ఎతదిత్యాదినా । సారథే-వాత్సల్యాతిరేకాత్
అన్యనసారథీభూతస్య, తే-పరమాప్తస్య భవతస్తు, చరమం-
అంతిమం, వాక్యం-వాక్యాత్మకం, సర్వధర్మనిత్యాది చర
మశోకార్థమిత్యర్థం । స్మరణ-అనుసందధానస్య, తతః
వహేతోః । పునః । ఏతత్పుర్వోక్తం జ్ఞానం-పూర్వా
ర్థోక్తభగవదేకాపాయత్వాద్యవసాయం । ఉపేయషః-

త్వత్ప్రసాదాత్ప్రప్తవతః।మమ-అజ్ఞస్థలశక్త్యలప్రాప్తస్యమే, సర్వాపరాధక్షయం-సర్వేషాంలపరాధానాం అవిద్యాకర్తృవాసనాదుచిప్రకృతసంబంధానాంతదవాస్తరభేదానాం అహంకారమమకారాదీనాంసంచితానభ్యుపగతప్రారబ్ధపుణ్యపాపహృపపూర్వాఘానాం పుణ్యపాపరూపప్రామాదికోత్తరాఘానాం అనాదివాసనాకృతత్యుచ్చేదకంఢూయనాదీనాం లోకాపవాదభీత్యాకరుణయాకాలుష్యేణచక్రతానాం కేహంచిద్బుద్ధిపూర్వకృతానాంచసర్వేషాంప్రాప్తివిరోధినాం । క్షయం-అశ్లేషవిनाశరూపనాసనానిన్యత్తి, అపరాధశబ్దేనపాపానాంభగవన్నిగ్రహరూపత్వముక్తం॥ ౨ (యత్త్వత్ప్రియంతదిహపుణ్యంలపుణ్యమన్యత్ నాన్యత్ తయోభవతిలక్షణమత్రజాతు । ధూర్జాయితం తథతుయత్కిలరాసగోస్థ్యాంతత్ కీర్తనంపరమపావనం ఆమనన్తి) ఇత్యభియుక్తోక్తేః । తన్నివృత్తిశ్చ త్వత్ క్షమయైవభవతి॥ ౩ (యద్వత్ప్రకల్పనియతానుభ

(౨) ఏది నీకు అజ్ఞమనఃబా అనియేపుణ్యము. నీకభిమతముగానిదియే పాపము ఇంతకింటే వేరైననును, ఆపుణ్యపాపములకులేదు. (ఇందుకుదృష్టాంతము) రాష్ట్రకేషు మంచలి ఏ నీయొక్క ఘోరవ్యాపారముగలదో! కానిని శాస్త్రజ్ఞులుమీ పరమపావనంబని (మహాత్ములు) శెప్పించున్నారు. — (౩) అపమనగా భగవన్నిగ్రహరూపంబుటకు ప్రసాదము.

(౩) అశ్లేషేన ప్రకల్పనియతానుభవముననుభవించినను

౧౬ ఆంధ్ర ప్రతిపదటీకా తాత్పర్యసహిత

వేష్యనాశ్యంతత్కిల్బిషం సృజతిజన్తురిహక్షణాథై । ఎవంస
దాసకలజన్మనుసాపరాధంక్షామ్యస్యహోతదభిసంధివిరా
మమాత్రాత్) ఇత్యాచార్యవచనమత్రప్రమాణం । అశ్లేషో
నామ ఉత్పత్స్యమానశక్తిప్రతిబంధః । వినాశోనామ ఉ
త్పన్నశక్తివినాశః । అశ్లిష్టవినష్టయోరుత్తరపూర్వసుక్య
తయోస్తా దృశయోస్తష్కృతయోశ్చ శరీరావసానేను
హృద్విషత్ సంక్రమణంత్రూయతే । ౪ (తస్యపుత్రాదాయ
ముపయంతి । సుహృదస్సాధుకృత్యాం । ద్విషంతః పాప
కృత్యాం । తస్యపియాశ్చాతయస్సుకృతముపయంతి । అప్రి

తీనివిపాపము గలవో! అట్టివోషములను చేతనుండును ఒక అర్థక్షణ
కాలములో జేయుచున్నాడు, ఇటుల నెల్లప్పుడును ప్రతిజన్మయందును
అపరాధియైనను వీనిని, ఒకపాపమునుజేసి ముగించినపిదప మఱియొక
పాపమును జేయవలయునను జ్ఞానము బుట్టుటకుమందట నిరుప
ములో వీరుపాపమును చేయలేదనియెంచి ఇంతమాత్రమును ఆధారము
గాజేసికొని రక్షించుచున్నావు. ఇదియేమి ఆశ్చర్యము.

ఇట్టి పూర్వాచార్య శ్రీమాక్తి, అట్టిపాపమునకు నాశమును
నీయొక్క తుమాగుణముచేతనే గలుగుననుటకు ప్రమాణము.

(౪) అమక్తబురుషుని బుగ్రులు (వీని) దాయమును బొందు
చున్నారు (వీనికి) మిగ్రులు (వీని) పుణ్యకృత్యములను బొందుచు
న్నారు. శక్రువులు పాపకృత్యములను బొందుచున్నారు. వానికి ప్రి
యమైన జ్ఞాతులు, సత్కృత్యమును బొందుచున్నారు. శక్రువులు
దుష్కృత్యమును బొందుచున్నారు. క్రింద బ్రహ్మాక్షాసికి పూర్వాఘ
మునకించుననియు ఉత్తరాఘము అంటదనియు చెప్పియున్నారు

యాదుష్కృతం) ఇత్యాది । ఎతత్ప్రపఞ్చభాష్యాదౌ
ద్రష్టవ్యం । కర్తాసి-కరిష్యసి, ఇతిదృఢోస్తి - అవసాదనివృ
త్త్యానిర్భరోభవామి ఇత్యర్థః. నీదామిదృఢోస్తిత్యా
భ్యాం స్వావలోకనేన అవసాదం భగవద్గుణావలోకనేన
దార్ధ్యంచ, అధికాత్మికో యావజ్జీవ మనువర్తనీయమితి
సూచితం। అస్తి ఇతివర్తమాననిదేశేన అధ్యవసాయస్య
చాంచల్యాభావస్సూచితం । స్మరన్నితివర్తమాననిర్దేశేన,
తదర్థానుసంధానైవైవకాలక్షేపం కర్తవ్యం ఇతినూచితం ।
౫ (కర్తజ్ఞానముపాసనంచ శరణవ్రజ్యా ఇతిచావస్థితా
సన్తార్థా అపవర్గసాధనవిధౌ సద్వారకాద్వారకా ।

అయితే ఇవి యేమియగుననగా! అజ్ఞానియొక్క పుణ్యకర్తృకు వాని
మిత్రులు బాంధుదురనియు పాపమును వీరికమ్రువులు (అనగాబ్రహ్మ
వేత్తను నిందించినవారలు) బాంధుదురనియును చెప్పబడినది. పై
శ్రుతులన్నియు నిందుకు ప్రమాణములు. ఈసంగతి శ్రీభాష్యములో
విస్తారముగ చెప్పబడినది.

(౫) మోక్షమునుసాధించుటకు మంచిమార్గములైనవి(అనగా
ఉపాయములనుట) కర్తయోగము, జ్ఞానయోగము, భక్తియోగము,
ప్రపత్తి అను ఈనాలుగుపాయములు,, వీటిలోకొన్ని అద్వారకము
లును గొన్ని సద్వారకములును అయివున్నవి. (అద్వారకము అన
గా ఇతరసాక్షేతులేక స్వయముగా మోక్షమునిచ్చునవి అనగా
నీర్థోపాయరూపంబగు ప్రపత్తి). సద్వారకములనగా! ఇతరసాక్షేతు
లేక స్వయముగా మోక్షము నివ్వజాలని, కర్తయోగము జ్ఞానయోగ
ము భక్తిఅనునవి, మఱియు వీకర్మజ్ఞానాదులు వాల్గును, ఏకాకృతియో

౧౦ ఆంధ్ర ప్రతిపదటీకా తాత్పర్యసహిత

ఏకద్యౌక్త్యైర్మయోగసంభృత పృథగ్భావాను భావాని
మాకా సమ్యక్ప్రేక్ష్య శరణ్యసారథిగిరామస్తేరమస్తేబు
ధాని. ౬ (కాళానాముపరిస్థితేన మనునామూతేన లభా
త్తకః సత్రాహేతుసకృజ్జపేన నకలంకాలంద్వయేనక్షిపకా!

గము ద్యౌక్త్యైర్మయోగము అను వేరైవ్యరెండు భావములు గలవి.
అనగా! ప్రపత్తి ఏకాకృతియోగముగలవనియు భక్తి కర్తజ్ఞానమా
పందైన రెండు అకృతులసంబంధము గలదనియువర్థము. ప్రపత్తిసా
ధనంబనియు సిద్ధోపాయము సత్వశ్చయందనియును, వేదాంతదేశి
కులవారికిద్ధాంతము, గనుకనే ఈశ్లోకములో వేదాంతదేశికులవాని
ఏకాకృతియోగముగలది ప్రపత్తియనిపాదించియున్నారు. పిళ్లలో
కాదాద్యులవారు ప్రపత్తికి సాధవత్వము వంగీకరించలేదు. ఇట్లు
సద్వారక అద్వారకములనియు ఏకాకృతియోగము ద్యౌక్త్యైర్మ
యోగము అను భేదములుగలవియునైన ఈనాటునుపోయములను రా
గగ పరికిరించి జ్ఞానవంతులు (సకలజగ) ద్ద్రుత్తుతుండును (అర్జు
మనికి) సారధియునైనవానిచే చెప్పబడిన భగవద్గీతాత్మకందైన
వాక్యములయొక్క తుదనుండునట్టి చరమశ్లోకమందు రమించుచు
న్నారు. అనగా! కృష్ణునిచే చెప్పబడిన ప్రపత్తియేకులభోపాయం
బనియెంచి దానియందు మిక్కిలి ఆభినివేశముగలవారలై జ్ఞానులు
ప్రపత్తి నే యనుష్ఠింపుచున్నారని తాత్పర్యము.

(౬) వేదాంతములందు విలసిల్లుచున్నట్టి మూలమంత్రముచేబొంద
బడినఅర్తజ్ఞానముగలవారును ఒక్కమారుచ్చరించిన నే తొడుగుత్రు
కారణం దైన ద్వయమంత్రానుసంధానముచే ననే కాయాపనమును

వేదోత్తం సవిహారసారధిదయాగుమ్భేన విసమ్మితఃసార
 శ్లోయదిశశ్చిదస్తీభువనే నాథస్సయాధస్యనః) ఇత్యాదిక
 మిత్రానుసంధేయమ్ । దృఢోస్మీతిస్వనిష్ఠాప్రదర్శనేన ప్ర
 బంధశ్చనిగమితః ॥ ౮ ॥ ౭(ఇత్థంబాలప్రబోధార్థం అష్ట
 శ్లోకాయథాశ్రుతశ్చవర్ణితోఽగోమహాత్మానః క్షంతుమ
 ర్హథసాహసమ్॥

ఇత్యష్టశ్లోకీ సవ్యాఖ్యా సంపూర్ణా.

శ్రీః శ్రీః శ్రీః.

శ్లోకీ

జేయునామిను, వేదాస్తములందు విహరించునట్టి సారధియైన కృష్ణుని
 యొక్క ఓయాగుణముచే విశ్వసింపజేయబడినవారునై ఇట్లురహస్య
 శ్రయసారమును బాగుగ నెఱింగినవారైనను బుడమియందుండిలేని
 అట్టివారె మోసమాహమునపరాధులు అనితర్థము. అనగా! విధిరూ
 పంబగు తిరుమంత్రార్థజ్ఞానముగలవారలై తదనుష్ఠాన ప్రతిపాదకం
 బగుద్యయ్యాగానుసంధానమునొనరించుచు శరణ్యుండగు ఈశ్వరునిచే
 జేయదగు సకలపాపనివృత్తిని వానిచే స్వయముగా ప్రతిపాదించునట్టి
 చరమశ్లోకార్థజ్ఞానముగలిగి దానిచే విశ్వాసముగలవారలైన బ్రహ్మ
 సార్వభౌములే మాకును మాసంబంధులకును నాయకులని తాత్ప
 ర్యము.

(౭) ఇట్లుల బాటలకందరికిని గులభముగ అష్టశ్లోకీయొక్క
 అర్థము తెలియబట్టె ఈయష్టశ్లోకీ అచార్యులవలన వినబడిన
 అర్థములు ఈవ్యాఖ్యానరూపముగ నాచేతరతెప్పబడినవి. కనుక
 గొల్లారా ఈసాహసమును క్షమింతురుగాత.

శ్రీమదష్టాక్షరమంత్రార్థః॥ జీవః విష్ణోరేవ శేషభూ
తః నస్వతంత్రః జీవస్యభగవానేవరక్షకః నస్వయం । సర్వ
శేషితేనారాయణాయ సర్వదేశసర్వకాల సర్వావస్థాచిత
సహజ సకలవిధకైంకర్యాణి కర్తవ్యానినస్వార్థం ఇతివిధి
ప్రకారః ॥ అహంవిష్ణోరేవ శేషభూతః నస్వతంత్రః
మమభగవానేవరక్షకః నాహం. అహం సర్వశేషితే నా
రాయణాయ సర్వదేశ సర్వకాల సర్వావస్థాచిత సహజ
సకలవిధకైంకర్యాణి కర్తవాణిమదర్థంనకీరవాణి ఇత్యను
సంధానక్రమః॥

మూలమంత్రార్థము.

శీత్రుడు విష్ణువునకే శేషభూతుండు (అనగా యభేష్టవినియో
గాద్దుండు) తనకుతాను స్వతంత్రుండుగాడు,, ఈశీవునికి భగవం
తుడే రక్షకుండుగాని తానుగాడు,, సమస్తచేతనా చేతనులకును
శేషియగు శ్రీమన్నారాయణునికొరకే, సర్వదేశసర్వకాల సర్వావస్థ
లయందును యభోచితంబులై స్వభావసిద్ధంబులైన కైంకర్యములను
చేయవలయును తనకొరకై ఒకటియుఁజేయగూడదు. ఇట్లని ఈమం
త్రము, స్వస్వరూపపరస్వరూప ఉపాయస్వరూప ఉపేయస్వరూప
విరోధిస్వరూపములనువిధించి చెప్పుచున్నది. ఈఅర్థములను చేతనుం
డనుసంధించుక్రమము॥ శేషవిష్ణువునకే శేషభూతుడను శేషు స్వతం
త్రుడనుగాను,, వామభగవంతుడే రక్షకుండు శేషుగాను,, శేషు
నారాయణునికొరకే, సర్వదేశ సర్వకాల సర్వావస్థలయందు నుచి
తంబులైన కైంకర్యములను సహజసిద్ధముగ జేయుచున్నాను నాకొ
రకు శేషుచేయవలెదు, ఇట్లని చేతనుండు ఈమంత్రార్థము నను
సంధించుకొను విధానము.

అథద్వయార్థః॥ శ్రియంపురుషకారతయాఽఽశ్రిత్యత
యానిత్యసంశ్లిష్టస్య ఆశ్రయణసౌకర్యాపాదక ఆశ్రితకా
ర్యాపాదక వాత్సల్యస్వామిత్వసౌఖ్యసౌలభ్యజ్ఞానశక్తి
పూర్తిప్రాప్తిగుణశాలినౌభగవతఃచరణౌ ఉపాయత్వేన
అభ్యవత్స్యమి ప్రాప్త్యభూతయా శ్రియానిత్యసంశ్లిష్టాయ
సర్వశేషిణే నారాయణాయ సర్వదేశ సర్వకాల సర్వా
వస్థాచిత సహజసకలవిధకైంకర్యాణి కరవాణి. మదర్థం
నకరవాణి ఇతిద్వయార్థః॥

ద్వయమంత్రార్థము.

మంచు లక్ష్మిని పురుషకారభూతరాలుగ నాశ్రయించి,
ఆమెతోడ నెల్లప్పుడును గూడియుండువాడును, తననాశ్రయం
చుటకు సౌకర్యములను జేయునట్టివియు ఆశ్రయించిన వార
లగార్యములను నెరవేర్చుండగియుండు నట్టివియునైన, వాత్స
ల్యము, స్వామిత్వము, సౌఖ్యము, సౌలభ్యము, జ్ఞానము, శక్తి,
పూర్తి, ప్రాప్తి, ఇట్టికల్యాణగుణములగలవాడునైన భగవంతుని
యొక్క పాదపద్మములను (తిరువడిని) ఉపాయముగ నమ్ముచున్నాను.
(మఱియు) ప్రాపురాలగు ఆలక్ష్మిలో (పిరాట్టిలో) ఎల్లప్పుడును
గూడియుండు సర్వశేషియును శ్రీమన్నారాయణునికే, సర్వదేశ సర్వ
కాల సర్వావస్థాచిత సకలసహజకైంకర్యములను జేయుచున్నా
డను నాకై నేమజేసుకొనను. ఇట్లు ద్వయమంత్రార్థము.

అథచరనుశ్లోకార్థః॥ పాదనబుద్ధ్యాక్రియమాణాః శ్రు
తిస్త్పత్తిచోదితనిత్యనైమిత్తికాదిరూపాః కర్తృజ్ఞానభక్తి
యోగాః రుచివాసనాభిసహ అపునర్భవంవిహాయ ఆశ్ర

యథాసౌకర్యాపాదక వాత్సల్యస్వామిత్వసౌశీల్య సౌలభ్య
 గుణశాలినంమామేవ ఉపాయతయా అభ్యవస్వ. ఆశ్రిత
 కార్యాపాదక జ్ఞాన శక్తి పూర్తి ప్రాప్తిగుణశాల్యహం
 మామేవోపాయతయాఆశ్రితం అజ్ఞంఅశక్తం అప్రాప్తం
 భవంతం సర్వేభ్యఃమత్స్యా)ప్రీతిప్రతిబంధకేభ్యః ముక్తం
 కరిష్యామి శోకంమాకాక్షీః ఇతిచరన్ముఖోకార్థః॥ శ్రీరస్తు.

శ్లోకార్థః

చరన్ముఖోకార్థము.

మాకు సాధనముల నే జ్ఞానముచేతేయంబడు ప్రతిస్ఫులివిహితంబులై నిర్మాణమితికాదియాపంబులైన కర్మజ్ఞాన శక్తియోగము లందలి యుపాయత్యుద్ధిని, దుచివాసనతోగూడ తిరిగి బుట్టకుండునటుల విడిచి ఆశ్రయగు సౌకర్యాపాదకములైన సౌశీల్యసౌలభ్య గుణపూర్ణుల నన్న నే సర్వవిధోపాయంబుగ నమియుండుము. నన్న నేయుపాయముగా నన్నినవాడవును అజ్ఞాండువును ఆశక్తండువును అప్రాప్తయు (నీచేతనీవుబాండువాడవు గావనుట) నైననిన్నను, ఆశ్రమలకార్యములను తేయునట్టి జ్ఞాన శక్తి పూర్తి ప్రాప్తి యను గుణములుగల నేను, నన్నుబాండుటకు ప్రతిబంధకములైన సమస్త పుణ్యపాపములవల్లనుండియు విముక్తుడనుగ జేసెదను. గనుక దుఃఖంప కుము. ఇటులచరన్ముఖోకార్థము.

ఇటుల, అష్టశ్లోకి శ్రీ-ఉ-నే-శ్రీమాక, కవివల్లభ చిరుదా
 క్షితులైన ఆ-లి-కాం-భావ్యకారాచార్యులవారిచే
 ప్రాథమబడిన అంధప్రతిపదటికాతాత్పర్యములును
 రహస్యత్రయసారార్థ తాత్పర్యమును ముగిసెను.
 శ్రీరస్తు.

10546

